

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

Diplomová práce

Bc. Anna Pavlíková

Komentovaný překlad spisu Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris

Jana Porty z Annonay

Iohannis Porta de Annoniaco Liber de Coronatione Karoli IV.

Imperatoris: Commentary and Translation

Praha 2021

Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. Iva Adámková, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych srdečně poděkovala vedoucí práce doc. Mgr. et Mgr. Ivě Adámkové, Ph.D. za podporu, ochotu a velmi vstřícné a trpělivé vedení mé práce, cenné připomínky a pomoc při získávání podkladů. Současně bych ráda poděkovala své rodině, která mi byla po celou dobu studia nenahraditelnou oporou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. srpna 2021

Anna Pavlíková

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá spisem *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* (*Kniha o korunovaci císaře Karla IV.*) z poloviny 14. století. Jeho autorem je Jan Porta z Annonay, osobní sekretář a důvěrník kardinála Petra z Colombier, jehož papež Inocenc VI. pověřil císařskou korunovaci Karla IV. v Římě roku 1355. Autor v něm jako očitý svědek líčí kardinálovu a částečně i Karlovu cestu do Říma, zevrubněji popisuje římský pobyt, a především samotný akt korunovace. Věnuje se také následujícím událostem, které se odehrály na zpáteční cestě obou osobností. Do svého díla vložil i opisy listin a korespondence, které se k události váží. Text tak nabízí cenný zdroj bezprostředních zpráv o průběhu Karlovy římské jízdy. Předmětem předkládané práce je překlad vybraných částí Portova textu, doplněný stručným výkladovým komentářem, jehož účelem je přiblížit jak obsahová, tak případná jazyková specifika textu. Překlad doprovází úvodní studie, v níž je nastíněn historický kontext Karlovy císařské korunovace, další část je věnována autorovi a celkové charakteristice spisu.

Klíčová slova

Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris, Řím ve středověku, Iohannes Porta de Annoniaco, Karel IV.

Abstract

This thesis deals with the work *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* (*Book on the coronation of Emperor Charles IV*) from the middle of the 14th century. Its author Iohannes Porta de Annoniaco was a personal secretary and confidant of Cardinal Peter of Colomber who was commissioned by Pope Innocent VI to perform the imperial coronation of Charles IV in Rome in 1355. As an eyewitness, Iohannes Porta describes the cardinal's and Charles's journey to Rome, focuses in more detail on the events in Rome, and above all, the very act of coronation. The author also deals with the following events of the return journey of both the cardinal and the emperor. In addition, he included in his work copies of documents and correspondence related to the coronation. The text offers a valuable source of direct testimony about the course of Charles's Italian journey. The thesis aims to present a Czech translation of selected parts of Iohannes Porta's text, supplemented by explanatory notes, the purpose of which is to clarify certain factual or linguistic particularities of the text. The translation is accompanied by an introductory study. Its first part explains the historical context of Charles's imperial coronation, the next part focuses on the author and the overall characteristics of the work.

Keywords

Liber de Coronatione Karoli IV. Imperatoris, Iohannes Porta de Annoniaco, Charles IV, Medieval Rome

Obsah

Úvod.....	7
1 Historický kontext	9
1.1 K císařské koruně.....	9
1.2 Cesta do Říma	12
1.3 Karlova pouť po římských bazilikách a císařská korunovace.....	14
1.3.1 Úcta k relikviím a duchovní rozměr římské jízdy	16
1.4 Návrat z Itálie	17
2 Jan Porta a jeho <i>Knihy o korunovaci císaře Karla IV.</i>	19
2.1 Ve službách kardinála Petra z Colombier	19
2.2 Dochování textu a edice	21
2.3 Charakteristika spisu a problematika překladu	22
2.3.1 Poznámka k překladu.....	25
3 Překlad vybraných kapitol spisu <i>Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris</i>	29
Závěr	52
Seznam použité literatury	54
Seznam zkratek	59
Příloha	

Úvod

Doba a vláda Karla IV. patří k historickým epochám, o nichž bylo již mnohokrát pojednáno, přesto však se k nim historikové stále znovu vracují a hledají a nacházejí nové poznatky, souvislosti a perspektivy. Hlavním cílem této práce je předložit český překlad části spisu, který popisuje významný milník Karlovy vlády, císařskou korunovaci v Římě roku 1355, a tímto způsobem alespoň částečně zpřístupnit další zajímavý pramen karlovského bádání. Jeho autorem je Jan Porta z Annonay, osobní sekretář kardinála Petra z Colombier, který císaře v Římě korunoval. Papežská kurie v té době sídlila v Avignonu, papež Inocenc VI. proto k tomuto úkolu kardinála zmocnil jako svého zástupce. Kardinál Petr z Colombier svému sekretáři, který se cesty účastnil, uložil, aby vše důležité, co se jeho vyslání do Říma týkalo, zaznamenal. Bezprostředně po korunovaci tak vznikl spis, později nazvaný *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* (*Knih o korunovaci císaře Karla IV.*). Ačkoli se jeho autor v první řadě soustředil na osobu kardinála Petra, přece nám zanechal výjimečný a dosti podrobný popis Karlova italského tažení, korunovačního ceremoniálu a událostí, které se v této souvislosti odehrály.

Text Jana Porty pozornosti historiků nešel. Ze spisu ve svém díle čerpal např. Emil Werunsky, po něm dále Josef Šusta, Jiří Spěváček, František Kavka, Lenka Bobková či Kateřina Kubínová. U některých z uvedených autorů nacházíme parafráze díla či citáty z něj, někdy dokonce v překladu do češtiny. Systematičtější český překlad ale dosud publikován nebyl. Janem Portou a jeho spisem i dalším dílem se zabýval Richard Salomon, který mimo jiné v roce 1913 vydal kritickou edici textu, z níž vychází i překlad v této práci. Teprve nedávno (2016) pak vyšel částečný německý překlad textu s doprovodnou studií z pera německého historika Olafa B. Radera.

První část práce tvoří úvodní studie, která sestává ze dvou hlavních celků. Nejprve je na základě vybrané literatury uveden historický kontext popisovaných dějů, a především samotné císařské korunovace. Účelem této části je objasnit, jaká cesta k císařskému titulu vedla, za jakých podmínek probíhalo Karlovo tažení do Itálie i následná římská korunovace a návrat do Čech.

Druhá část studie se zabývá autorem Janem Portou, okolnostmi zadání spisu i jeho celkovou charakteristikou. Nastíněna jsou rovněž úskalí, s nimiž se překladatel podobného textu musí potýkat.

Následuje překlad vybraných úseků zmiňovaného spisu. Vybírány byly zejména ty části, které se vztahují ke Karlovi IV. a jeho korunovaci, ústředním bodem je tak pasáž

popisující římský pobyt a samotnou slavnost. Do překladu jsou dále zahrnuty některé kapitoly o dějích bezprostředně následujících a Karlově zpáteční cestě. Připojen je také překlad úvodu a věnování Jana Porty, které tvoří rámeček celého díla a pomáhají jej zasadit do kontextu. Z překladu jsou naopak vyňaty kopie korespondence a souvisejících dokumentů a některé části, které jsou vyhrazeny Petrovi z Colombier. Vynecháno je též líčení událostí v Pise při návratu z Říma. Jedná se o dosti dlouhou epizodu nemalého významu, s ohledem na rozsah textu i primární zaměření práce je však pro tuto chvíli ponechána stranou.

K předkládané práci je připojena příloha, jež obsahuje latinský originál vybraných přeložených pasáží.

1 Historický kontext

1.1 K císařské koruně

Když král Jan Lucemburský s Karlem v březnu roku 1340 navštívili papeže Benedikta XII. v Avignonu, setkal se Karel při té příležitosti se svým francouzským vychovatelem, kardinálem Pierrem de Rosiers. Zde se odehrála známá scéna, při níž kardinál Karlovi předpověděl, že se jednou stane římským králem, na což Karel odvětil, že ještě dříve bude kardinál papežem.¹ Karlova cesta k získání císařské koruny nebyla nijak jednoduchá, naopak vedla přes četné strategické zápasy, diplomatická jednání a zvraty.² V květnu roku 1342 byl Pierre de Rosiers skutečně zvolen papežem a přijal jméno Kliment VI. V té době byl císařem Svaté říše římské Ludvík Bavor, jehož vztahy s papežským stolcem byly trvale napjaté. Ludvík se nadto zapojil do pro Lucemburky značně potupného vývoje událostí v Tyrolsku v roce 1341, kdy odtud byl vyhnán Karlův mladší bratr Jan Jindřich a jeho manželka Markéta požádala o rozvod. Císař Tyroly svěřil svému synu Ludvíkovi Braniborskému, za něhož se Markéta následně provdala. Dosavadní relativní spojení Lucemburků s císařem vzalo za své.

S volbou nového papeže, jehož s Lucemburky pojilo přátelství, se však zrodila naděje na možnou změnu poměrů a prosazení vlastního kandidáta na říšský trůn. Díky přízni papeže se v roce 1344 též podařilo vyjednat povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, čímž byla pozvednuta politická prestiž a svébytnost Českého království. Kliment VI. proti Ludvíku Bavorovi důrazně vystoupil a vyřkl nad císařem klatbu. Přislíbil naopak podporu Karlovy kandidatury při volbě nového římského krále. Významnou roli při jednání o volbě sehrál také Karlův strýc Balduin, trevírský arcibiskup a jeden z volících kurfiřtů. V dubnu 1346 byly vyhlášeny Karlovy přísežné závazky, jež po něm papež požadoval. Součástí byl i

¹ Srov. KAREL IV., *Vlastní životopis*, in: *Karel IV.: Literární dílo*, Praha 2000, s. 57.

² Z literatury, jež se Karlově vládě a životu věnuje a z níž zde byly čerpány momenty relevantní pro cestu k císařskému titulu je třeba uvést: Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české*, IV. a, Praha a Litomyšl 2003. – Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV.: Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979. – František KAVKA, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 2002. – František KAVKA, *5.4.1355: Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské*, Praha 2002. – Josef ŠUSTA, *České dějiny II/ 4: Karel IV.: Za císařskou korunou: 1346-1355*, Praha 1948. – Václav ŽŮREK, *Karel IV.: Portrét středověkého vládce*, Praha 2018. – K základním a užitečným pracím rovněž patří: Emil WERUNSKY, *Geschichte Kaiser Karls IV. und seiner Zeit*, I–III, Innsbruck 1880–1892. – TÝŽ, *Der erste römerzug Kaiser Karl IV.: (1354-1355)*, Innsbruck 1878. – Ferdinand SEIBT, *Karel IV.: císař v Evropě (1346-1378)*, Praha 1999. – Kulturnímu a symbolickému rozměru a vlivu Karlových návštěv Říma se věnuje Kateřina KUBÍNOVÁ, *Imitatio Romae: Karel IV. a Řím*, Praha 2006.

slib, že v případě korunovace v Římě zde Karel setrvá pouze jeden den.³ Po dalších četných jednáních byl Karel zvolen římským králem v Rhensu 11. července 1346.

V srpnu roku 1346 se odehrála bitva u Kresčaku, v níž padl Jan Lucemburský. Karel tak k titulu římského krále ještě zdědil český trůn. Poté, co papež volbu z Rhensu schválil, byl Karel 26. listopadu 1346 v Bonnu korunován římským králem. Cáchy – tradiční místo korunovace – i Kolín odmítly Karlovi s ohledem na jeho dosud nepřilíš silnou pozici protikrále, malou podporu i značný vliv Ludvíka Bavora otevřít brány. Kromě toho při korunovaci scházely říšské korunovační insignie, které stále drželi Wittelsbachové. Karlovo politické postavení se korunovací fakticky téměř nezměnilo.

Budování vlastní autority se Karel rozhodl opřít o rodové země, a aktivně se proto věnoval rozvoji Českého království. Společně se svou manželkou Blankou z Valois přijal 2. září 1347 v bazilice sv. Víta korunu českého krále z rukou pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Následně začal připravovat vojenskou výpravu proti Ludvíku Bavorovi. Mnoho říšských šlechticů na svou stranu nezískal, přesto však se mu podařilo v Praze shromáždit vojsko, se kterým 13. října 1347 proti svému protivníkovi vytáhl. Cestou jej ale zastihla zpráva o Ludvíkově smrti, díky čemuž se stal Karel suverénním římským králem a mohl již s větší nadějí pomýšlet na císařskou korunu. Ihned se snažil svou pozici v říši upevnit. Navštěvoval proto říšská města, potvrzoval a uděloval privilegia a přijímal pocty.

Do vývoje událostí se pokusil ještě zasáhnout Ludvík Braniborský, který inicioval volbu římského vzdorokrále, jímž měl být anglický král Eduard III. Volba sice v lednu 1348 proběhla, díky pohotovému jednání Karlových diplomatů ale Eduard nakonec titul nepřijal. V roce 1348 také Karel výrazněji upřel svou pozornost k Českému království. Vidina císařského titulu se již odrážela v budování Prahy jako nové říšské metropole, s čímž se zejména pojilo založení Nového Města pražského a pražské univerzity.

Ludvík Braniborský se po prvním neúspěchu rozhodl k novému pokusu o zvolení protikrále, jímž se v lednu 1349 stal durynský hrabě Günther ze Schwarzburgu. Karel však opět situaci ustál, a kromě toho se mu podařilo narušit jednotu Wittelsbachů. Oženil se totiž s Annou Falckou, dcerou nejstaršího člena rodu, jímž byl rýnský falckrabě Rudolf. Karel se s Ludvíkem smířil prostřednictvím dohod uzavřených v Eltville v květnu 1349. Přitom za účelem kýžených politických výhod neváhal uplatnit značně „vypočítavou“ strategii a porušit některé ze slibů, jež dal svým dosavadním spojencům.⁴

³ Srov. L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 197. O tomto slibu i o tom, že jej Karel skutečně splnil, hovoří ve svém textu také Jan PORTA, kap. 49, s. 87–89.

⁴ Srov. L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 237–250.

Manifestací Karlova triumfu i potvrzením právoplatnosti jeho pozice se stala opětovná korunovace na římského krále, jež se uskutečnila v červenci roku 1349, nyní již v chrámu Panny Marie v Cáchách, v místě neoddělitelně spjatém s postavou prvního středověkého císaře Karla Velikého. I tentokrát ale chyběly říšské korunovační insignie, jež měli stále v držení Wittelsbachové. Nicméně již v roce 1350 Ludvík Braniborský Karlovi tento soubor insignií – korunovačních klenotů a posvátných předmětů – po dohodě vydal. K tzv. říšským svátostinám patřily relikvie spojené s Kristovým umučením (část Longinova kopí, hřeb a část dřeva z Kristova kříže), dále koruna, meč Karla Velikého, říšská jablka, obřadní roucha a další památky a relikvie.⁵ Dle tradice jen držitel těchto posvátných symbolů mohl být považován za pravého krále říše. Pro Karla tak jejich získání představovalo nesmírně důležitý moment. Přijetí pokladu v Praze se uskutečnilo symbolicky na Květnou neděli 21. března 1350. Insignie byly dočasně uloženy v pražské katedrále, později je Karel nechal převézt na hrad Karlštejn. Na říšskou symboliku související s odkazem Karla Velikého navázal v témže roce také fundací kostela zasvěceného Panně Marii a Karlu Velikému s klášterem augustiniánů kanovníků na pražském Karlově.⁶

V této době se již jako římský a český král těšil obecnému uznání. V týž den, kdy v Praze přijal říšský poklad, ohlásil svůj úmysl vydat se do Říma za účelem císařské korunovace. Aby mohl svůj záměr uskutečnit, potřeboval Karel získat souhlas papeže. Vztahy s Klimentem VI. ale v průběhu času poněkud utrpěly Karlovou pragmatickou politikou, při níž král porušoval dřívější závazky. Přesto se papež k případné korunovaci dosud nevyjadřoval odmítavě. Když však Karel na Květnou neděli oznámil italským městům své rozhodnutí, papež byl nespokojen, že s ním Karel dosud o věci nejednal. Králi ale nadále vycházel vstříc – například tím, že ustanovil akvilejským patriarchou Karlova nevlastního bratra Mikuláše, a zpřístupnil tak Karlovi důležitou část severoitalského území.

Očekávaná korunovace vzbudila především v okruhu ranných humanistů naději na příchod panovníka, který urovná italské poměry a obnoví slávu impéria. S touto myšlenkou Karla v listech oslovil Francesco Petrarca a vyzýval jej k rychlému příjezdu.⁷ Zajímavou epizodou se stala i návštěva bývalého tribuna římského lidu Coly di Rienzo na sklonku léta

⁵ Srov. F. KAVKA, *5.4.1355*, s. 83–84.

⁶ Ke Karlově pražské fundační činnosti (i kultu Karla Velikého v Čechách) viz např. Miroslav ŠMIED, *Praga sacra: k vizi posvátné Prahy císaře Karla IV. a jejím duchovním kořenům*, Praha 2018, s. 113–222.

⁷ Výbor přeložených Petrarkových listů včetně těch, jež byly adresovány Karlovi, vydal J. Pokorný: Francesco PETRARCA, *Listy velkým i malým tohoto světa: Výbor z korespondence*, Praha 1974, s. 176–247. Ke vztahu Karla a Petrarky viz také Zdeněk KALISTA, Karel IV. a současní humanisté, in: *Karel IV.: jeho duchovní tvář*, Praha 1971, s. 121–139.

1350, který Karla vyzýval k tažení do Itálie, aby zemi osvobodil od moci papeže a sám se ujal svrchované vlády. Cola byl jako nepřítel kurie pronásledován a král jej po vyslechnutí nechal zadržet. Papež byl situací znepokojen a žádal, aby byl Cola vydán do Avignonu. Karel tak disponoval jistou strategickou výhodou, kterou mohl při vyjednávání s papežem použít. Později Colu papeži skutečně vydal.⁸

Na podzim roku 1350 Karla postihl vážný úraz, který jej až do ledna 1351 upoutal na lůžko a jeho snahy na určitý čas výrazně ochromil.⁹ Brzy ale opět pokračovala jednání o římské jízdě. Bylo zřejmé, že půjde o finančně velmi nákladný podnik, diplomatická vyjednávání byla rovněž komplikovaná. Papež se do určité míry obával Karlova samostatného mocenského postupu, který by snad mohl ohrozit zájmy kurie v Itálii. Nestabilní italská politická situace, v níž proti sobě stáli milánští Viscontiové, ohrožující kuriální cíle, a propapežská liga v čele s Florencií, jež se však nejprve odmítala spojit s římským králem, kladla Karlovi záměru překážky. Florencie nakonec vyjádřila s Karlovým tažením souhlas, nicméně pod podmínkou Karlova vojenského postupu vůči Viscontiům, což realizaci cesty z organizačních důvodů opět oddálilo. Papež pak náhle obrátil a uzavřel nečekaný smír s milánským kardinálem Giovanni Viscontim, a dalo se tudíž očekávat, že některá toskánská města postoj ke Karlovu tažení změní. Okolnosti pro římskou jízdu proto opět nebyly příznivé.

V prosinci 1352 Kliment VI. zemřel. Novým papežem byl zvolen Inocenc VI., jehož velkou ambicí bylo obnovit papežskou autoritu v Itálii. Vůči Karlovi zaujal neutrální postoj. Karel se v té době snažil stabilizovat svou pozici ve střední Evropě a připravit si v německých zemích příhodné podmínky pro budoucí italskou cestu. V roce 1353 se také po smrti Anny Falcké oženil se svou třetí manželkou Annou Svídnickou. Roku 1354 se podařilo papežskému legátovi Gilu Albornozovi ovládnout s pomocí Coly di Rienzo Řím. Do čela protiviscontiovského hnutí se nově postavily Benátky a Karla vyzvaly ke spoluúčasti. Karel sice s Benátkami uzavřel spojeneckou smlouvu, s ohledem na trvajícím smír papeže s Viscontii byl ale jeho přístup spíše zdrženlivý.¹⁰

1.2 Cesta do Říma

V létě roku 1354 se Karel náhle rozhodl zahájit tažení do Říma, ačkoli od kurie zatím neobdržel příznivé vyjádření. Vyrazil s nepřilíš početným doprovodem 28. září v den svátku

⁸ Srov. J. ŠUSTA, *Za císařskou korunou*, s. 294–327. Srov. také Josef MACEK, *Cola di Rienzo*, Praha 1965.

⁹ Srov. V. ŽŮREK, *Karel IV.*, s. 58–59.

¹⁰ Srov. F. KAVKA, *5.4.1355*, s. 90–91.

sv. Václava ze Sulzbachu a 14. října přicestoval do Udine, kde sídlil jeho nevlastní bratr Mikuláš, akvilejský patriarcha. Zde se dozvěděl o smrti předního italského odpůrce Lucemburků, milánského arcibiskupa Giovanni Viscontiho, což Karlův další postup zásadně usnadnilo. Pokračoval dále přes Belluno, Feltre a Bassano do Mantovy, kde strávil dva měsíce a věnoval se dalším jednáním. Mimo jiné se zde setkal s Francescem Petrarcou. Z Mantovy dále vyslal poselstvo do Avignonu, odkud poté přijal příznivé zprávy, že papež již jmenoval tři kardinály, kteří jej měli při aktu korunovace v Římě zastoupit, mezi nimi i Petra z Colombier, kardinála-biskupa z Ostie a Velletri. Protože se však žádný z kardinálů do Říma zatím nevypravil, snažil se Karel Petra z Colombier v korespondenci z prosince 1354 pohnout k urychlení odjezdu.¹¹ Zajišťoval si rovněž finanční prostředky, a kromě jiného pověřil Arnošta z Pardubic, aby doprovodil do Itálie Annu Svídnickou. Nadto se mu podařilo učinit se prostředníkem mezi protiviscontiovskou ligou a Viscontii, a zaujmout tak výhodnou pozici. Vládu po Giovanni Viscontim zdědili jeho tři synovci (Matteo, Bernabo a Galeazzo), kteří s Karlem dokonce uzavřeli příměří, přislíbili podporu k dalšímu tažení a umožnili mu vstoupit do Milána. Karel sem dorazil v lednu 1355 a na svátek Tří králů v chrámě sv. Ambrože přijal s velkou slávou železnou lombardskou korunu. Po úspěšném vyrovnání s Viscontii pokračoval Karel dále do Toskánska.

Projel Apeninami a ještě v lednu vstoupil do Pisy. Do Florencie se odebrat nemohl, protože město vůči Karlovi pro jeho dohodu s Viscontii pojalou jistou nedůvěru. Pisa byla navíc místem posledního odpočinku císaře Jindřicha VII., Karlova děda. Chtěl zde čekat na příchod ozbrojených oddílů, jež jej měly při římské jízdě provázet. V únoru do města přicestovala také královna v doprovodu Arnošta z Pardubic a nejvyššího zemského maršálka Čenka z Lipé.

Do Pisy se za Karlem vypravilo poselstvo, jež jménem anglického krále vyslal vévoda Jindřich z Lancasteru s žádostí, aby se Karel stal prostředníkem mírových jednání s Francií. V předchozích jednáních roli prostředníka vykonával Inocenc VI., anglický král mu však pro údajné stranění Francii nechtěl nové prostřednictví svěřit.¹² Když se papežský stolec o poselstvu dozvěděl, Petr z Colombier ihned v dopise Karla zpravil o chystané návštěvě a nabádal jej, aby v této věci nepodnikal žádné kroky, dokud s ním záležitost neprojedná. Karel jeho žádosti vyhověl.¹³

¹¹ Znění listu zaznamenal Jan Porta ve svém spisu, viz I. PORTA, kap. 4, s. 9–10.

¹² F. KAVKA, *Historie života*, s. 186.

¹³ Také tento list nacházíme u Jana Porty, viz I. PORTA, kap. 19, s. 53–55.

Kardinál Petr z Colombier, jehož Karel dychtivě očekával, se z Avignonu vypravil teprve 9. února 1355. Do Pisy tak dorazil až 12. dne následujícího měsíce a král jej zde s velkými poctami přivítal.¹⁴ Kardinál v Pise mimo jiné sloužil slavnou mší k uctění památky císaře Jindřicha. V Pise Karel nakonec ještě přijal poselstvo z Florencie, které mu složilo hold a vyplatilo mu částku za dlužené říšské daně.

Král i kardinál z Pisy zamířili do Sieny, kam se dříve dostavila královna.¹⁵ Ve městě Karel urovnal bouřlivý souboj Sienských o radnici¹⁶ a poté se spolu s kardinálem již ve spěchu vydal na další cestu k Římu. Poslední zastávku učinili 1. dubna v Sutri.

1.3 Karlova pouť po římských bazilikách a císařská korunovace

Dne 2. dubna 1355 průvod dospěl k Římu. Zatímco kardinál byl slavně přivítán a vešel do města, Karel se s ohledem na již zmiňovaný slib prozatím veřejnému vstupu vyhnul, jak píše i Jan Porta: „Králi však úctu vzdát nemohli, neboť předtím záměrně odbočil, a z určitých pohnutek a oprávněných a náležitých důvodů, jež měl, nechtěl do Říma vstoupit veřejně přímou cestou. Vyhnul se tedy cestě vedoucí k bráně u Crescenziova hradu zvaného Andělský, jíž musí projít každý římský král, který má být korunován císařem. Stejně tak se vyhnul bráně Viridaria, kudy vstoupil pan kardinál, jenž byl veškerým lidem nanejvýš radostně přijat a bohatě uctěn jak palliem, tak ostatními projevy vážnosti a slávy. Král se tajně vydal na horu Radosti, odkud lze přehlédnout téměř celý Řím, a konečně branou, jež se nazývá Pertusa, vešel do Města.“¹⁷ Do Říma tedy sice Karel vstoupil, ale prozatím v utajení.¹⁸ Pohostinství přijal u kanovníků svatopetrské baziliky. Tajnou část římského pobytu, který připadal na velikonoční triduum, chtěl budoucí císař věnovat osobní postní pouti a uctívání vzácných ostatků. Do Říma vešel na Zelený čtvrtek a ještě o půlnoci vstal a v doprovodu kardinála Petra z Colombier vykonal prohlídku svatopetrské baziliky, kde zhlédl roušku sv. Veroniky. Na Velký pátek putoval po dalších římských chrámech – navštívil baziliky sv. Pavla za hradbami, sv. Jana v Lateráně, Santa Maria Maggiore, po půlnoci zavítal do baziliky Santa Prassede. Z navštívených římských kostelů si také mohl odnést některé ostatky. Na Bílou sobotu navštěvoval ještě další chrámy (které Jan Porta bohužel konkrétně nejmenuje) a následně zamířil do baziliky San Silvestro in Capite. Poté

¹⁴ Ke shledání Petra z Colombier s Karlem viz I. PORTA, kap. 28., s. 61–64.

¹⁵ Srov. tamtéž, kap. 34, s. 72.

¹⁶ Srov. tamtéž, kap. 35–37, s. 73–76.

¹⁷ Srov. tamtéž, kap. 39, s. 77–78.

¹⁸ Podle mínění J. Šusty Karel získal od papeže dodatečné povolení do Říma vstoupit, srov. J. ŠUSTA, *Za císařskou korunou*, s. 378.

se vrátil do paláce u svatopetrské baziliky. Zde se občerstvil a v době nešpor, tedy v čase, který již náležel k následujícímu dni, veřejně přijal zástupce města.¹⁹

Korunovace byla naplánována na Boží hod velikonoční 5. dubna 1355. Brzy ráno se Karel vrátil ke svému doprovodu, který tábořil před hradbami. Do města znovu vjel již se slavnostním průvodem, s nímž pokračoval až ke svatopetrské bazilice. Cestou budoucí císař pasoval mnoho mužů na rytíře. Nad schodištěm baziliky jej uvítal kardinál Petr z Colombier. Celá událost se řídila daným ceremoniálem.²⁰ Karel kardinálovi daroval dle tradice zlato, v kostele Panny Marie ve Věžích následně složil císařskou přísahu i přísahy, jejichž vykonání dříve přislíbil papeži Klimentovi VI. Pak vstoupil do baziliky sv. Petra. U oltáře sv. Mořice Karel i Anna přijali pomazání. Následovala slavná mše, při níž kardinál vložil na Karlovu hlavu biskupskou mitru, na ni císařskou korunu, odevzdal mu žezlo a zlaté jablko. Karel přijal také meč, jenž spočíval na oltáři sv. Petra, skrze tento akt se měl stát rytířem sv. Petra. Poté byla korunována Anna.²¹ Císařský pár přinesl k hlavnímu oltáři obětní dary a slavnostně usedl na trůny. Když byl obřad skončen, císař a císařovna se s kardinálem rozloučili, nasedli na koně a vydali se zaplněnými římskými ulicemi korunovační jízdou k Lateránu. Při té příležitosti Karel pasoval na rytíře velké množství dalších zájemců o tento titul. Po slavnostní hostině v Lateránu, kam průvod dospěl až pozdě odpoledne, se Karel odebral do kláštera při bazilice sv. Vavřince za hradbami, aby neporušil slib jednodenního pobytu ve městě.²²

¹⁹ Rozbor Karlovy osobní pouti i s popisem zhlédnutých relikvií podává K. KUBÍNOVÁ, *Imitatio*, s. 107–123. Celý průběh epizody popisuje I. PORTA, kap. 39–40, s. 78–80.

²⁰ Podrobný řád korunovace byl součástí papežské pověřovací listiny, kterou Jan Porta rovněž zaznamenal, viz tamtéž, kap. 14, s. 25–33. Dále srov. *Die ordines für die Weihe und Krönung des Kaisers und der Kaiserin*, ed. Reinhard ELZE, Hannover 1960, s. 133–139.

²¹ Podrobné líčení korunovační slavnosti viz tamtéž, kap. 47–48, s. 85–87. Událost popisuje také Beneš Krabice z Weitmile ve své kronice: „Potom vjel první panovník světa provázen velkým množstvím lidu, o třetí hodině téhož dne s mocí a nádherou do města, opásal mnoho a bezpočtu lidí rytířskými pásy a byl na schodech před kostelem svatého Petra panem Petrem, kardinálem ostijským, legátem poslaným od pana papeže, a vším duchovenstvem města Říma radostně a se vší slávou přivítán v procesí za zvuku žalmů, zpěvu, varhan a s ostatky svatých, doveden do chrámu a po předcházejícím požehnání a obvyklých obřadech byl při slavné mši tímž kardinálem pomazán a korunován za císaře veškerého okrsku zemského, společně se svou manželkou, paní Annou, již řečenou dcerou zesnulého vévody svídnického.“ *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 228–229. Srov. také L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 301–303. – F. KAVKA, *5.4.1355*, s. 98–101.

²² Srov. I. PORTA, kap. 49, s. 87–89.

1.3.1 Úcta k relikviím a duchovní rozměr římské jízdy

Osobní pout', při níž mohl právě v čase velikonočního tridua navštěvovat římské svatostánky, především stacionární kostely,²³ měla pro Karla, proslulého úctou k ostatkům, nesmírný duchovní a symbolický význam. Jako skutečný poutník Karel navíc při návštěvách hlavních římských bazilik postupoval dle běžného itineráře římských poutníků.²⁴

Zároveň se římská jízda stala výjimečnou příležitostí k získávání relikvií. Sbíрка ostatků, již Karel vytrvale rozšiřoval, vyjadřovala jednak Karlovu osobní zbožnost, ale vedle toho měla reprezentativní a pragmatickou funkci, v symbolické rovině dodávala jeho moci důstojnost a posvěcovala jeho vládu. V Praze, která se stala císařskou rezidencí, Karel shromáždil úctyhodný soubor relikvií, jež měl zaujmout důstojné místo mezi jinými západoevropskými kolekcemi. „Velkolepá sbírka ostatků měla zkrášlit a vyzdvihnout pražskou katedrálu nejen jako první kostel v Českém království, ale jako první kostel v říši. Z Prahy, sídla nového císaře, se mělo stát svaté město, jakýsi druhý Řím, prostřednictvím vybraných relikvií měla být podtržena spojitost či vnitřní souvislost mezi Čechami a Římem.“²⁵ Ne všechny ostatky ale byly věnovány pražské katedrále, významný soubor byl uchováván rovněž na Karlštejně a zahrnoval i říšské korunovační klenoty. Karel také inicioval zavedení svátku Kopí a hřebů Páně, při němž byly tyto svátostiny říšského pokladu, ale i další relikvie včetně těch, které pocházely z Říma, veřejně vystavovány a uctívány (na dnešním Karlově náměstí). Svátek byl současně oslavou samotného císaře, a kromě toho do Prahy přiváděl velké množství poutníků a zdůrazňoval novou funkci Prahy v rámci říše.²⁶

Ostatky přivezené z Říma ať už v roce 1355, nebo z Karlovy druhé římské návštěvy roku 1368, měly mezi ostatními relikviemi obzvláštní hodnotu, neboť byly získány přímo nad hroby mučedníků. Při osobní pouti v roce 1355 Karel například obdržel v bazilice sv. Pavla za hradbami článek ze řetězu sv. Pavla i část z ostatků sv. Ananiáše a sv. Anny. Patrně též navštívil baziliku sv. Klimenta, odkud si odnesl článek okovů tohoto světce.²⁷ V lateránském chrámu podle Jana Porty získal částku ze stolu, u něhož se měla uskutečnit poslední večeře Páně. Mnoho ostatků obdržel i v bazilice sv. Praxedy.²⁸ Některé relikvie

²³ Ke stacionárním kostelům viz např. Hana FLORIANOVÁ et al., Stacionární kostely, in: *Quadragesimale Admontense: Quadragesimale admontské*, Praha 2006, s. XLII–XLVI.

²⁴ Srov. K. KUBÍNOVÁ, *Imitatio*, s. 114.

²⁵ Tamtéž, s. 224.

²⁶ Více o tématu viz tamtéž, s. 217–286.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 114–116.

²⁸ Srov. I. PORTA, kap. 40, s. 79.

Karel však získal již cestou do Říma, na dvoře akvilejského patriarchy Mikuláše si například vyprosil kousek údajného autografu Markova evangelia.²⁹

1.4 Návrat z Itálie

Kvůli nejistým italským poměrům neměl Karel v úmyslu zdržovat se zde déle, než bylo nezbytně nutné, a proto se záhy vydal na zpáteční cestu. Jeho poměrně rychlý odchod pro některé představoval trpké zklamání – i Petrarca ve svém listu vyjádřil zármutek nad tím, že Karel upřednostňuje Čechy a německou oblast před ostatními částmi říše a odjíždí, aniž se pokusil konsolidovat situaci v Itálii.³⁰ Líčení Karlova italského tažení v kronice Florent'ana Mattea Villaniho také nevyznívá zcela pozitivně.³¹

V úterý 7. dubna císařský pár zamířil do Tivoli, odkud již další den odcestoval a po několika dnech dorazil do Sieny. Zde císař vyřizoval některé diplomatické povinnosti a mimo jiné se setkal s papežským legátem Gilem Albornozem.³² Následovala cesta do Pisy, kam průvod přicestoval 6. května a pobyl zde tři týdny. V Pise stále trvaly bouřlivé spory mezi klany Bergoliniů a Raspantiů. Karel se do dění zapletl a i s císařovnou se ocitl v bezprostředním nebezpečí, když byl v paláci, v němž přebývali, založen požár. Proti císaři vypuklo v Pise velké povstání, které se nakonec podařilo potlačit a jeho hlavní aktéři byli velmi tvrdě potrestáni, sedm mužů bylo dokonce popraveno.³³ Karel se pak raději uchýlil do blízké Pietrasanty, kde očekával příchod svého nevlastního bratra Mikuláše, akvilejského patriarchy, a připravoval se na další cestu. V Pietrasantě se také rozloučil s kardinálem Petrem z Colombier, jenž se vydal na zpáteční cestu do Avignonu.

Císaře ještě čekala nelehká cesta přes severoitalské oblasti. Situace se rychle měnila, neboť dříve uzavřené smlouvy, přestávaly poskytovat reálné záruky. Vztah Viscontiů ke Karlovi rovněž ochladl, další postup přes Lombardii se tak neobešel bez ponižujících okamžiků, v nichž si musel průchod některými městy obtížně vymoci.³⁴ Poté se již rychle vydal k Curychu a cestou přes Augsburg následně dorazil počátkem července do Norimberku. Městu potvrdil četná privilegia a rovněž vydal fundační listinu kostela Panny Marie (Frauenkirche), jež měl nést oslavnou říšskou symboliku a ztělesňovat ohlas cášského

²⁹ Srov. L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 291–292.

³⁰ Srov. V. ŽŮREK, *Karel IV.*, s. 68.

³¹ Srov. Zdeněk KALISTA, *Karel IV. a Itálie*, Praha 2004, s. 35–108.

³² Srov. I. PORTA, kap. 56, s. 94–95.

³³ Srov. tamtéž, kap. 70, s. 112–113.

³⁴ Problematický byl například vstup Karlova průvodu do Cremony, viz tamtéž, kap. 80, s. 125–126.

chrámu Karla Velikého.³⁵ Karel se ještě zastavil v Řezně a Sulzbachu a 15. srpna 1355 vjel společně s císařovnou slavně do Prahy.

Císařskou korunovací Karel získal nejvyšší světský titul. Od této chvíle se v návaznosti na své císařské předchůdce téhož jména zval jako „Karel IV.“ Akt měl pro Karla význam především po stránce reprezentativní a formální. Od předchozí podoby císařství se Karlova vláda poměrně výrazně odlišovala. Na rozdíl od svých předchůdců kupříkladu nevystupoval konfrontačně vůči papeži, ale snažil se s kurií udržovat oboustranně výhodné vztahy. Přednost dával spíše diplomatickým řešením a v jeho působení se obecně projevovalo realistické a pragmatické uvažování, které svědčilo o dobrém odhadu současné politické situace.³⁶ Jak píše Lenka Bobková, „nejel do Říma pro slávu obnovitele římského impéria v duchu představ italských humanistů či ghibellinů, ale vydal se pro titul posvěcující jeho vládu nad celou Říší podle středověkých zásad sakralizace, posvěcení výkonu vladařské moci z Boží milosti.“³⁷

³⁵ Srov. F. KAVKA, *Historie života*, s. 193–194.

³⁶ Období Karlova císařství podrobně zpracoval František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378): Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika*, I-II, Praha 1993.

³⁷ L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 306.

2 Jan Porta a jeho *Knihy o korunovaci císaře Karla IV.*

2.1 Ve službách kardinála Petra z Colombier

O autorovi díla bohužel mnoho zpráv nemáme. Jak konstatuje i Richard Salomon, který se spisem zabýval a vydal kritickou edici, z níž v této práci vycházím, při sestavování Portova profilu jsme odkázáni především na vlastní spis – *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris*.³⁸ Neznáme tak ani autorova životní data. Z přídomku „de Annoniaco“ je patrné, že pocházel z francouzské obce Annonay, jež se nachází v dnešním departementu Ardèche (region Auvergne-Rhône-Alpes). Z úvodní části spisu se dozvídáme, že působil jako kaplan a osobní sekretář zmiňovaného kardinála Petra z Colombier (1299–1361).

Kardinál Petr Bertrand z Colombier pocházel z obce, která se dnes nazývá Colombier-le Cardinal (leží rovněž v departementu Ardèche). Velký vliv na jeho životní dráhu měl strýc z matčiny strany Petr Bertrand (1280–1348), kardinál-kněz u sv. Klimenta v Římě, jehož jméno Petr přijal, a je proto znám také jako Petr Bertrand mladší. Po studiu teologie a práv v Paříži působil při různých kapitulách jako kanovník. Stal se biskupem v Nevers, následně v Arrasu. Díky vazbám na francouzský královský dvůr získal v roce 1344 hodnost kardinála-kněze u sv. Zuzany v Římě. Poté, co byl zvolen papežem Inocenc VI., zaujal Petr z Colombier roku 1353 jeho dosavadní pozici kardinála-biskupa ostijského a velletrijského. Jednalo se o výsadní postavení, neboť spojená biskupství v Ostii a Velletri patřila k tzv. suburbikálními diecézím, jež se nacházejí v blízkém sousedství Říma a jejichž titulární biskupové tvořili nejvyšší kardinálskou třídu. Ostijský biskup stál tradičně v jejich čele jako děkan kardinálského kolegia, s titulem byla proto spjata řada zvláštních privilegií a pravomocí.³⁹ Petr z Colombier již od doby, kdy se stal kardinálem, aktivně vystupoval ve vysoké politice, účastnil se například jednání týkajících se konfliktu mezi Anglií a Francií, který byl později nazván jako stoletá válka. Papežovo rozhodnutí pověřit právě tohoto kardinála císařskou korunovaci proto bylo zcela opodstatněné.⁴⁰

³⁸ Srov. Richard SALOMON, Johannes Porta de Annoniaco und sein Buch über die Krönung Kaiser Karls IV., *Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellschriften deutscher Geschichten des Mittelalters*, 1913, **38**(1), s. 227–294.

³⁹ Srov. Umberto BENIGNI, „Ostia and Velletri“, in: *The Catholic Encyclopedia*, vol. 11 [online], New York 1911, [cit. 2021-7-24], dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/11346a.htm>.

⁴⁰ Obširnější biografické údaje Petra z Colombier podává např. Albin MAZON, *Essai historique sur l'état du Vivarais pendant la guerre de cent ans*, Tournon 1889, s. 97–107. Dále také Olaf B. RADER, „Wie Blitz und Donnerschlag“: *Die Kaiserkrönung Karls IV. nach den Berichten des Johannes Porta de Annoniaco*, Berlin 2016, s. 12–17. O Petru z Colombier se vícekrát zmiňuje například i Bernard GUILLEMAIN, *La cour pontificale d'Avignon: étude d'une société*, Paris 1962, s. 203–270.

Petr Bertrand starší pocházel stejně jako Jan Porta z obce Annonay, která se nachází nedaleko Colombier. Existuje proto domněnka, že to byl právě strýc Petra z Colombier, kdo mu Jana Portu jako nadaného muže pro službu sekretáře doporučil.⁴¹ V tomto úřadu měl Jan Porta doprovázet kardinála na korunovaci do Říma.

Ještě před cestou mu kardinál svěřil úkol zaznamenat průběh celé akce, včetně veškeré příslušné korespondence a listin. Podle slov Jana Porty mu Petr z Colombier dílo zadal 14. listopadu 1354, tedy jen několik dní poté, co papež kardinála k úkolu vyvolil (k ohlášení této volby mělo dojít 10. listopadu).⁴² Kardinála k zadání spisu vedla nejen skutečnost, že se jednalo o posláni mimořádného významu, ale také přání, aby vznikl fyzický důkaz zvláštních pravomocí náležejících k titulu kardinála-biskupa ostijského a velletrijského. Obával se totiž, aby tato práva nebyla opomíjena, a jejich sepsáním chtěl docílit jakési kodifikace. V tomto smyslu se Petr z Colombier vyjadřuje v předmluvě, kterou dílo Jana Porty zaštitil: „Když jsem se pečlivě zaměřil na přednostní práva jakýchkoli ustanovení a privilegií, jež se po právu vztahují k úřadu či službě kardinála-biskupa ostijského a jež jsou velkou měrou mnohdy závažně opomíjena, shledal jsem, že sám ostijský kardinál-biskup poněkud postrádá záruku výsadní moci, již nabyt, v jakési souhrnné listině určené pro její zachování.“⁴³ Na tuto potřebu reaguje i Jan Porta v závěrečném věnování: „Proto kvůli chvályhodné myšlence, jež denně a stále více jitřila Vaši duši, aby byly nejen zachovány, ale ještě rozmnoženy pravomoci a výsady Vaše a rovněž ostijské a velletrijské, jež náležejí k titulu Vaší kardinálské hodnosti, a také ty, jež se vztahují k Vaším dalším kostelům, jsem sám sepsal tuto zprávu.“⁴⁴ Je důležité poznamenat, že ačkoli je dílo výjimečným pramenem o italské jízdě a korunovaci Karla IV., jeho primární pozornost je zaměřena na osobnost kardinála Petra z Colombier.

Zprávu i kopie listů a listin začal Jan Porta pořizovat ještě v Avignonu, v práci pak pokračoval na cestě. Po návratu do Avignonu z nashromážděného materiálu sestavil výslednou podobu knihy.⁴⁵ Dílo dokončil již na počátku roku 1356, o čemž svědčí již zmiňované věnování adresované Petru z Colombier, datované dnem 1. února.

Jan Porta se později patrně díky přízni kardinála stal kanovníkem v Nevers. Je tak označován v závěti kardinála Petra z 5. července 1361, v níž Porta figuruje jako

⁴¹ Srov. O. B. RADER, *Wie Blitz und Donnerschlag*, s. 17.

⁴² Srov. I. PORTA, kap. 1, s. 5.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 2.

⁴⁴ Srov. tamtéž, kap. 82, s. 127.

⁴⁵ Srov. R. SALOMON, Praefatio editoris, in: I. PORTA, s. VIII.

vykonavatel.⁴⁶ Nejprve se R. Salomon domníval, že se zároveň jedná o poslední zmínku o Janu Portovi. Později ale bylo zjištěno, že tzv. *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* zřejmě není jeho jediné dílo a Portovi byly dodatečně připisány ještě životopisy papežů Benedikta XII.⁴⁷ a Klimenta VI.⁴⁸ Biografie papeže Klimenta přitom nemohla vzniknout dříve než v dubnu roku 1367, v této době tedy sekretář kardinála Petra z Colombier pravděpodobně ještě žil.⁴⁹

2.2 Dochování textu a edice

Původní rukopis měl zpočátku k dispozici jen Petr z Colombier. Ve své závěti z roku 1361 svou knihovnu odkázal klášteru v Colombier, který nechal založit. Mezi ostatními knihami se sem touto cestou dostal i autograf Jana Porty a byl zde uchováván několik set let. Zdá se, že dlouhou dobu Portův spis ležel bez povšimnutí, teprve v 17. století dva klerikové z řádu celestinů, Goussencourt a Grasset, použili excerpta z díla pro své vlastní texty (první z nich zpracovával dějiny řádu celestinů, druhý genealogii rodu Bertrandů).⁵⁰ Asi v 18. století se původní rukopis ztratil, a zbyly tak pouze některé úryvky či francouzské výtahy. Přece se ale zachoval jeden úplný opis díla, který se dnes nachází v Národní knihovně České republiky v rukopise z 15. století se signaturou I C 24 (ff. 113r–167v). V rukopise jsou obsaženy také další texty spojené s Karlem IV. – například i Karlova autobiografie *Vita Caroli*. Do tohoto rukopisu byl Portův text zřejmě opsán z kopiáře dvorské kanceláře, který se rovněž nedochoval. Kopii spisu mohl Karlovi nechat poslat Petr z Colombier, nebo o ni kardinála požádal sám císař.⁵¹

Poprvé text v celé verzi vydal v roce 1864 Konstantin Höfler (1811–1897).⁵² Edice však nevyhovovala vědeckým požadavkům, nereflektovala totiž četné chyby, jichž se dopustili opisovači v 15. století. V roce 1913 ji proto nahradila kritická edice Richarda Salomona (1884–1966), jež vyšla v rámci řady *Scriptores rerum Germanicarum* (MGH).

⁴⁶ Srov. R. SALOMON, *Johannes Porta*, s. 234.

⁴⁷ Srov. *Vitae paparum Avenionensium*, I, edd. BALUZE, Étienne – MOLLAT, Guillaume, Paris 1914, s. 210–215.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 273–288.

⁴⁹ Stylistickou analýzou spisů a důkazy autorství Jana Porty se také zabýval R. SALOMON, *Die Papstbiographien des Johannes Porta de Annoniaco*, *Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellenschriften deutscher Geschichten des Mittelalters*, 1924, 45(1), s. 112–119.

⁵⁰ Srov. R. SALOMON, *Praefatio editoris*, in: I. PORTA, s. X–XI.

⁵¹ Srov. O. B. RADER, *Wie Blitz und Donnerschlag*, s. 21–23. Srov. také F. KAVKA, 5.4.1355, s. 117.

⁵² IOHANNES PORTA DE ANNONIACO, *Beiträge zur Geschichte Böhmens II: Die Krönung K. Karls IV. nach Johannes dictus Porta de Avonniaco*, ed. Karl Adolf Constantin HÖFLER, Praha 1864.

2.3 Charakteristika spisu a problematika překladu

Název *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* není původní, poprvé jej použil až Konstantin Höfler. A jak upozorňuje Richard Salomon, není právě výstižný. S ohledem na skutečnost, že hlavním aktérem knihy je také, a lze říci především, kardinál Petr z Colombier, přiléhavější titul by zněl například takto: *Liber de itinere Petri Bertrandi cardinalis ad Karolum IV. imperatorem coronandum*.⁵³ O. B. Rader navrhuje ještě obsáhlejší variantu: *Iter Romanum domini Petri de Columbario cardinalis Ostiensis ad coronationem Karoli quarti imperatoris*.⁵⁴ V Höflerově vydání má svůj původ též rozdělení textu na kapitoly, které převzala pozdější edice z roku 1913.

Spis sestává ze tří částí. Začíná předmluvou Petra z Colombier, v níž kardinál objasňuje účel zadání spisu, jak bylo již popsáno výše. Následuje líčení Jana Porty, které tvoří 82 kapitol. Součástí je úvod, v němž autor hovoří o tom, jak byl kardinál papežem vybrán k provedení korunovace, a dále o podrobnostech zadání knihy. Poté jsou zařazeny kopie korespondence mezi kardinálem a budoucím císařem. Autor pečlivě popsal jednání v Avignonu, zaznamenal i poměrně rozsáhlé pověřovací listiny papeže obsahující řád pro Karlovu korunovaci i znění souvisejících přísah. V 16. kapitole již začíná jakýsi cestovní deník, kde Jan Porta popisuje události po odcestování z Avignonu v únoru roku 1355 přes shledání s císařem v Pise až ke společnému příchodu k římským branám. Pobytu v Římě a korunovačním slavnostem se podrobně věnují kapitoly 39–49. Následně je popsán průběh zpáteční cesty obou mužů, rozsáhlý díl (kapitoly 59–72) přitom pojednává o bouřlivých událostech a povstání proti císaři v Pise. Autor dále popisuje již samostatný návrat Petra z Colombier do Avignonu, kam přijel v červnu 1355, a cituje jeho řeč k papeži. Posléze se ještě znovu vrací k císaři a líčí jeho cestu do Německa a do Čech. Hlavní text uzavírá věnováním díla kardinálovi, ve kterém vyjadřuje plnou oddanost služebníka a kde aplikuje pro tento žánr tradiční topos pokory a skromnosti. Za hlavní část je nakonec zařazen přehledně vypracovaný souhrnný itinerář kardinálovy cesty, v němž je téměř den po dni stručně zaznamenáno přesné datum a místo, kde kardinál obědval, někdy také kde nocoval, jak dlouho se v daném místě zdržel, vzdálenost od poslední zastávky, případně ještě co významného se s termínem pojí.⁵⁵

⁵³ R. SALOMON, *Die Papstbiographien*, s. 114.

⁵⁴ O. B. RADER, *Wie Blitz und Donnerschlag*, s. 21.

⁵⁵ Itinerářem se samostatně zabýval Jean-Loup LEMAITRE, *Entre Alpes et Apennins: le voyage à Rome du cardinal Pierre de Colombier (9 février–27 juin 1355)*, in: Nicole LEMAITRE (ed.), *Des routes et des*

Zajímavým aspektem textu jsou průniky Portovy osobnosti. Jak je možné předpokládat, v největší míře se vyskytují v úvodu a závěrečném věnování, v úvodu se autor nadto přímo představuje celým jménem a udává i své postavení: „... tato kniha byla zadána Petrem z Colombier z diecéze viennské, kardinálem ostijským a velletrijským, a napsána mnou, Janem Portou z Annonay z viennské diecéze, kaplanem a osobním tajemníkem nejtihodnějšího otce a pána v Kristu Petra, z milosti Boží téhož ostijského a velletrijského kardinála-biskupa ...“⁵⁶ Celé věnování je psáno v první osobě singuláru: „A protože mezi jinými záslužnými skutky, jež jste mohl během svého života vykonat, patří cesta do Říma k hodným zapamatování a následování, a jelikož jsem cestoval s Vámi, chtěl jsem na sebe vložít břímě toho, že svěřím záruce písma pamětihodné události, jež se Vám i jiným při Vaší římské pouti přihodily, a sepíši jejich stručné vyličení.“⁵⁷ Dále v 81. kapitole, jež má pojednávat o císařově odjezdu do Čech, ale je velice stručná, Jan Porta vysvětluje svůj přístup ke zpracování látky: „O jeho pozdějším šťastném postupu bych mohl psát pouze z toho, co jsem se doslechl, což bývá často klamné. Myslím, že pokud jde o činy císaře i řečeného kardinála, je lepší spíše mlčet, než lživě či nedokonale mluvit. Proto nechám unavené pero již odpočinout.“

Kromě těchto výraznějších osobních projevů Jana Porty však v textu tu a tam narazíme na poměrně nenápadné, letmé autorovy vstupy, jako například v následující pasáži, v níž kardinál vítá budoucího císaře před svatopetrskou bazilikou: „Na vrcholu schodiště čekal *můj ctihodný pán*, ostijský biskup a kardinál, jenž byl z výsady ostijské církve přepásán palliem a oblečen do dalších biskupských rouch.“⁵⁸ Některé poznámky se zase vztahují k podobě či organizaci textu: „Nyní je ale namístě, abych se vrátil k započaté látce a co možná nejstručněji vyličil slavnost této velkolepé korunovace.“⁵⁹

Za zmínku v podobném kontextu stojí interakce se čtenářem. Ta je obecně mizivá, přesto se přinejmenším na jednom místě autor ke čtenáři obrací a vyzývá jej k pozornosti, tento jev lze ale spíše vnímat jako určitý stylistický prostředek směřující k vyzdvížení kardinálových kvalit: „Dávej však, čtenáři, pozor, jakou láskyplnou svědomitostí a přímostí ducha byl nadán řečený pan kardinál.“⁶⁰

hommes: la construction des échanges par les itinéraires et les transports [online], Paris: Éditions du Comité des travaux historiques et scientifiques, 2019 [cit. 24.7.2021], DOI: <https://doi.org/10.4000/books.cths.4389>.

⁵⁶ Srov. I. PORTA, kap. 1, s. 5.

⁵⁷ Srov. tamtéž, kap. 82, s. 127.

⁵⁸ Srov. tamtéž, kap. 47, s. 85.

⁵⁹ Srov. tamtéž, kap. 48, s. 86.

⁶⁰ Srov. tamtéž, kap. 56, s. 94.

Obecně lze říci, že Jan Porta zaznamenané děje hlouběji nehodnotí, určitě zde například nenalezneme politicko-analytické exkurzy celé události, celkově se uchyluje k popisnému postupu. Dílo je však nepopíratelně zatížené všudypřítomným ohledem na osobnost svého zadavatele – Petra z Colombier, k němuž směřuje všechna chvála, obdiv a autorova oddanost. Oslava kardinálovy osobnosti je určujícím motivem celého spisu. Jan Porta za tímto účelem do díla zařadil i drobnější epizody z cesty, které mohly posloužit k vykreslení dokonalého kardinálova charakteru. Vyznívá tak například příhoda, kdy byl jeden ze služebníků Petra z Colombier cestou okraden a kardinál mu následně vše štědrě vynahradil.⁶¹ Zcela výmluvné je pak zanícené líčení kardinálovy zásluhy na smíru císaře s kardinálem Gilem Albornozem.⁶²

Latina Jana Porty je vesměs velmi dobře srozumitelná. Po stylistické stránce dílo není nijak výjimečné, autorův sloh je poměrně střízlivý a nevyznačuje se výrazným množstvím či originalitou poetických a řečnických figur. Mezi užitými výrazovými prostředky můžeme zmínit slovní hříčky (*flagitiosum scelus ac sceleste flagitium* – „hanebný zločin a zločinná hanebnost“),⁶³ paronomázie (*nobile genus genua flectit* – „šlechtický rod poklekl“⁶⁴ – v překladu bohužel některé podobné prostředky nelze zachovat).

Poměrně frekventované jsou u Jana Porty různé druhy paralelismů (*Domus ergo, que voluptatis et lascivie fuerat, nunc honestatis et sanctimonie facta est et, que terrestres hospitalitatis et carnalitatis exemplum et mortifere negociationis infecta, iam celestis caritatis et spiritualitatis est templum et salutifere contemplationis effecta ...* – „A tak dům, jenž náležel rozkoši a prostopášnosti, byl nyní věnován důstojnosti a svatosti; dům, který byl příkladem pozemského pohostinství a tělesného chtíče, poskvrněný smrtonosným kupčením, stal se chrámem nebeské lásky a duchovního života a byl určen ke spásonosnému rozjímání.“)⁶⁵

Najdeme zde také metaforická vyjádření (*Sed quia rancoris et odii iam fixa venis letalis arundo pectoribus heret, optata pacis dulcedo non sequitur nec iuxta mentis imperatorie zelum credita cum aviditate gustatur ...* – „Protože se však smrtící šíp zášti a nenávisti, který již uvázl v žilách, vryl do srdcí, nenastal vytoužený sladký mír, ani nebylo možno lačně okusit plody císařovy horlivosti.“)⁶⁶ přirovnání (... *devotionis et dilectionis*

⁶¹ Srov. I. PORTA, kap. 54, s. 92–93.

⁶² Srov. tamtéž, kap. 56, s. 94–95.

⁶³ Tamtéž, kap. 61, s. 102.

⁶⁴ Tamtéž, kap. 49, s. 89.

⁶⁵ Tamtéž, kap. 79, s. 125.

⁶⁶ Tamtéž, kap. 51, s. 91.

ardore, sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, sic ad pedum imperialium oscula festinabant – „v zápalu nesmírné oddanosti a lásky pospíchali jako laň toužící po pramenech vody políbit císařovi nohy“⁶⁷ apod.

Podle obecného zvyku středověkého písemnictví prokládal Jan Porta text citacemi a odkazy. Nejhojnější jsou citáty biblické, setkáváme se však mimo jiné s výroky Jeronýma,⁶⁸ Řehoře Velikého,⁶⁹ Vergilia⁷⁰ či Jindřicha ze Settimella.⁷¹ Nejhojněji je citáty protkáno závěrečné věnování, které je současně rétoricky patrně nejpropracovanější pasáží celého textu, ve většině případů jde přitom o výroky Písma.

Syntaktická struktura textu je různorodá, v tomto bodě je třeba říci, že se autor nebrání dlouhým souvětím, jak bývá v latinských textech rovněž poměrně časté. Výrazným příkladem je autorův úvod, který je tvořen jediným dlouhým souvětím, složeným z mnoha významových úseků.⁷² Podobných případů (ač ne tak dlouhých) se v textu objevuje nemalý počet.

2.3.1 Poznámka k překladu

Dnešnímu překladateli v právě popsané situaci vyvstává ne právě lehký úkol, jak v zájmu srozumitelnosti cílového textu takovéto celky převést. Většinou je nucen podobná souvětí podle kontextu a významu rozdělit na několik menších částí. Mnohdy je pak nezbytné do překladu vložit navíc některé větné členy či konstrukce (často je například nutné některou část sdělení či větný člen opakovat), aby výpověď v nově vytvořené syntaktické struktuře vyzněla srozumitelně. V překladu vybraných částí spisu Jana Porty jsem se rozhodla opatřit hranatými závorkami [] takové dodatky, které by při porovnávání výchozího a přeloženého bylo možno považovat za významnější zásahy do původní výstavby.

Considerans enim et ex verisimili coniectura concludens, quod dictus dominus imperator de prefato in Christo patre domino Egidio tituli sancti Clementis presbytero cardinali, tunc apostolice sedis in Ytalia legato et comissario una cum dicto domino Ostiensi ad coronationis predicte solempnia celebranda, ut in litteris predictis apparet, per sedem apostolicam deputato, non contentabatur ad plenum pro eo, quod dictus dominus legatus a domino imperatore per eius nuncios et litteras requisitus in dicte sue coronationis solempniis noluit interesse, omnem quam

⁶⁷ I. PORTA, kap. 49, s. 88.

⁶⁸ Srov. tamtéž, kap. 38, s. 76.

⁶⁹ Srov. tamtéž, kap. 82, s. 128.

⁷⁰ Srov. tamtéž, kap. 51, s. 91.

⁷¹ Srov. tamtéž, kap. 54, s. 92.

⁷² Srov. tamtéž, kap. 1, s. 5.

potuit operam dedit, ut, antequam imperator ipse de dicta Senensi civitate discederet, reconciliarentur in invicem.

„Usoudil a na základě pravděpodobné domněnky došel k závěru, že je císař značně nespokojen kvůli již zmiňovanému otci v Kristu panu Jiljímu, kardinálu-knězi u sv. Klimenta, jenž byl v té době legátem a zmocněncem apoštolského stolce v Itálii. Toho spolu s panem ostijským kardinálem apoštolský stolec pověřil vykonáním korunovační slavnosti, jak také vyplývá z uvedených listů. [Císařova nespokojenost plynula z toho], že pan legát nebyl přítomen oslavám císařské korunovace, ačkoli jej císař prostřednictvím poselstva a dopisů k účasti vyzýval. Pan kardinál proto vynaložil veškerou snahu, aby se dříve, než císař z města Sieny odcestuje, oba navzájem usmířili.“⁷³

Další překladatelsky běžná praxe spočívá v náhradě prezentu historického českým minulým časem, který v dané podobě líčení dějů lépe odpovídá českému jazykovému a stylistickému úzu.

Sequenti vero die Mercurii, XXV. mensis Martii supradicti, dictus dominus rex civitatem Senensem predictis omnibus modis et pluribus honoratus ingreditur. Sed cum descendere credit, rogatur ascendere.

„Následujícího dne, 25. března, vstoupil král do města za všech četných dříve vypsanych poct. Ale když chtěl sesednout, byl požádán, aby zůstal v sedle.“⁷⁴

Charakteristickým rysem textu je též hojný výskyt participiálních deiktických tvarů, jako např. *dictus* (řečený), *praedictus* (dříve řečený), *memoratus* (zmiňovaný), *praefatus* (dříve řečený, tento), *infrascriptus* (níže uvedený), *suprascriptus* (výše uvedený), *superius nominatus* (výše jmenovaný) apod. Protože je koncentrace těchto slov ve spisu opravdu vysoká, rozhodla jsem se některé výrazy záměrně eliminovat a zachovat je v menší míře například tam, kde byl podobný výraz skutečně funkční. Ve středověké latině se jedná o poměrně obvyklý jev, v českém překladu by však jeho plné zachování šlo k příznakovému a značně neobratnému vyznění. Podobně jsem postupovala s použitím frekventovaného označení *dominus*, které jsem častěji zachovala v případě osoby kardinála Petra z Colombier, aby byl zachován autorův uctivý tón, v případě jiných spojení, jako např. *dominus rex*, *dominus imperator* (doslova „pan král“, „pan císař“) jsem od doslovného převodu většinou upouštěla. Jako příklad lze použít již uvedenou pasáž:

⁷³ I. PORTA, kap. 56, s. 94.

⁷⁴ Tamtéž, kap. 35, s. 73.

*Sed quanta fuerit **dicti domini** cardinalis sinceritas caritativa et animi rectitudo, lector, attende. Considerans enim et ex verisimili coniectura concludens, quod **dictus dominus** imperator de **prefato** in Christo patre **domino** Egidio tituli sancti Clementis presbytero cardinali, tunc apostolice sedis in Ytalia legato et comissario una cum **dicto domino** Ostiensi ad coronationis **predicte** solempnia celebranda, ut in litteris **predictis** apparet, per sedem apostolicam deputato, non contentabatur ad plenum pro eo, quod **dictus dominus** legatus a **domino** imperatore per eius nuncios et litteras requisitus in **dicte** sue coronationis solempniis noluit interesse, omnem quam potuit operam dedit, ut, antequam imperator ipse de **dicta** Senensi civitate discederet, reconciliarentur in invicem.*

„Dávej však, čtenáři, pozor, jakou láskyplnou svědomitostí a přímostí ducha byl nadán pan kardinál. Usoudil a na základě pravděpodobné domněnky došel k závěru, že je císař značně nespokojen kvůli již zmiňovanému otci v Kristu panu Jiljímu, kardinálu-knězi u sv. Klimenta, jenž byl v té době legátem a zmocněncem apoštolského stolce v Itálii. Toho spolu s panem ostijským kardinálem apoštolský stolec pověřil vykonáním korunovační slavnosti, jak také vyplývá z uvedených listů. [Císařova nespokojenost plynula z toho], že pan legát nebyl přítomen oslavám císařovy korunovace, ačkoli jej císař prostřednictvím poselstva a dopisů k účasti vyzýval. Pan kardinál proto vynaložil veškerou snahu, aby se dříve, než císař z města Sieny odcestuje, oba navzájem usmířili.“⁷⁵

Překládáme-li text, u něhož se setkáváme s místní, a především časovou odlehlostí popisovaných skutečností, je potřeba vypořádat se mnohými reáliemi, osobními a místními jmény apod.⁷⁶ V případě spisu Jana Porty je situace ještě tím komplikovanější, že se zde prolíná hned několik kulturních a potažmo jazykových vrstev. Text je psán latinsky, hovoří ale o reáliích francouzských a především italských, některé skutečnosti jsou přitom dnes jen stěží identifikovatelné.

U osobních jmen jsem se, pokud to bylo možné, rozhodla používat počestěnou variantu – např. *Petrus de Columbario* – *Petr z Colombier*. Některá jména by však českou variantu nacházela jen těžko a případnou identifikaci by tato podoba nijak neusnadnila, ba naopak. Výrazným příkladem je *Lellus Petri Stephani de Tosectis de Urbe*. Protože nositel jména není zcela neznámý, použila jsem italskou verzi jména, kterou lze nadto lépe dohledat, tedy *Lello di Pietro di Stefano dei Tosetti*. Ze stejných důvodů jsem použila celé italské jméno *Giovanni di Agnolino Salimbeni* pro překlad latinského *Iohannes Angelus de Salimbenis*.

Při překladu toponym jsem se opět rozhodovala podle konkrétních případů. Pokud to bylo možné, používala jsem české ekvivalenty místních názvů (např. *mons Gaudii* – hora

⁷⁵ I. PORTA, kap. 56, s. 94.

⁷⁶ Této problematice se věnuje např. Jiří LEVÝ, *Umění překladu*, Praha 2012, s. 109–117.

Radosti) a případně je v poznámkovém aparátu opatřila dnešním italským označením. U názvů, které tímto způsobem nebylo možno přeložit nebo u jmen existovala příbuzná a běžně užívaná italská varianta, jsem ve většině případů použila tuto italskou verzi. Např. *Castellum Florentium* – Castelfiorentino, *Podium Bonici* – Poggibonsi. *Grossetana et Massetana civitates* – města Grosseto a Massa Marittima apod.

V textu se vyskytuje také celá řada pojmů, které bychom mohli označit jako reálie dobové, církevní, kulturní apod. Vždy bylo nejprve třeba zjistit, co se pod pojmy skrývá, dále pak najít vhodné překladatelské řešení. U některých zvláštních pojmů jsem se rozhodla ponechat latinský termín, např. *puerperium* (označení pro plenky narozeného Krista), *pallium* (v textu hojně užívaný termín pro baldachýn), a bylo-li to nutné, opět jsem tento výskyt opatřila objasňující poznámkou. V jiných případech jsem se uchýlila k principu explicitace – např. *Sed dictus dominus cardinalis in basilica principis apostolorum misse ministerium facit et **Veronicam sanctam** universis ostendit.* – „Pan kardinál v bazilice prvního z apoštolů sloužil mši a celému shromáždění ukázal **Veroničinu roušku**.“⁷⁷

Při převodu naznačených specifických jevů a problematických míst do češtiny jsem se snažila postupovat co možná nejkonzistentněji, vždy však s ohledem na konkrétní případ a potřebu daného kontextu.

⁷⁷ I. PORTA, kap. 40, s. 78.

3 Překlad vybraných kapitol spisu *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris*

Ličení Jana Porty

1. Ve jménu Páně, amen. Roku od narození Páně 1354, v sedmé indikci, 14. dne měsíce listopadu, ve druhém roce pontifikátu našeho přesvatého otce a pána v Kristu Inocence VI., z Boží prozřetelnosti nejvyššího kněze svaté a obecné římské církve, byla tato kniha zadána Petrem z Colombier z diecéze viennské, kardinálem ostijským a velletrijským, a napsána mnou, Janem Portou z Annonay z viennské diecéze, kaplanem a osobním tajemníkem⁷⁸ nejtihodnějšího otce a pána v Kristu Petra, z milosti Boží téhož ostijského a velletrijského kardinála-biskupa svaté a obecné římské církve. Tohoto pana kardinála náš nejsvětější pán, výše řečený papež, [vyvolil] poté, co s obvyklou uvážlivostí vedl v konzistoři i mimo ni jednání kvůli nejistotě a pochybnostem mužů nemalé vážnosti, jež se týkaly provedení, vykonání a udělení náležitých poct požehnání, pomazání a korunovace znamenitému panovníkovi Karlovi, z Boží milosti vždy vznešenému římskému králi. Rovněž po mnohých diskusích, jichž se v různých chvílích a dnech účastnil, jednotlivě zkoumal podle zvyku svaté matky církve mínění a soukromá vyjádření ctihodných otců kardinálů. V pondělí dne 10. listopadu pak na obvyklém místě avignonské konzistoře na základě společného usnesení a souhlasu těchto kardinálů [ostijského kardinála] ustanovil a jmenoval. Ještě přesněji řečeno – s přihlédnutím ke starobylým a již dlouho platným výsadám diecézí v Ostii, Albanu a Portu, jež byly zachovávány při korunovaci všech římských císařů – oznámil, že [ostijský kardinál] společně se ctihodnými otcí kardinály-biskupy albanským⁷⁹ a portským⁸⁰ a tito společně s týmž panem kardinálem-biskupem ostijským budou podle práva a mnohaleté zvyklosti pověřeni funkcí legáta a legátů, již mají provést čili slavit, vykonat čili sloužit obvyklé obřady císařského požehnání, pomazání a korunovace.⁸¹ Tato kniha má zaznamenat

⁷⁸ Jan Porta se označuje jako *capellanus et familiaris domesticus commensalis*. Poukazuje tím na úzký vztah ke svému pánu. SSL u hesla *familiaris* uvádí, že ve spojení s adjektivy *commensalis* či *domesticus* výraz odkazuje na „šlechtice sloužícího na královském dvoře (často v úzkém vztahu ke králi), rádce, dvořana, písaře, tajemníka apod.“

⁷⁹ Hélie de Talleyrand-Périgord (1301–1364).

⁸⁰ Guy de Boulogne (1313–1373).

⁸¹ Na cestu do Říma se ale vydal jen Petr z Colombier. K úkonu pomazání a korunování papež ještě zmocnil papežského legáta pro Itálii kardinála Gila Albornoze, který se však korunovace nakonec také neúčastnil, viz níže, kap. 56. Srov. F. KAVKA, 5. 4. 1355, s. 95.

všechny jednotlivé listy, které bude kardinál ve věci svého poslání adresovat či psát římskému králi či komukoli z prelátů, vladařů nebo šlechticů, obcím i jednotlivcům, a rovněž ty, které od nich či některých z nich obdrží, a stejně tak všechny jednotlivé události, které se uskuteční z jeho vůle či v jeho okolí, i veškeré zajímavosti, jež se v době tohoto jeho poslání v Itálii, ale obzvláště v krajích, jimiž bude procházet, přihodí.

[V následujících kapitolách je zaznamenána korespondence mezi kardinálem Petrem z Colombier a Karlem, v níž jednali o organizačních záležitostech a kardinálově příjezdu do Itálie. Jan Porta dále líčí jednání, která předcházela kardinálovu odjezdu z Avignonu a přikládá prepis souvisejících papežových pověřovacích listin, jejichž součástí je také řád korunovace i znění předepsaných císařových přísah. Následuje popis kardinálovy cesty za Karlem, zařazeny jsou opět listy, které si kardinál s Karlem vyměnili, než se setkali 12. března 1355 v Pise. Zde kardinál mj. sloužil slavnostní mši k uctění památky císaře Jindřicha. Karel odtud také poslal tři sta ozbrojenců na pomoc papežskému legátovi kardinálu Albornozovi,⁸² jenž se snažil získat zpět území obsazená šlechtici z rodu Malatestů.]

33. *Vyslání poselstva k senátu a lidu římskému za účelem ohlášení císařské korunovace*

Dne 22. března, v neděli bezprostředně předcházející neděli Květné, jíž se v Itálii říká Pašijová, poslali spěšně napřed oba páni, král i kardinál, po společné domluvě do Říma k římskému senátu a lidu s královým pověřením výše jmenovaného urozeného Lella di Pietro di Stefano dei Tosetti.⁸³ Král [tohoto muže], jehož na kardinálovu žádost již o několik dní dříve přijal jako rádce a příslušníka císařského dvora, ustanovil hlavním prokurátorem říšské pokladny v celé Itálii. Senátu a lidu měl ohlásit jejich příjezd a oznámit, že konání

⁸² Gil de Albornoz (nebo také Egidio Albornoz) (1310–1367) byl kardinál kastilského původu, jehož Inocenc VI. vyslal jako legáta do Itálie, aby zde obnovil papežskou autoritu.

⁸³ Také Angelo di Pietro Stefano dei Tosetti, latinsky Lellus Petri Stephani de Tosectis de Urbe. Tento šlechtic († ca před rokem 1363) je poprvé zmiňován již v 18. a 19. kapitole vyprávění Jana Porty při příležitosti, kdy jej kardinál Petr z Colombier, v jehož službách působil, vysílá ke Karlovi s poselstvím týkajícím se korunovace. Udržoval styky při avignonské kurii, významně se účastnil římských politických záležitostí. Byl rovněž blízkým přítelem Petrarkovým. O Lellovi hovoří např. L. H. Hornstein ve své studii, v níž rozvíjí zajímavou hypotetickou snahu identifikovat Lella s Chaucerovým Lolliem z *Domu slávy* (Petarca zase v korespondenci a poezii svého přítele jmenoval po klasickém způsobu Laelius/Lelius). Lillian Herlands HORNSTEIN, Petrarch's Laelius, Chaucer's Lollius? *PMLA*, 1948, **63**(1), 64–84.

slavnostního korunovačního obřadu bylo stanoveno na nadcházející slavnou neděli Zmrtvýchvstání, a dále s nimi co možná řádně ujednat i ostatní náležitosti, jež bylo třeba během slavnostního dne korunovace uskutečnit. Lello jakožto *věrný a rozumný služebník*⁸⁴ v horlivé snaze vykonat tak významné poslání hbitě namířil své kroky do Říma, kam dospěl ve čtvrtek 26. března krátce po čase oběda. Aniž se kde zastavil, vystoupal na Kapitol, promluvil se senátory a nařídil nazítří svolat všeobecný římský sněm. A hned následujícího pátečního rána, když se tento všeobecný sněm sešel, Lello podle římské zvyklosti a důstojnosti tak významných mužů, jež ze zkušenosti velmi dobře znal, vybraným způsobem uložené poselství vyložil a rozkazy těch, kteří jej poslali, pečlivě vyplnil.

34. Odjezd pana kardinála z Pisy a pocta, kterou mu prokázal Giovanni di Agnolino

Oné Pašijové neděle oba řečení páni z města Pisy odjeli. Ale pro větší pohodlí se ubírali každý jinou cestou tak, že se král vydal přes Volterru, kde se mu od biskupa a jeho lidu dostalo nevšedních poct a pan kardinál pokračoval v cestě přes Castelfiorentino a Poggibonsi, směrem k Sieně, starobylému a slavnému toskánskému městu. Tam již předtím v pondělí, tedy 23. března, zavítala královna a byla zde uctěna turnaji, *palliem*⁸⁵ a rozličnými projevy přízně lidu a poctami na mnoho způsobů. Také byla se vši náležitou slávou přijata do sídla jakéhosi bohatého a mocného šlechtice mezi lidem řečeného Giovanni di Agnolino Salimbeni. Zde čekala na příjezd svého krále. Následujícího dne po příjezdu královny do města Sieny vstoupil pan kardinál. Od biskupa, duchovenstva i lidu byl přivítán *palliem* i dalšími projevy úcty a byl přijat s velkou slávou a neobyčejnou laskavostí a rovněž zde očekával krále.

35. Jaké pocty prokázali císaři a panu kardinálovi obyvatelé Sieny a jak se při potlačení jakéhosi povstání lidu projevila věrnost pana kardinála

Následujícího dne, 25. března, vstoupil král do města za všech četných dříve vypsáných poct. Ale když chtěl sesednout z koně, byl požádán, aby zůstal v sedle. Neboť již osmdesát let trvající útlak, nastolený měšťany středního stavu, kteří v tomto městě vládli, zatímco ostatní zcela vyčlenili, a který způsoboval touhu po moci nebo po nabytí větší svobody, stále víc a více podněcoval mysl vyšších a nižších vrstev obyvatelstva ke vzpouře. Ačkoli byl tedy král sám o sobě pánem jich všech, opětovně jej svoláním ustanovili, svěřili mu veškerou vládu

⁸⁴ Mt 24,45.

⁸⁵ V tomto a obdobných případech (viz níže) *pallium* označuje (na rozdíl od *pallia* jakožto insignie papeže a metropolitů) baldachýn, který byl jako výraz pocty při slavnostních chvílích nesen nad hlavou určité osoby.

a celé město odevzdali do jeho moci. Někteří pak v rukou drželi otěže králova koně, jiní se dotýkali lemu jeho oděvu, dlaněmi svírali třmeny, jiní se také pažemi dotýkali jeho holení, jiní zase oddaně ústy líbali jeho nohy, jiní okolo radostnými hlasy provolávali k nebi: „Ať žije král na věky!“ Přitom mu vůbec nedovolili sesednout, ale s touhou dovést svůj úmysl ke kýženému cíli, přinutili krále i jeho koně, jichž se vlastními těly i pažemi dotýkali, proti jejich vůli zamířit směrem k městskému paláci. Ten střežili někteří z oněch vládnoucích měšťanů středního stavu, zavřeli jej a bránili, a aniž se dozvěděli, co se děje, odmítali jej vydat. Ale onen vznešený biskup, akvilejský patriarcha a bratr králův,⁸⁶ nikoli však z přímé linie, dále ctěný pražský arcibiskup⁸⁷ a také, třebaže vzrůstem malý, velmi schopný maršálek Království českého,⁸⁸ obklopeni svými rozlíčenými ozbrojenci, přiměli odpůrce ustoupit. To se neobešlo bez prolití krve a jen stěží se jim podařilo vyrvat je z rukou ostatních. Když se pan kardinál, moudrý pán a věrný přítel, doslechl o vypuknutí bouří, ihned poručil svým mužům chopit se na obranu bezpečí králova i svého zbraní a spěšně poslal k řečenému králi, aby pečlivě vyzvěděl, jak má podle jeho vůle dále jednat. Když král od posla, jenž pro běh stěží dokázal mluvit, zprávu přijal, do nebe vynášel a s velkou vděčností oceňoval kardinálovu svědomitost a věrnost a upřímným srdcem jej povzbuzoval, aby neztrácel dobrou mysl a byl statečný a vytrvalý a aby pro důstojnost svého stavu, a protože by to také ničemu neprospělo, nevycházel ze svého příbytku. Poté, co posla odeslal zpět, rychle s toutéž zprávou k panu kardinálovi vypravil své dva významné urozené muže, tak jako to činí ten, kdo je vždy ve všech záležitostech svědomitý a obezřetný a svůj úsudek dobře rozvažuje.

36. Reforma, již císař provedl pro obyvatele Sieny a některých přilehlých obcí

Když král přišel na náměstí, kterému se obyčejně říká Pláň,⁸⁹ jako mírumilovný král, laskavý pán a spravedlivý panovník pronesl vlídnou řeč, mírnil hněv lidu, krotil zuřivost měšťanů, v jejich srdcích probouzel lásku, vybízel je k míru a svornosti a s láskyplným zanícením je povzbuzoval. Abych jeho slova trochu připomenul, promluvil takto: „Nejvěrnější měšťané! *Usilujte o pokoj ve městě a modlete se za něj k Pánu, neboť v tomto pokoji bude také váš pokoj.*“⁹⁰ Oni pak silným hlasem volali: „Ať žiješ, králi, na věky!“ a říkali: „Tehdy budeme

⁸⁶ Mikuláš Lucemburský (1322–1358), nemanželský syn Jana Lucemburského a nevlastní bratr Karla IV. Úřad akvilejského patriarchy zastával od roku 1350. Na své cestě za císařskou korunou se Karel zastavil v Mikulášově rezidenci v Udine již v říjnu 1354, Mikuláš byl také přítomen Karlově korunovaci v Římě.

⁸⁷ Arnošt z Pardubic (1297–1364).

⁸⁸ Čeněk z Lipé (ca. 1300–1363).

⁸⁹ Dn. Piazza del Campo.

⁹⁰ Jr 29,7.

žít v radosti pokoje, když bude vše napraveno tvou prozíravostí; neboť bez královské prozíravosti není možné uvést do věcí pokoj.“ Když vyslechl tato slova, viděl neústupnou vůli, kterou již dávno pojali za svou, a zvážil obecný prospěch, vyhověl jejich prosbám, sesedl z koně a na přání měšťanů šel do městského paláce, chopil se správy a uspořádal poměry týkající se města i obyvatel. Mnozí ze středního stavu, a především z těch, kteří vládli, odešli nikoli na příkaz, ale z vlastní vůle do vyhnanství a podrobili se jisté újmě na majetku. A tak se kraj zmítaný občanskými nepokoji uklidnil. A ostatní hrady či vesnice spadající pod vládu Sieny se zcela podrobily vládě řečeného krále. Některé z nich Sienu následovaly jako svou matku a paní, jiné to učinily ve snaze vymanit se ze jha otroctví, jímž bývaly od Sienských tísněny. Z posledně jmenovaných to byla města Grosseto a Massa Marittima a také hrady Montepulciano a Montalcino. Od těchto všech přijal přísahu věrnosti sám král a také pro ně vydal některá nová ustanovení.

37. Jak císař ustanovil dohlázeatele, aby bděli nad městem Sienou

Když bylo toto provedeno a díky laskavosti krále v míru urovnáno, navštívil pan kardinál krále v městském paláci a poté, co si vzájemně blahopřáli k šťastnému vyústění události, vrátili se k projednávání vlastních záležitostí. A aby se králova korunovace uskutečnila s pomocí Boží brzy, rozhodli, že ctihodný otec a pán pražský arcibiskup se svým vlastním početným průvodem zůstane v Sieně, aby v jeho jménu dohlížel na město. Dále zde měl zůstat muž velmi zkušený, ač postavou maličký, zato však velký svým důvtipem, učitel obojího práva, pan Jan Vicedomini z Arezza, aby zastával mocenský úřad, dokud se korunovaný král sám šťastně nenavrátil z Říma.

38. Čest prokázaná viterbskému kardinálovi a jak jeho stráž zapověděla císaři a císařovně vstoupit

Poté, co byly tyto a další výše zmíněné záležitosti vyřízeny, jmenovaní páni a královna uspíšili svou cestu do Říma. A třebaže na cestě nemohli být ubytováni současně se vším pohodlím, přece jako moudří a prozíraví učinili z nouze ctnost⁹¹ a přes San Quirico a vysoko položené Radicofani a dále přes Acquapendente, Bolsenu a poté kolem Montefiascone dorazili do Viterba. Tam však nebylo králi ani královně dovoleno vstoupit, neboť jeho obyvatelé žili kvůli svým neshodám ve velkých nepokojích. Z toho důvodu správce

⁹¹ HIERONYMUS STRIDONENSIS, *Apologia adversus libros Rufini* III, 2 (ed. PL 23, col. 0458B).

svatopetrského majetku v Toskánsku,⁹² jehož bylo toto město hlavou, který v té době na město dohlížel, nechtěl králi a královně dovolit vstoupit. Obával se totiž, aby král neprojevil přízeň nepřátelům vypovězeným z města a neumožnil jim navrátit se ke svému majetku. Pan kardinál zde však byl přijat s úctou a radostí, protože ono město plným právem náleží k římské církvi. Bylo tedy třeba, aby král obešel Viterbo, prošel Vico, kde byl uvítán, a přijal pohostinství ve městě Sutri. Kardinál pak učinil totéž. Bylo to ve středu svatého týdne, prvního dne měsíce dubna.

39. Úcta, již panu kardinálovi prokázali obyvatelé Říma, a jak císař do města vstoupil v utajení

Na Zelený čtvrtek druhého dubna ráno opustili město Sutri a poobědvali společně u jednoho stolu v Cesanu v pevnosti hraběte z Anguillary, jež je od Říma vzdálena čtrnáct mil, a poté ihned vsedli na koně a rychlou jízdou spěchali k Městu. Když pan kardinál dorazil k chrámu sv. Magdalény, jenž se nachází ve vzdálenosti jedné míle od Říma, našel zde senátory i lid, jedním slovem řečeno zástupce vysokého, středního i neurozeného stavu, kteří zde chtěli svorně a jednomyslně vším možným způsobem řečené pány uctít. Králi však úctu vzdát nemohli, neboť předtím záměrně odbočil, a z určitých pohnutek a oprávněných a náležitých důvodů, jež měl, nechtěl do Říma vstoupit veřejně přímou cestou.⁹³ Vyhnul se tedy cestě vedoucí k bráně⁹⁴ u Crescenziova hradu zvaného Andělský, jíž musí projít každý římský král, který má být korunován císařem. Stejně tak se vyhnul bráně Viridaria,⁹⁵ kudy vstoupil pan kardinál, jenž byl veškerým lidem nanejvýš radostně přijat a bohatě uctěn jak palliem, tak ostatními projevy vážnosti a slávy. [Král] se tajně vydal na horu Radosti,⁹⁶ odkud lze přehlédnout téměř celý Řím, a konečně branou, jež se nazývá Pertusa, vešel do Města. Nejprve zavítal do kláštera kanovníků při bazilice prvního z apoštolů, kde toho večera zůstal jako host kanovníka baziliky Benedikta Ursiniho. Uprostřed noci však vstal a ještě v noční době začal navštěvovat posvátná místa a s ním také pan kardinál. A v této bazilice téměř

⁹² Dle edice jím byl šlechtic Iordanus de Filiis Ursi, srov. I. PORTA, s. 76, pozn. 5.

⁹³ Karel v jednom ze svých závazků papeži přislíbil, že v Římě stráví pouze jeden den, srov. L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 197.

⁹⁴ Také Porta Castello. K římským branám viz Mauro QUERCIOLO, *Le porte di Roma*, Roma 1997.

⁹⁵ Dn. Porta San Pellegrino. Brána v historii nesla různá označení, mj. také Porta San Pietro.

⁹⁶ Monte Mario. F. Gregorovius se domnívá, že název *Mons Gaudii* (hora Radosti) měl odkazovat na radost příchozích poutníků, jimž se zde naskytl první pohled na Řím. Viz Ferdinand GREGOROVIVUS, *History of the City of Rome in the Middle Ages*, III, London 1895, s. 432.

uprostřed noci křesťanský král s hlubokou zbožností uctil velice posvátnou Veroničinu roušku, kterou mu pan kardinál ukázal.

40. Jak pan kardinál ukázal Veroničinu roušku a jak císař navštěvoval chrámy a ostatky svatých

Nazítří na Velký pátek třetího dubna, kdy se postil od jídla i pití, zdržel se u opata v klášteře svatého Pavla⁹⁷ a toho dne kvůli památce ctihodného utrpení Páně již nevsedl na koně. Pan kardinál v bazilice prvního z apoštolů sloužil mši a celému shromáždění ukázal Veroničinu roušku. Když téhož dne po západu slunce král obcházel další svatostánky, přišel k posvátné lateránské bazilice, jež byla jako matka a hlava chrámů v Římě i ve světě nejprve zasvěcena ve jménu našeho Spasitele a z ustanovení zbožného Konstantina, papeže Silvestra a dalších svatých představuje první sídlo císaře i římského biskupa.⁹⁸ Zde s velkou zbožností prohlížel a pokorně uctíval všechny jednotlivé relikvie, mezi nimiž byl také ostatek obřízky našeho Pána Ježíše Krista a kapka jeho krve v křišťálové nádobce, jež papež Bonifác VIII. blahé paměti uložil do drahocenného relikviáře. Poté se odebral do sakristie, kde si v uctivé bázni prohlédl stůl, u nějž večeřel Ježíš Kristus se svými apoštoly a s nadšením a zaníceným duchem z něj jednu částičku přijal. Nakonec odtud odešel do baziliky Panny Marie Větší,⁹⁹ kde se rovněž poklonil všem relikviím. V pokoře tu obdivoval také puerperium, tedy pleny, do nichž bylo dítě zabaleno, když vyšlo z matčina lůna. A protože již uplynula půlnoc, vstoupil do sousedního kláštera svaté Praxedy. Zde spatřil sloup, k němuž byl při bičování přivázán Kristus. Tento sloup do Říma přivezl Jan Colonna¹⁰⁰ blahé paměti, který byl dlouho kardinálem-knězem u svaté Praxedy a poté legátem apoštolského stolce na Východě. Tehdy byl nevěřícími zajat a spoután provazy mezi veřejemi a za velkého prolití krve bit až do umdlení. Ve své neochvějnosti však víru v Krista nezapřel, nýbrž zázračně zproštěn jejich urputnosti tyto zatvrzelé obrátil na víru v Krista. Na základě příkázání církve pak přetvořil jejich poměry prostřednictvím jistých ustanovení, jež dodnes nesou titul jeho vydání. Odmítl tehdy stříbro, zlato i jiné drahocenné dary a do Říma odvezl [tento sloup] spolu s mnoha dalšími relikviemi a umístil jej právě do tohoto kláštera. Král si jej prohlédl a bohabojně

⁹⁷ Klášter při bazilice San Paolo fuori le mura.

⁹⁸ Když podle legendy přijal Konstantin od papeže Silvestra křest a uzdravil se z lepry, na místě svého paláce založil první křesťanský kostel a následně měl palác, Řím i svou moc odevzdat do papežových rukou. Místo se proto stalo důležitým symbolem papežské moci. K. KUBÍNOVÁ, *Imitatio*, s. 116.

⁹⁹ Bazilika Santa Maria Maggiore.

¹⁰⁰ Giovanni Colonna († ca 1245), titulární kardinál u svaté Praxedy a papežský legát z rodu Colonna. Část sloupu, u něhož měl být údajně bičován Kristus, věnoval bazilice v roce 1223. Na sloupu se dle tradice měly zachovat i pozůstatky Kristovy krve. Tamtéž, s. 120.

uctil a od opata toho místa si pro svou zbožnost odnesl četné relikvie darem.¹⁰¹ Zde se také v hojném občerstvení ducha uložil k odpočinku. Následujícího sobotního rána obešel za svítání zbývající svatostánky a se zbožnou úctou si prohlédl skutečnou hlavu Jana Křtitele v klášteře svatého Silvestra, jenž se nachází v blízkosti Antoninova mramorového sloupu,¹⁰² proslulého velkolepým sochařským uměním a mimořádnou výškou. A konečně se vrátil k bazilice prvního z apoštolů a vstoupil do skvostného papežského paláce. Posílněn jídlem a spánkem pak ochotně přijímal všechny, kdo jej chtěli navštívit.

41. Svěcení, jež pan kardinál slavnostně uděloval v kostele sv. Martiny

V onu sobotu ráno se pan kardinál odebral do svého kostela svaté Martiny,¹⁰³ jenž náleží ostijskému biskupu. Nachází se pod Tarpejskou skálou mezi kostelem svatého Hadriána a místem věznění prvního z apoštolů, kde se dodnes rozkládá Kapitol. Tam sloužil s palliem slavnostní pontifikální mši a řadě duchovních udělil svěcení různého stupně.

42. Jak se císař ukázal lidu a jak jej navštívili čelní představitelé města Říma

Když se k senátorům a římské radě doneslo, že král přijímá návštěvy a veřejně vystupuje, ihned se všichni a každý zvlášť jednomyslně rozhodli, aby bylo k římskému králi neprodleně vysláno slavnostní poselstvo, a tak se také stalo. Protože však nemohla být událost provedena s větší slávou než za přítomnosti těch, kteří zastupují samotné Město a veškerý lid, přišli ke králi přebývajícimu v paláci při bazilice knížete apoštolů senátoři samotní a s nimi syndikové lidu římského a celá rada, to jest třináct hlav římských krajů a osmnáct úředníků a dále představení zemědělců a obchodníků a jiných řemesel tohoto města.

43. Jak zástupce představených města Říma císaři vyložil články tohoto města

Po dlouhém rokování, kdo z jejich středu a jakým vybraným způsobem projevu nejlépe přispěje Římu, králi i senátorům a celému shromáždění ke slávě a cti, bylo nakonec břemeno této záležitosti svěřeno urozenému muži, Lellovi di Pietro di Stefano dei Tosetti, syndikovi římského lidu a služebníku pana kardinála. Ten, jak je psáno, *z bázně vůči lidu uposlechl*

¹⁰¹ Kromě zmiňovaného sloupu se v chrámu sv. Praxedy nacházelo velké množství dalších relikvií, neboť do této baziliky (stejně jako do některých dalších) byly přeneseny ostatky z římských katakomb. K. KUBÍNOVÁ, *Imitatio*, s. 120.

¹⁰² Sloup Marka Aurelia, srov. tamtéž, s. 122.

¹⁰³ Dn. kostel svatých Lukáše a Martiny (Santi Luca e Martina). Srov. Christian HÜLSEN, *Le chiese di Roma nel medio evo*, Firenze 1927, s. 381.

jeho hlas,¹⁰⁴ ihned jako *poslušný syn*¹⁰⁵ v *pokorném duchu*¹⁰⁶ vyhověl jejich příkazu, jakkoli byl nesnadný, a elegantní a nadmíru vytríbenou řečí znamenitě a vlídně posluchačům vyložil přání Římanů i jednotlivé články, jak mu bylo uloženo.

44. *Jak císař schválil žádost lidu města Říma*

Když dříve zmíněný pan král vše trpělivě vyslechl, jako nejdobrotivější z lidí mírně a přívětivě odpověděl, že ochotně nabízí sebe a své síly ke všemu, co bude sloužit lidu římskému k prospěchu a ke cti. Zároveň s vlídnou tváří a neobyčejně laskavým srdcem svolil, aby ozbrojenci a jezdcí, o něž zmínění vyslanci žádali, zůstali čtyři měsíce ve službách římského státu. Rozhodnými slovy také přislíbil, že vyšle své vyslance spolu s římskými posly k římské kurii a bude očekávat jejich návrat ve městě Tivoli, jež leží patnáct mil od Říma a jako jediné z římského okolí náleží k říši.

45. *Jak císař složil Římu přísahu, kterou obvykle císař vykonává*

V neděli pátého dne měsíce dubna, kdy se slavila slavnost Zmrtvýchvstání Páně, vstal dříve řečený král za ranních červánků, neboť chtěl slavnostně vykonat nezbytné obřady a vše, co ukládala starobylá zvyklost a ceremonie římských císařů a řád přesvaté matky římské církve. Když nechal ze své vrozené prozíravosti a bedlivé obezřetnosti jak na mostě svatého Petra,¹⁰⁷ tak na dalších místech Leonského města¹⁰⁸ rozmístit vojenské oddíly, jimž se tehdy nemohly v kráse rovnat žádné jiné na světě, odešel s určitým počtem, který si u sebe ponechal, z města, vrátil se k dříve zmíněnému kostelu svaté Magdaleny a zdržel se zde až do příchodu prvních slunečních paprsků. Když se již objevovaly, kázal troubit na trubky a pozdvihnout prapory a pomalým krokem, jak tomu bývá u šiků, jež se chtějí shromáždit, oděn v ohnivě rudé barvě *jako zářivý blesk*,¹⁰⁹ se ve slávě vrátil do Říma *jako král králů a pán pánů*,¹¹⁰ jenž pokorný svým vystupováním i zevnějškem, a ještě pokornější v horlivosti ducha, sem

¹⁰⁴ 1S 15,24.

¹⁰⁵ 1P 1,14.

¹⁰⁶ Da 3,39.

¹⁰⁷ Dn. Ponte Sant'Angelo.

¹⁰⁸ Oblast obehnaná hradbami, jež v 9. století vybudoval papež Lev IV. kvůli ochraně baziliky sv. Petra a jejího okolí před Saracény, čímž vzniklo opevněné nezávislé město – *Civitas Leonina*.

¹⁰⁹ L 17,24. Rudá barva měla v hierarchii barev výsadní význam, byla to barva papeže, císaře a symbolizovala také Krista. K. KUBÍNOVÁ, *Imitatio*, s. 125.

¹¹⁰ 1Tm 6,15.

vstoupil jako poutník. Když král dorazil k malému mostu v Almachii,¹¹¹ který se nachází přímo na rozcestí nad mírným tokem, jež však při vydatných deštích stoupá, setkal se s římskými syndiky a kancléři. Ti jej žádali, aby podle zvyku, jež v náležité úctě k římskému lidu zachovávali všichni jeho předchůdci římsští císařové, složil jakousi přísahu. Král pak jako skutečný augustus v touze rozhojnit čest svatého Města a práva jeho římského lidu a připraven plnit veškerou vůli Římanů přislíbil zachovávání článků, které přednesl Mikuláš z Montenero, v té době panoš a kancléř Města. Nad otevřenou knihou evangelia, již v ruce držel dříve zmiňovaný šlechtic Lello di Pietro di Stefano dei Tosetti, syndikus římského lidu zastupující zemi, a již se osobně a před očima všech dotýkal, se zavázal a složil přísahu, kterou vyslechl od řečeného Lella di Pietro di Stefano a jejíž slova jsou následující: „Já, Karel, z Boží milosti vždy vznešený římský král a král český, příští císař, přísahám a slibuji, že budu a chci být strážcem, ochráncem a obráncem křesťanské katolické víry a přesvaté matky římské církve a veškerého věrného křesťanského lidu a práv a cti římské říše a všech jejich věrných. Rovněž přísahám, že budu ochraňovat mír a bezpečí senátorů, senátu a lidu římského, a to jak osob, tak věcí majetkových a všech práv, nakolik jen budu moci a budu schopen. Že budu ze všech sil ochraňovat a hájit veškeré dobré zvyklosti a tradice města Říma a také dříve přednesená práva a svobody města a římského lidu. K tomu ať mi pomáhá Bůh a tato svatá Boží evangelia.“

46. Jak císař vyznamenal rytířským titulem synovce pana Petra z Colombier, ostijského kardinála, a s nimi mnohé, toho času panoše

Poté postupoval směrem ke Crescenziově bráně,¹¹² z pravé strany minul bránu Viridaria a vydal se nalevo. A třebaže kvůli nedostatku času a množství ceremoniálních úkonů a také z nanejvýš zdvořilého ohledu vůči panu kardinálovi, aby snad pro něj tak velká slavnost nebyla příliš zdlouhavá, poručil ozbrojencům, aby jeli rychle, královský rozkaz nebylo možno vyplnit, neboť v cestě bránil nápor těch, kteří pospíchali, aby při vjezdu do památného Města získali dlouho očekávanou rytířskou hodnost. Když konečně dospěl k samotné bráně *Božího města*, v němž jsou hlášány slavné věci,¹¹³ vešel do ctihodného Říma. Při příležitosti tohoto vstupu do Města pak pasoval na rytíře urozené muže – panoše Petra ze Saint-Didier řečeného Umíněnc, Petra z Moustiers a také Petra z Lalouvesc, kteří byli

¹¹¹ R. Salomon v edici Portova textu uvádí, že *Almachia* (nebo také *Dalmachia*) je chybný ekvivalent jména *Naumachia*, jímž se označovalo území severně sousedící s dnešní papežskou rezidencí a Andělským hradem, srov. I. PORTA, s. 82, pozn. 4.

¹¹² Již zmiňovaná Porta Castello.

¹¹³ Ž 86,3.

synovci pana Petra, ostijského kardinála. Zde byl pak pod palliem přivítán za velkého jáso tu senátem i jinými římskými úřady a rovněž veškerým lidem s patřičnou slávou, jak se sluší pro ty, kdo pocty vzdávají i pro toho, kdo je ctěn. Dále jej doprovázeli vážení zástupci vysokého, středního i nejnižšího stavu, kteří byli k tomuto úkolu zvlášť vybráni, a pro nápor zástupu jej jen s námahou vedli k bazilice apoštolského knížete svatého Petra. Vpravo i vlevo, před sebou i za sebou tu mečem, tu žezlem, tu holí, tu zase rukou udílel mužům rozličného původu pečet' rytířství, a v udílení této pocty nepřetržitě pokračoval od již zmíněného malého mostu až k samotné bazilice. Když zcela bezbranný dospěl s nesčetnými přílivy šiků starých i nových rytířů, mezi nimiž docházelo ke střetům, až ke vstupu na prostranství před bazilikou, kterému se říká Cortina a jež se nachází před klášterem svaté Kateřiny, shledal se zde se senátory, kteří aby dostáli dávné zvyklosti, sesedli ze svých koní. Jeden z nich uchopil otěže královského koně zprava, druhý zleva, a takto jej doprovázeli přes celé náměstí, zvané Cortina, jak již bylo zmíněno, až ke stupňům mramorového schodiště vedoucího k bazilice. Tam král sesedl a koně, na němž dosud seděl, předal podle zvyku oněm senátorům. Poté obklopen senátory a jinými římskými hodnostáři a dále nespočtem knížat, markrabat, hrabat, baronů a prelátů a římským lidem vystoupal po schodech.

47. Jak císař věnoval ostijskému kardinálovi jakožto papežovu zástupci zlato

Na vrcholu schodiště čekal můj ctihodný pán, ostijský biskup a kardinál, jenž byl z výsady ostijské církve přepásán palliem a oblečen do dalších biskupských rouch. Ve společnosti římského kléru, množství prelátů a všech duchovních, kteří stáli shromážděni podle svých hodností, přivítal krále políbením a objetím. Král následně panu kardinálovi jakožto zástupci papeže, našeho pána, věnoval zlato, jak to stanovuje římský pontifikál. Poté vedl kardinál krále po své pravici ke kostelu Panny Marie ve Věžích,¹¹⁴ jenž se nachází mezi první a druhou branou baziliky svatého Petra. A zde, před oltářem tohoto kostela a tváří v tvář panu kardinálovi složil král nad textem evangelia, jež v rukou držel podjáhén, přísahu tohoto znění:

48. Císařova přísaha papeži a římské církvi a jak byli císař a císařovna kardinálem korunováni

¹¹⁴ Kostel S. Maria in Turri (in Turribus) stál mezi dvěma zvonicemi a přiléhal k vnějšímu atriu baziliky sv. Petra. Srov. Ch. HÜLSEN, *Le chiese di Roma*, s. 372–373.

„Já Karel, král římský, jenž se mám stát z Boží vůle císařem, zavazuji se, slibuji, zaručuji se a přísahám před Bohem i svatým Petrem, že budu vždy ochraňovat a hájit papeže a svatou římskou církev ve všech jejích potřebách a zájmech, a budu opatrovat a uchovávat její majetek, hodnosti a práva, nakolik budu podepírán pomocí Boží, podle svých vědomostí a možností, v čisté a pravé víře. K tomu ať mi dopomáhá Bůh a tato svatá Boží evangelia.“

Nato se odtud pan kardinál se svým doprovodem vzdálil a podle ritu svaté římské církve a také dle ustanovení pontifikátu a bul na příslušných místech provedl jak slovem, tak skutkem jednotlivé úkony a obřady. Pan kardinál s králem, jehož v kostele Panny Marie ve Věžích přijali kanovníci baziliky za kanovníka a bratra, spojili ruce i mysl a takto společně vstoupili v seřazeném průvodu do baziliky. Tam panoval takový jásot obyvatel Říma a současně takové veselí cizinců a k tomu ještě tak silný hlas zvučící hudby všeho druhu, že by snad nebylo slyšet ani hřmot blesku trhajícího chrám, natož aby si lidé rozuměli při rozmluvě. Není na tom však nic divného, ani to nebyla překvapivá podívaná, uvážíme-li, že zde bylo možno spatřit již tak dlouho nevídanou radost a vzájemnou potěchu matky a syna, sestry a bratra, nevěsty a ženicha. Řím se právem radoval, když viděl, že jako pochva pojal oba meče. Bohužel se však příliš brzy *na konci jeho radosti objevil smutek a jeho smích se smísil s bolestí.*¹¹⁵ Jak se totiž ještě ukáže, zklamal se v naději na dlouho žádaný útěšný pokoj.

Nyní je ale namístě, abych se vrátil k započaté látce a co možná nejstručněji vylíčil slavnost této velkolepé korunovace. Kardinál podle ustanovení pontifikátu králi udělil na různých místech chrámu rozličná požehnání a provedl všechny náležité úkony. Ve shodě s tradicí tohoto římského pontifikátu pak před oltářem svatého Mořice krále a královnu pomazal. Duchovní představený a světský vládce pak společně kráčeli až k hlavní tribuně baziliky. Tam král usedl na sobě určené místo po pravé straně, královna na podobné místo nalevo a pan kardinál zaujal místo na mramorovém papežském stolci uprostřed tribuny a oblékl pontifikální roucho ke sloužení slavnostní mše. Král a královna byli oděni do císařského šatu, jež si takováto korunovační slavnost žádá. Bohoslužbu zahájili vynikající zpěváci ze sboru pana kardinála. Mše byla odzpívána a všechny úkony a obřady na příslušných místech vykonány, vždy podle toho, co se má kde podle nařízení pontifikátu a apoštolských listin odehrát. Po celý ten čas král neustal v udílení rytířské hodnosti a tímto titulem obdařil mnohé Římány, Francouze, Toskánce, Angličany, Lombardské, Sicilské, Španěly a Basky, Němce, Apulijské a příslušníky ostatních národů světa. A tak byli král a

¹¹⁵ Př 14,13.

královna na určených místech a v náležitě chvíli panem kardinálem požehnání, pomazání a korunování. Také podle ritu církve a starobylé tradice římských císařů i ustanovení zmiňovaného pontifikálu přinesli oběť a přijali eucharistii.

49. Odchod císaře a císařovny po korunovaci, jak císař pasoval na rytíře muže z rodu Colonna a odjezd císaře z Říma

Když se mše i slavnost císařské korunovace pokojně a v míru skončily, což je podivuhodné a pro mnohé neuvěřitelné, kardinál a král, nyní již ve jménu Božím císař, společně sestoupili z tribuny, za nimi kráčela císařovna. Všichni byli stále oděni do slavnostního roucha a skvostů a za obrovského jásotu a veselí lidu došli s velkou radostí v srdci důstojným krokem až k okraji schodiště baziliky, kde dříve přivítal císaře kardinál. Zde se císař a kardinál rozloučili polibkem míru a rozešli se. Na tomto místě dal také císař kardinálovi svolení k odchodu a poté s císařovnou sestoupili skrze tlačící se dav ozbrojenců i neozbrojeného lidu po schodech dolů. Pod schodištěm našli připravené koně, na něž v nepopsatelných ovacích rozjásaného zástupu nasedli. Myslím, že se náležitě splnilo, co je psáno: *Hle, bílý kůň, a na něm seděl ten, který má jméno Věrný a Pravý.*¹¹⁶ Zástupci šlechticů, představitelé středního stavu i neurození se snažili prokazovat různé úsluhy. Někteří se přitom obraceli k císaři, jiní zase k císařovně. Jedni drželi otěže, jiní třmeny, další zlatý plášť, další zase nad jejich hlavami nesli pallium a pěšky je doprovázeli až k posvátné lateránské bazilice. Průvod k ní však dorazil až téměř ve večerních hodinách, ačkoli cesta tam měla vzdálenost jen jedné dlouhé leuky.¹¹⁷ Císařova ruka totiž nepřestala pasovat nové rytíře, a hlavně také obyvatelé Říma – muži i ženy – v zápalu nesmírné oddanosti a lásky pospíchali *jako laň toužící po pramenech vody*¹¹⁸ políbit císařovi nohy. A to se dělo v takové míře, že císařští úředníci a jiní Římané pro tento úkol shromážděním zvlášť vybraní nebo ten, jenž cestou ustavičně rozhazoval velké množství peněz všeho druhu, aby jejich sbíráním rozptýlil pozornost spěchajících, byli jen stěží schopni císaře před náporu davu chránit. Ve slavnostním sále, přes nějž se jde z lateránské baziliky do vedlejší kaple Sancta Sanctorum,¹¹⁹ kde se pod oltářem ukrývají hlavy svatých apoštolů Petra a Pavla a na jiných místech této kaple jsou

¹¹⁶ Zj 19,11.

¹¹⁷ Středověká délková míra, která mívala různou hodnotu (srov. SSL – *leuca, leuga*). V tomto textu se jednotka vyskytuje ještě několikrát, v 50. kapitole dokonce s ekvivalentem v mílích, kdy čtyři leuky činí dvanáct mil. Podle tohoto srovnání zde tedy jedna leuka představuje přibližně 3 míle.

¹¹⁸ Ž 42,2.

¹¹⁹ Kaple San Lorenzo in Palatio (neboli *Sancta Sanctorum* – Svatyně svatých) dříve sloužila jako papežská kaple, byla zde uchovávána celá řada cenných relikvií. Srov. např. Ch. HÜLSEN, *Le chiese di Roma*, s. 291.

uloženy ostatky mnohých světců a světic, našel císař připravenou [hostinu]. To proto, aby se poté, co zrána u oltáře přijal duchovní pokrm, nyní zde u stolu posilnil potravou tělesnou. Pravdivě je však psáno, *že je člověk zrozen pro starosti*.¹²⁰ Když si totiž chtěl omýt ruce, šlechtický rod Colonnů toužící po rytířské hodnosti před císařem poklekl v pokorné prosbě, aby se ráčil vrátit do lateránského chrámu a pasoval je na rytíře před nejsvětějším oltářem, jenž svým významem vyniká nad ostatními oltáři světa a jemuž se dostalo výsady papežského i císařského titulu. U něj bylo také poprvé veřejně slaveno svaté pomazání, které se zde každoročně na Zelený čtvrtek podivuhodně uděluje. Císař ze své vrozené horlivé laskavosti a pro osobní vroucí, láskyplný cit, který k rodu Colonna choval, nanejvýš ochotně vstal a dříve činem než slovem projevil svou vlídnost. Jakmile vešel do chrámu, zamířil k posvátnému oltáři, a zde je s velikou radostí pasoval na rytíře. A ti hned sami ustanovili další nové rytíře. Jakmile tedy bylo vše slavnostně a v míru vykonáno, vrátil se císař k tak dlouho odkládanému jídlu. Když se ale chystal konat další císařské obřady, musel kvůli přicházejícímu západu slunce povstat, neboť jej vážala přísaha a nemohl ve městě přenocovat. Rychle proto vstal a poručil přivést koně. Sám pak svižně nasedl a zamířil ke ctihodnému klášteru svatého Vavřince, který se nachází asi půl leuky za hradbami Říma. V tomto klášteře jsou uloženy ostatky svatých Štěpána prvomučedníka a Vavřince a také mnohých dalších mučedníků. Císař zároveň přikázal, aby jej poté následovala císařovna a veškerý průvod. Vše bylo vykonáno, jak nařídil. Nato se snesla noc a císař se uložil ke spánku.

50. Jak pan kardinál navštívil císaře, jenž mu dal svolení k cestě a potvrdil svůj slib daný Římanům a pasoval na rytíře členy rodu Ursini

Následujícího rána v pondělí 6. dubna navštívil pan kardinál císaře u svatého Vavřince a při té příležitosti společně projednali mnohé církevní záležitosti. Také se domluvili na odjezdu a smluvili si místo, kde se měli opět setkat. Pan kardinál od císaře dostal svolení, aby jel navštívit svůj kostel v Ostii, jež je vzdálená od Říma asi 4 leuky, tedy 12 mil. Císař pak již pana kardinála nechtěl zdržovat, protože byli pozváni na hostinu všichni představitelé římské republiky, jež jsem popisoval na Bílou sobotu, a také všichni jednotliví šlechtici a jak dřívější, tak noví římscí rytíři. Po jídlu císař ustanovil urozeného Mikuláše Ursiniho falckrabětem a Jana di Sant'Eustachio pasoval na rytíře. Rovněž opětovně potvrdil sliby,

¹²⁰ Jb 5,7.

kterými se Římanům na Bílou sobotu zavázal, a vyzval je, aby vyslali své posly se zprávami o záležitostech města i svých vlastních záměrech.

51. Jak kardinál věnoval ostijskému chrámu krásný kříž a jak císař zjednal mír mezi svými pány, kteří chtěli svést souboj

Následujícího úterního rána se císař vydal do města Tivoli a pan kardinál zamířil do Ostie. V Ostii také přenocoval a ve čtvrtek sloužil slavnou mši ve svém hlavním katedrálním kostele, zasvěceném ve jménu svaté Aurey, jejíž tělo je zde uloženo, ozdoben palliem jako ženich v domě nevěsty. Chrámu přitom s vřelou oddaností věnoval jako trvalou ozdobu nádherný pozlacený kříž ze stříbra. Téhož dne po obědě se vrátil do Říma a senátoři s radou vyslali vybrané poselstvo, neboť nepochybovali, že císař čeká ve městě Tivoli, jak slíbil, a dbá o pokoj v pokorném a ubohém, ale zároveň ctihodném městě Římě. Bůh ale rozhodl jinak, vše se odehrálo odlišně. Mezi dvěma význačnými německými pány, vévodou Štěpánem Bavorským¹²¹ a panem Čenkem z Lipé vyvstal jakýsi podnět ke sporu, kvůli němuž se celý císařův průvod rozdělil na dvě strany. Chopili se zbraní, se srdcem planoucím hněvem zaujali pozice a chystali se ke vzájemnému střetu. A skutečně by římská pláň nikoli jen na povrchu, ale mnohem hlouběji zvlhla německou krví, kdyby se mezi ně nebyl rychle vložil onen velký anděl *radý a vládce pokoje*,¹²² totiž císař. Když se díky jeho trpělivosti a zanícené snaze zuřivost obou stran utišila, vyzval je, aby mezi sebou uzavřely pokojné příměří. Protože se však *smrtící šíp* zášti a nenávisti, který již *uvázl* v žilách,¹²³ vryl do srdcí, nenastal vytoužený sladký mír, ani nebylo možno lačně okusit plody císařovy horlivosti. Místo toho nyní obě strany žily ve strachu a tato *nová nejistota, ještě horší než předešlá*,¹²⁴ číhala za každými dveřmi.

52. Jak císař očekával poselstvo z Říma

Kvůli těmto poměrům a kvůli hrozícímu nedostatku zásob, k němuž by podle slov císařových služebníků došlo, pokud by se na místě zdržovali déle, a také především proto, že neměli dostatek prostředků, opustil císař s celým svým průvodem ve středu 8. dubna ráno Tivoli a zamířil směrem k městu Rieti. Prošli skrze Terni a poté pokračovali přes Acquaspartu. Minuli město Todi, jež leželo po jejich levé straně, nevstoupili ani do Perugia

¹²¹ Štěpán II. Bavorský (ca 1319–1375), bavorský vévoda z rodu Wittelsbachů a účastník Karlova italského tažení.

¹²² Iz 9,5.

¹²³ Publius VERGILIUS MARO, *Aeneis*, IV, 73.

¹²⁴ Mt 27,64.

po pravé straně, ale drželi se mezi hrady obou krajů, až se slávou vstoupili do hradu Montepulciano, kde se jim dostalo velice vlídného přijetí.

53. Jak byl pan kardinál přijat ve svém kostele ve Velletri a jak mu postoupil své příjmy

Podle svého plánu opustil pan kardinál v sobotu 11. dubna za svítání Řím a odebral se do Velletri. Tam jej přijali tak velkolepě a štědře, že ani zakladatel tohoto města by nemohl být přijat honosněji a s větší štědrostí. V místním kostele zasvěceném svatému Klimentovi pak s palliem sloužil pontifikální mši a prostoupen duchem zbožnosti chvályhodně přenechal všechny příjmy, jež mu od zdejší církve náležely, na její potřeby. Dne 13. dubna nanejvýš spokojen z Velletri odjel a své kroky nasměroval k Tivoli. V pozdních hodinách dorazil do cíle a uložil se ke spánku.

54. Jak se pan kardinál šlechtně zachoval vůči svému kaplanovi, který byl okraden

Dne 14. dubna pan kardinál z Tivoli odjel. Ale protože ne *každý pták oděný do sněhobílého peří*¹²⁵ je pravá holubice, jak předstírá, přihodilo se mu toho dne něco, čeho se ani neobával. Když totiž projížděl přes území hradu Columbaria, lidově zvaného Palombara,¹²⁶ jehož okolí je značně lesnaté, jacísi lidé z hradu viděli jednoho kardinálova kaplana a písaře našeho pana papeže jménem Jan de Verulis, jak jede na koni za celou družinou pana kardinála sám a neozbrojený. Ačkoli od průvodu nebyl příliš daleko, využili situace i místa a ukradli mu koně, breviář, šaty i peníze, které měl u sebe. Z holubího hnízda se tak stalo hnízdo hadí,¹²⁷ které, pomlčím-li o újmě kaplana, zranilo jedovatým uštknutím čest nic netušícího pana kardinála. Ten na to však ve své šlechtnosti nijak nedbal a když večer dorazili k hradu Montopoli, jenž patří farfskému opatství, s nesmírnou laskavostí svému kaplanovi všechno vynahradil. Na hradě, kde jej co nejlépe uctili, pak té noci přespal.

55. Jak pana kardinála důstojně přijali v Sabině, Perugii, Chiusi a jak zde viděl zásnubní prsten blahoslavené Panny

¹²⁵ HENRICUS SEPTIMELLENSIS, *De diversitate fortunae et philosophiae consolatione*, III, 121. (*Elegia*, ed. G. CREMASCHI, Bergamo 1949, s. 68).

¹²⁶ Autor předcházejícím citátem reaguje na význam místního jména *Columbaria*: *columba* – holubice, *columbarium* – holubník (analogicky ital. *palombo* – holub), tedy místo, kde sídlí holubi, zde v přeneseném významu někdo bezúhonný.

¹²⁷ Autor pokračuje v již užitě metafoře a připojuje slovní hříčku, která se zakládá na podobnosti slov *columbarius* – holubi a *colubrinus* – hadí.

Zrána odtud pan kardinál odjel a navštívil nejvýznamnější sabinské město Narni, kde byl velmi zdvořile přivítán a se vši důstojností uctěn. Poté pokračoval ve své cestě přes hrad San Gemini a Acquaspartu, kde zastihl již zmíněného ctihodného otce v Kristu Jiljího, kardinála-kněze u svatého Klimenta,¹²⁸ jenž byl v té době legátem apoštolského stolce v italských krajích, který sem přijel ostijskému kardinálovi naproti. Poté zajel do Foligna ve Spoletském vévodství, kde se dříve chystal navštívit řečeného legáta. Tam jej velmi slavnostně přivítal biskup i obyvatelé města. Poté se s panem legátem rozloučil, projel Assisi a dorazil do Perugie, kde byl uctivě přijat a kde také přenocoval. Když odtud odcestoval, přijel do Chiusi, které kdysi bývalo nejvýznamnějším městem Etrurie. V místním kostele svaté Muscioly si prohlédl prsten, kterým se Josef zasnoubil s blahoslavenou Marií. Přes Montepulciano a Sanquirico pak přicestoval do Sieny a shledal se zde s císařem. Císař kardinála velice laskavě přijal a společně se pak těšili z oboustranné radosti.

56. Jak pan ostijský kardinál zprostředkoval papežskému legátu obnovení dobrého přátelství s císařem

Dávej však, čtenáři, pozor, jakou láskyplnou svědomitostí a přímostí ducha byl nadán pan kardinál. Usoudil a na základě pravděpodobné domněnky došel k závěru, že je císař značně nespokojen kvůli již zmiňovanému otci v Kristu panu Jiljímu, kardinálu-knězi u sv. Klimenta, jenž byl v té době legátem a zmocněncem apoštolského stolce v Itálii. Toho spolu s panem ostijským kardinálem apoštolský stolec pověřil vykonáním korunovační slavnosti, jak také vyplývá z uvedených listů. [Císařova nespokojenost plynula z toho], že pan legát nebyl přítomen oslavám císařské korunovace, ačkoli jej císař prostřednictvím poselstva a dopisů k účasti vyzýval.¹²⁹ Pan kardinál proto vynaložil veškerou snahu, aby se dříve, než císař z města Sieny odcestuje, oba navzájem usmířili. Když pak císaři o tomto usmíření pověděl, seznal, že se věci mají tak, jak se domníval. A kdyby o tento smír ze zvláštní milosti nežádal, jistě by zmíněný legát nezůstal císařovým přítelem, protože v myslí císaře i v úvahách jeho lidí vzešlo přesvědčení, že by to byla legátova vina, kdyby se podnik nezdařil a císař byl podveden a připraven o korunu, jež mu náleží. Ostijský pan kardinál však natolik obměkčil milým podněcováním a účinnými přímluvami zatvrzelou mysl císaře i jeho lidu, že se mu je podařilo svému přání naklonit, a ihned napsal legátovi, aby neprodleně přijel do

¹²⁸ Již zmiňovaný kardinál Gil de Albornoz.

¹²⁹ F. Kavka Albornozovu nepřítomnost vysvětluje zejména tím, že kardinál nechtěl opustit své vojsko, které se nacházelo v kritické situaci. Viz F. KAVKA, *Historie života*, s. 191.

Sieny. Jakmile legát list obdržel, zařídil se podle něho.¹³⁰ Když se tedy blížil k Sieně, vydal se mu ostijský kardinál vstříc a zpravil jej o všech jednáních a záležitostech. Všimni si však ohleduplnosti pana ostijského kardinála v tom, že když vyjel, neoblékl plášť rudé barvy, ale plášť v barvě modré, aby příchozímu legátu projevil úctu, třebaže z pravomoci, jež mu byla svěřena, před legátovým příchodem i po jeho odchodu červenou barvu nosil. Chvíli poté, co vyjel ostijský kardinál, jej následoval císař a pro svou vrozenou laskavost a rovněž kvůli naléhání ostijského kardinála vzdal příchozímu legátovi čest, v což legát, dokud toto neviděl, ani nedoufal. Jeli tedy společně oba kardinálové a císař uprostřed mezi nimi a takto vstoupili do města Sieny. Kardinálové podle Apoštolova učení dávali *přednost v úctě jeden druhému*,¹³¹ a při jízdě zcela upustili od žehnání. Když císař spolu s nimi přijel k paláci, v němž se zdržoval, s oběma kardinály se rozloučil a propustil je a sám se *ospravedlněn vrátil do svého domu*.¹³² Kardinálové potom společně pokračovali dále. Ostijský pan kardinál doprovodil legáta až k domu bratří poustevníků svatého Augustina, kde pro něj bylo připraveno pohostinství. Následně se vrátil do biskupského sídla, kde přebýval. Během následujících dvou dní se císař s kardinálem vzájemně navštěvovali a jak jen mohli, předcházeli se v projevech úcty.

57. Vítězství církve nad jejími nepřáteli a jak tyran vrátil církvi některá města a území

Během dní, jež následovaly po odchodu řečeného legáta z Marky ankonské, došlo nedaleko města Ancony, ve vzdálenosti asi dvou leuk, k velkému ozbrojenému střetu mezi církevními vojenskými oddíly, které zde legát zanechal, a šlechtici Malatestou a Galeottem z rodu Malatestů – v té době vůči římské církvi vzbouřenými rytíři.¹³³ A jak se Pánu líbilo, zvítězily oddíly církve. Galeotto byl raněn. Když pod ním zabili tři koně, našli ho pěšího, chytili jej, odvedli a zajali.¹³⁴ Na obou stranách bylo mnoho mrtvých. Čest setrvala na straně *církve*, jejíž *hlavou je Kristus*,¹³⁵ který svou při neopustil. Poté, co legát obdržel takové příznivé

¹³⁰ Usmíření nebylo jediným motivem legátova příjezdu. Při příležitosti tohoto setkání s císařem jednal o aktuálních italských politických otázkách. Srov. *Kronika Mattea Villaniho*, kn. V, kap. XV (*Cronica di Matteo Villani*, I, ed. Francesco G. DRAGOMANNI, Firenze 1846, s. 409–410. Český překlad: Z. KALISTA, *Karel IV. a Itálie*, s. 87 – zde však kap. XIV).

¹³¹ Ř 12,10.

¹³² L 18,14.

¹³³ Malatesta (1299–1364) a Galeotto (ca 1300–1385) z rodu Malatestů, v té době páni v Rimini. Malatestové byli jedni z tyranů v Romagni, s nimiž Gil de Albornoz bojoval, aby v těchto končinách obnovil moc papežské kurie.

¹³⁴ O tomto střetu a porážce bratří Malatestů hovoří i Matteo Villani, srov. *Cronica di Matteo Villani*, kn. V, kap. XVIII (ed. s. 411).

¹³⁵ Ef 5,23.

zprávy, celý radostný pospíchal zpět, neboť jej jeho vítězné vojsko žádalo, aby se vrátil. Jakmile se s císařem a ostijským kardinálem dohodl a bylo mu dovoleno odejít, vrátil se odtud do Marky. Zanedlouho pak přijel Malatesta do Pisy a byl císařem a kardinálem ostijským důrazně vyzván, aby se navrátil do společenství církve. Aby mohl vykoupit svého bratra, s velkou *zkroušeností v srdci*¹³⁶ uzavřel smír s legátem a vrátil římské církvi některá města a území z těch, kterých se zmocnil, a některá si ponechal s tím, že měl odvádět jistý roční poplatek. Tak vysvobodil bratra ze žaláře a smířil se s církví; ze Saula se stal Pavlem a až dodnes se stará o blaho církve.

[V kapitolách 58–72 Jan Porta pokračuje ve vyprávění následujících událostí. Císař i kardinál Petr z Colombier se vydali každý zvlášť na cestu do Pisy, kde se opět setkali. V Pise se znovu rozhořely nepokoje mezi dvěma soupeřícími stranami. Proti císaři vzniklo spiknutí, v paláci, kde s císařovnou přebývali, byl dokonce založen požár a císařský pár se musel zachránit nočním útekem. Spiklenci pak dále popouzeli lid proti císaři a vyvolali povstání. To se nakonec podařilo potlačit a Karel jeho strůjce tvrdě potrestal. Císař, císařovna i kardinál z Pisy odcestovali do Pietrasanty, odkud kardinál již druhý den odjel. Kapitoly 73–77 pojednávají o kardinálově cestě do Avignonu a je zde zachycena jeho řeč k papeži.]

78. Císařův odjezd do Německa

Císař, jenž setrval na hradě v Pietrasantě, čekal na patriarchu, svého bratra. Toho totiž, když se po několika dnech vrátil, stihla jakási nemoc kvůli těm, jež mu ve dne v noci působili velké duševní i fyzické vypětí.¹³⁷ Z toho důvodu musel císař ještě déle čekat. Když se však patriarchovi s pomocí Boží navrátilo dřívější zdraví, společně jednali o odjezdu. Když ujednali plán, nechali nejprve odjet císařovnu a spolu s ní ctihodné otce pana Arnošta, pražského arcibiskupa, a Jana,¹³⁸ biskupa litomyšlského.¹³⁹ Ti, jelikož putovali po celé tři

¹³⁶ Ž 109,16.

¹³⁷ Akvilejský patriarcha Mikuláš se vracel po pohnutých událostech ze Sieny, nad níž mu Karel svěčil moc před cestou do Pisy. V Sieně vypukla rovněž vlna bouří, po nichž Karel povolal Mikuláše ze strachu o něj zpět k sobě a čekal na něj v Pietrasantě. Podrobnější zprávy podává Matteo Villani, srov. *Cronica di Matteo Villani*, kn. V, kap. XX–XL (ed. s. 413–433).

¹³⁸ Jan ze Středy (1310–1380).

¹³⁹ Líčení Karlovy zpáteční cesty z pera Mattea Villaniho vyznívá dramatičtěji, jak dosvědčuje i tato epizoda: „Dostav bezpečné zprávy, že patriarcha je na cestě, a vysvobozen ze zajetí Sieňanů, že se navrací k němu, císař ani nevyčkal se svým odjezdem, až by patriarcha dorazil do Pisy, ale jakmile ty zprávy došly, v hodinu nešporní

dny přímou cestou přes Lombardii, předešli císaře až do Německa. Po odjezdu císařovny odešli s laskavým svolením císaře markrabě monferratský a pan Ugolino Gonzaga a dále mnozí italští šlechtici a s velkým zármutkem se vrátili se domů, neboť měli spolu s Milánskými nést velké náklady za boje.

79. Jak císař, aby vzdal díky, založil a vysvětil jakýsi kostel

Když tedy bylo tímto způsobem všechno urovnáno, odjel z hradu v Pietrasanta a vydal se na cestu do Čech. Postupoval denními vojenskými pochody přes všechny jednotlivé kraje, jimiž dříve projížděl zmiňovaný kardinál. Poté dospěl k jakési obci, jež se lidově nazývá Terenzo. Tam již tehdy, když jel do Říma a tudy procházel, koupil jako nadmíru věrný a poslušný syn na chvályhodný příkaz svého otce Jana slavné památky, kdysi vznešeného krále českého, jakýsi dům, aby z něj vybudoval kostel, zasvěcený ve jménu Svatého Kříže k úctě všemohoucího Boha. To proto, aby tam, kde jeho otce skrze nevázaný skutek tělesné žádostivosti šířila smrt hříchu, mu zase zde skrze ovoce duchovní lítosti či touhy po ní povstal prostřednictvím zbožného díla a bohoslužebné úcty život a lék. Cestou do Říma a při návratu nechal kostel již téměř dokončený i s jeho velkým pokladem slavně vysvětit ctihodným otcem olomouckým biskupem Janem,¹⁴⁰ ze zvláštního pokynu apoštolského stolce se účastnili také četní preláti a šlechtici. A tak dům, jenž náležel rozkoši a prostopášnosti, byl nyní věnován důstojnosti a svatosti; dům, který byl příkladem pozemského pohostinství a tělesného chtíče, poskvrněný smrtonosným kupčením, stal se chrámem nebeské lásky a duchovního života a byl určen ke spásonosnému rozjímání. Nazývá se bude domem modlitby a přispěje ke spáse neméně synu, jenž dílo vykonal, jako otcí, jenž jej z Božího úradku nařídil. Aby zde Boží úcta ustavičně a stále znovu vzkvétala, ustanovil v chrámu několik kněží a z nedávno nakoupeného majetku je štědře obdaroval.

80. Příchod císaře do Cremony a jak pěšky vstoupil na most

Poté se občerstvil jídlem a když byl se vším hotov, vydal se na cestu. Přenocoval tehdy ve městě Borgo San Donnino,¹⁴¹ následujícího dne ráno zde posnídal a ihned po jídle odtud

27. května zmíněného roku opustil – spolu s kardinálem ostijským – Pisu. Ujížděje na koni, jak mohl, nepokládal se za jista, dokud nedorazil do Pietrasanty. Když tam dojel, odebral se s císařovnou do hradu, aby tam přebýval; a po řadu dní, co pobýval v Pietrasantě, stále se vracel na nocleh do hradu a osobně dohlížel, jak se zavírají hradní brány, i ustanovoval strážce a klíče odnášel s sebou do své komnaty, která byla v hlavní věži toho hradu.“ Z. KALISTA, *Karel IV. a Itálie*, s. 104.

¹⁴⁰ Jan Očko z Vlašimi (†1380).

¹⁴¹ Dn. Fidenza.

vyjel a spěšně zamířil do Cremony. Když ale dorazil k dřevěnému mostu, který leží přes mocnou řeku Pád, nemohl volně přejít, nýbrž musel se svým průvodem čekat u prvního konce mostu neboli břehu řeky, dokud nebyla uzavřena dohoda se zástupci Viscontiů z Milána vládnoucích v tomto kraji, jež se týkala počtu jezdců, kteří směli spolu s ním vstoupit.¹⁴² Když jej dvorský hofmistr o dohodě zpravil, vešel císař na onen most pěšky jako první, aby si vzpomínku na tuto pohanu vtiskl ještě pevněji a důkladněji do své mysli, a s holí, kterou držel v ruce, přikázal, aby se nikdo nehnu. Poté volal každého zvlášť a kázal, aby na most vstupovali jednotlivě. Když došel k náležitému počtu jezdců, nasedl na koně a zastíněn palliem a jinými slovy velmi důstojně vjel s nimi do města. To našel hojně obsazené osmi sty jezdci pana Bernaba Viscontiho,¹⁴³ který v tomto městě vládl. Měli totiž starost a nikoli zcela neoprávněné obavy, aby kvůli příchodu jejich vlastního pána, tedy císaře, nezačal lid zvedat hlas proti tyranské vládě. S tím by však *věrný a pravý*¹⁴⁴ pán i navzdory vůli lidu tenkrát v žádném případě nesouhlasil. Zůstal tedy ve velkých biskupských palácích a požádal, aby mohli vejít i ti, kteří zůstali venku. Když viděli, že družina není početná, na císařovo naléhání ustoupili. Jakmile se císař dozvěděl, že byli jeho lidé vpuštěni dovnitř, posilnil se jídlem a uložil se ke spánku.

81. Císařův odjezd do Čech

Hned druhého dne v pátek odtud císař odešel a odebral se k jídlu do blízkého cremonskeho hradu. Následně pokračoval v celodenních cestách, prošel již zmíněným městem Brescia a spěchal, aby se vrátil do Čech. O jeho pozdějším šťastném postupu bych mohl psát pouze z toho, co jsem se doslechl, což bývá často klamně. Myslím, že pokud jde o činy císaře i řečeného kardinála, je lepší spíše mlčet, než lživě či nedokonale mluvit. Proto nechám unavené pero již odpočinout.

82. Omluva a věnování oddaného pisatele Petru z Colombier z viennské diecéze, kardinálu-biskupu z Ostie a Velletri, kéž jej Bůh chrání na věky věků. Amen.

Nejctihodnější otče a pane, můj nejznamenitější dobrodinče! Lidská paměť je přirozeně nestálá, vzpomínat na minulé události však občas slouží k potěšení nebo ke slávě vlastní či jiných a každý člověk zatouží tuto slávu udržovat nebo se jí alespoň na čas dotknout, aby se

¹⁴² Srov. *Cronica di Matteo Villani*, kn. V, kap. LIV (ed. s. 442).

¹⁴³ Bernabo Visconti (1323–1385) se stal po smrti strýce milánského arcibiskupa Giovanni Viscontiho roku 1354 milánským vládcem (spolu se svými bratry Matteem a Galeazzem). Pod jeho vliv spadala území Bergama, Brescie, Cremony a Cremy.

¹⁴⁴ Zj 19,11.

mohl v nitru ze sebe radovat a zároveň pozdějším pokolením zanechat úctyhodný příklad neúnavné ctnosti. Proto kvůli chvályhodné myšlence, jež denně a stále více jitřila Vaši duši, aby byly nejen zachovány, ale ještě rozmnoženy pravomoci a výsady Vaše a rovněž ostijské a velletrijské, jež náležejí k titulu Vaší kardinálské hodnosti, a také ty, jež se vztahují k Vaším dalším kostelům, jsem sám sepsal tuto zprávu. Tu Vám písemně předkládám, aby se díky ní, pokud se Vám bude líbit, Vaše srdce častou četbou nejen radostně těšilo z vykonaného dobra, ale také, když *stále s novou silou pokračuje ve snaze objevit se před svým Bohem na Sijónu*,¹⁴⁵ vždy pro dobré dílo vroucněji zahořelo. A protože mezi jinými záslužnými skutky, jež jste mohl během svého života vykonat, patří cesta do Říma k hodným zapamatování a následování, a jelikož jsem cestoval s Vámi, chtěl jsem na sebe vložit břímě toho, že svěřím záruce písma pamětihodné události, jež se Vám i jiným při Vaší římské pouti přihodily, a sepíši jejich stručné vylíčení. Jestli jsem však tuto vůli a úlohu splnil pozdě, pokorně prosím, aby naděje, víra a láska,¹⁴⁶ jež mě mají zcela v moci, tento nedostatek zpoždění omluvily a jako prostřednice mi vyprosily milost, kterou si sám vlastní ctností nezaslужuji. Často totiž naděje a víra, jež jsem v laskavosti Vašeho Otcovství¹⁴⁷ i z ní pocíťoval a mnohokrát nezaslouženě okusil jejich ovoce, povolily mi přitažené otěže v projevování lásky k druhým, pokud nezbytně potřebovali mou neužitečnou poslušnost, neboť mi poskytly volnost svobodně jim vyhovět, o níž jsem ani nežádal, ale ani ji neměl, přece však kvůli nim získal. *Protože tedy mám takovou naději, značně jsem se osmělil*,¹⁴⁸ abych sloužil i jiným, když spěchám vydat se po cestě Vašich příkazů, jak jsem vždy chtěl. *Jsem totiž dlužníkem vzdělaných i nevzdělaných*,¹⁴⁹ ačkoli nejsem Pavel. A protože je psáno: *každému, kdo tě prosí, dávej*,¹⁵⁰ myslím, že jsem všem dlužen prokazovat službu, z níž pro mne však neplyne žádná sláva. Jestliže by se našla nějaká přednost, něco chvályhodného, snad dokonce půvab díla, jestliže nějaký náznak uspokojivosti, *ne že bych mohl tuto způsobilost přičítat sám sobě, jako by ze mě pocházela*, ale cokoli mám, je milost *od Boha, který mě učinil způsobilým sloužit nikoli literou, ale duchem poslušnosti*.¹⁵¹ Ačkoli nejsem Pavel, přece jsem jako on *pro všechny vším*;¹⁵² a každému, kdo žádá o mou nevýznamnou službu, bych ochotně poskytl kus půdy, jakkoli tvrdé, i bodláčí mé neúrodné, neobdělané

¹⁴⁵ Ž 84,8.

¹⁴⁶ Srov. 1K 13,13.

¹⁴⁷ *Paternitas vestra* – Vaše Otcovství – jako titul, uctivé oslovení.

¹⁴⁸ 2K 3,12.

¹⁴⁹ Ř 1,14.

¹⁵⁰ L 6,30.

¹⁵¹ 2K 3,5–6.

¹⁵² 1K 9,22.

země. A nabídnu-li něco jiného, než se očekávalo – protože *kdo si hledí mnohého, méně si všímá jednotlivého*¹⁵³ – pokorně si vyprošuji u moudrosti Vašeho Otcovství, abyste ráčil přijmout mou omluvu, neboť i kníže apoštolů prosil za prominutí, když dával nuznému prosebníkovi to, co měl.¹⁵⁴ Třebaže bych jako on snad mohl vyjádřit uvedená slova ve smyslu hmotném, přece mohu stejnou měrou totéž pronést ve významu symbolickém. Jak totiž říká Řehoř v *Moraliích*, *stříbrem se obvykle označuje výmluvnost, zlatem pak sláva života*.¹⁵⁵ *Stříbro ani zlato tedy nemám*,¹⁵⁶ neboť je, stejně jako Pavel, materiálně zcela postrádám, a ve výřečnosti slov, na rozdíl od Pavla, a zářnosti života se ukazují jako nezpůsobilý. Račte proto omluvit svého služebníka a pro jeho dobro jej přijmout, je Vám zavázán více, než byste věřil. Neboť stejně jako strom, jehož kořeny nemají vláhu, nese ovoce bez chuti a užitku, či jako pošetilý fíkovník vyhání ratolesti, které nenesou plody, a to, co má, předkládá v oddané pokoře myslí Vašemu Otcovství, a podřizuje jhu prozíravé opravy nejen Vaší, ale také kohokoli z Vašich služebníků. Svěřuji se tedy milosti Vašeho Otcovství, kéž jej Bůh zachová pro svá zaslíbení a vždy dopřává zdar jeho konání.

Zapsáno v Avignonu dne prvního února roku od narození Páně 1356, v deváté indikci, ve čtvrtém roce pontifikátu nejsvětějšího otce a našeho pána v Kristu Inocence VI., z Boží prozřetelnosti papeže svaté římské církve obecné.

Váš ponížený služebník chce náležitě pokorné a oddané věnování a ochutnávku tohoto díla¹⁵⁷

¹⁵³ Srov. Jakob WERNER, *Lateinische Sprichwörter und Sinnsprüche des Mittelalters*, Heidelberg 1912, s. 70, č. 57.

¹⁵⁴ Srov. Sk 3,1–6.

¹⁵⁵ GREGORIUS MAGNUS, *Moralium libri*, XVIII, 26 (ed. PL 76, col. 0058A).

¹⁵⁶ Sk 3,6.

¹⁵⁷ Takto text edice končí, srov. I. PORTA, s. 129.

Závěr

Latinský spis Jana Porty *Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris* představuje výjimečný pramen pro Karlovu římskou jízdu a císařskou korunovaci v roce 1355, podobné komplexní líčení očitého svědka se nám dochovalo jen u málokterých událostí. Cílem této práce bylo na něj znovu upozornit a předložit jeho částečný český překlad.

V první části práce jsem se pokusila vyložit historické pozadí a okolnosti Karlovy korunovace i dalších souvisejících dějů, o nichž Jan Porta ve svém spise hovoří. Snažila jsem se přitom zmínit především ty momenty Karlova života, které byly pro postup k získání císařského titulu relevantní. Ve druhé části studie jsem se věnovala Janu Portovi, o němž máme k dispozici téměř výhradně jen ty zprávy, které sám zachytil ve svém díle. Mimo jiné jsem nastínila, jaké motivy kardinála Petra z Colombier vedly k zadání díla, a následně jsem se zabývala celkovou charakteristikou spisu. Smyslem bylo přiblížit jej po stránce strukturní, obsahové i stylistické.

Hlavním výstupem práce je překlad 31 vybraných kapitol. Začíná úvodem Jana Porty, pokračuje líčením cesty a příprav na korunovaci po Karlově setkání s kardinálem Petrem z Colombier v Pise. Samozřejmě a klíčovou součástí překladu je popis římského pobytu a vyvrcholení celého vyprávění – císařské korunovace ve svatopetrské bazilice. Zařazeny jsou také kapitoly pojednávající o následujících událostech i částečné líčení zpáteční cesty z Říma. Překlad uzavírá věnování Jana Porty adresované Petrovi z Colombier.

Ačkoli se o korunovaci a Karlově italské cestě zmiňují i jiné prameny (např. kroniky Mattea Villaniho a Beneše Krabice z Weitmile), líčení Jana Porty mezi nimi vyniká svým úzkým zaměřením, obsírným popisem a bezprostřední informovaností, která plynula jak z pozice sekretáře korunujícího kardinála a zároveň přímého účastníka událostí, tak také ze samotného úkolu vše zaznamenat, díky čemuž měl autor přístup k důležitým listinám a dopisům.

Na základě vybraných částí je možné získat určitou představu o průběhu římské jízdy a korunovační slavnosti, text ale současně poskytuje i další svědectví o osobnosti Karla IV. K nejvýraznějším pasážím tohoto druhu přitom patří Portovo vyprávění o Karlově osobní postní pouti po římských bazilikách, kterou budoucí císař vykonal jako prostý poutník během velikonočního tridua. Kromě náznaku panovníkova duchovního profilu před námi vyvstává obraz Karla jako pověstného sběratele ostatků, pro nějž se stala návštěva Říma vzácnou příležitostí k rozšíření dosavadní sbírky.

Třebaže jsou literární kvality Portova textu spíše průměrné, význam díla, jak už bylo mnohokrát naznačeno, jistě není zanedbatelný. Vzhledem k rozsahu latinského textu byl v této práci předložen pouze částečný překlad spisu, do budoucna by však bylo velmi žádoucí do češtiny převést i zbývající kapitoly Portova díla, neboť také ony skýtají mnoho zajímavého. Vyzdvihnout lze kupříkladu podrobné líčení pobytu Karla, císařovny i kardinála Petra v Pise na zpáteční cestě z Říma, během něhož zde panující bouřlivá situace eskalovala v mohutné a nebezpečné povstání lidu proti císaři. Jak se zdá, v některých úsecích líčení této epizody Jan Porta také výrazněji rozvinul své vypravěčské a stylistické schopnosti. Z hlediska historického bádání by však byl jistě hodnotný i překlad zaznamenané korespondence a kopií listin, ze spisu lze rovněž čerpat některé informace týkající se situace panující v Itálii či církevních poměrů. Nejen z těchto důvodů je zřejmé, že má smysl se spisem Jana Porty z Annonay zabývat i nadále.

Seznam použité literatury

Výchozí edice

IOHANNES PORTA DE ANNONIACO. *Iohannis Porta de Annoniaco Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris*. Ed. Richard SALOMON. Hannover: Hahn, 1913. Monumenta Germaniae historica, Scriptorum rerum Germanicarum in usum scholarum, 35.

Prameny

BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987.

Die ordines für die Weihe und Krönung des Kaisers und der Kaiserin, Ed. ELZE, Reinhard. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1960.

GREGORIUS MAGNUS. *Moralium libri*. XVIII, 26. PL 76, col. 0058A.

HENRICUS SEPTIMELLENSIS. *Elegia*. Ed. CREMASCHI, Giovanni. Bergamo: Istituto italiano edizioni Atlas, 1949.

HIERONYMUS STRIDONENSIS, *Apologia adversus libros Rufini*. III, 2. PL 23, col. 0458B.

IOHANNES PORTA DE ANNONIACO. *Beiträge zur Geschichte Böhmens II: Die Krönung K. Karls IV. nach Johannes dictus Porta de Avonniaco*. Ed. Karl Adolf Constantin HÖFLER. Praha: H. Mercy, 1864.

KALISTA, Zdeněk. *Karel IV. a Itálie*. Praha: Vyšehrad, 2004.

KAREL IV. *Karel IV.: Literární dílo*. Praha: Vyšehrad, 2000.

MATTEO VILLANI. *Cronica di Matteo Villani*. I. Ed. DRAGOMANNI, Francesco. G. Firenze: S. Coen, 1846.

PETRARCA, Francesco. *Listy velkým i malým tohoto světa: Výbor z korespondence*. Ed. POKORNÝ, Jaroslav. Praha: Odeon, 1974.

RADER, Olaf B. „*Wie Blitz und Donnerschlag*“: *Die Kaiserkrönung Karls IV. nach den Berichten des Johannes Porta de Annoniaco*. Berlin: Elfenbein Verlag, 2016.

VERGILIUS MARO, Publius. *Aeneis*. IV.

Vitae paparum Avenionensium. I. Edd. BALUZE, Étienne – MOLLAT, Guillaume. Paris: Letouzey, 1914.

Sekundární literatura

ANTONÍN, Robert et al. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

BIRCH, Debra J. *Pilgrimage to Rome in the Middle Ages*. Woodbridge: Boydell Press 1998.

BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české*. IV. a. Praha a Litomyšl: Paseka, 2003.

FLORIANOVÁ, Hana et al. Stacionární kostely. In: *Quadragesimale Admontense: Quadragesimale admontské*. Praha: OIKOYMENH, 2006, s. XLII–XLVI.

GREGOROVIVS, Ferdinand. *History of the City of Rome in the Middle Ages*. III. London: G. Bell, 1895.

GUILLEMAIN, Bernard. *La cour pontificale d'Avignon: étude d'une société*. Paris: De Boccard, 1962.

HORNSTEIN, Lillian Herlands. Petrarch's Laelius, Chaucer's Lollius? *PMLA*. 1948, **63**(1), s. 64–84.

HÜLSEN, Christian. *Le chiese di Roma nel medio evo*. Firenze: Olschki, 1927.

KALISTA, Zdeněk. *Karel IV: Jeho duchovní tvář*. Praha: Vyšehrad, 1971.

KAVKA, František. *5.4.1355: Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské*. Praha: Havran, 2002.

KAVKA, František. *Karel IV: Historie života velkého vladaře*. Praha: Mladá fronta, 2002.

KAVKA, František. *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378): Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika*. I-II. Praha: Karolinum, 1993.

KAVKA, František. *Život na dvoře Karla IV*. Praha: Apeiron, 1993.

- KNAPPOVÁ, Miloslava. K překládání osobních jmen. *Naše řeč: listy pro vzdělávání a tříbení jazyka českého*. Praha: E. Šolc, 1983, **66**(1), s. 169–173.
- KRAUTHEIMER, Richard. *St. Peter's and Medieval Rome*. Roma: Unione internazionale degli istituti di archeologia, 1985.
- KUBÍNOVÁ, Kateřina. *Imitatio Romae: Karel IV. a Řím*. Praha: Artefactum, 2006.
- KUBÍNOVÁ, Kateřina. Římská korunovace Karla IV. In: *Lesk královského majestátu ve středověku: pocta prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám*. Litomyšl: Paseka, 2005, s. 47–60.
- KUBÍNOVÁ, Kateřina. Tři dny ve Svatém městě: Císařská korunovace Karla IV. v Římě roku 1355. *Dějiny a současnost*. 2005, **27**(1), s. 30–33.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Apostrof, 2012.
- MACEK, Josef. *Cola di Rienzo*. Praha: Orbis, 1965.
- MAZON, Albin. *Essai historique sur l'état du Vivarais pendant la guerre de cent ans*. Tournon: J. Parnin, 1889.
- NIERMEYER, Jan Frederik et al. *Mediae Latinitatis lexicon minus*. Leiden: Brill, 2002.
- POLC, Jaroslav V. "Vášeň" Karla IV. po ostatcích svatých. In: *Česká církev v dějinách*. Praha: Akropolis, 1999, s. 133-151.
- PRAŽÁK, Josef Miroslav et al. *Latinsko-český slovník*. Praha: SPN, 1980. 2 sv.
- QUERCIOLO, Mauro. *Le porte di Roma*. Roma: Newton & Compton, 1997.
- RADER, Olaf B. „Wie Blitz und Donnerschlag“: Die Kaiserkrönung Karls IV. nach den Berichten des Johannes Porta de Annoniaco. Berlin: Elfenbein Verlag, 2016.
- SALOMON, Richard. Die Papstbiographien des Johannes Porta de Annoniaco. *Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellenschriften deutscher Geschichten des Mittelalters*. 1924, **45**(1), s. 112–119.

SALOMON, Richard. Johannes Porta de Annoniaco und sein Buch über die Krönung Kaiser Karls IV. *Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellenschriften deutscher Geschichten des Mittelalters*. 1913, **38**(1), s. 227–294.

SEIBT, Ferdinand. *Karel IV: císař v Evropě (1346-1378)*. Praha: NLN, 1999.

SEKVENT, Karel – ŠLOSAR, Dušan. *Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině: pravopis, výslovnost, skloňování, odvozování, slovníček jmen*. Praha: Academia, 2002.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV: Život a dílo: (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979.

STOPANI, Renato. *La Via Francigena: Una strada europea nell'Italia del Medioevo*. Firenze: Le Lettere, 1992.

ŠMIED, Miroslav. *Praga sacra: k vizi posvátné Prahy císaře Karla IV. a jejím duchovním kořenům*. Praha: NLN, 2018.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny*. II/4, Karel IV. Za císařskou korunou: 1346-1355. Praha: Jan Laichter, 1948.

WERNER, Jakob. *Lateinische Sprichwörter und Sinnsprüche des Mittelalters*. Heidelberg: C. Winter, 1912.

WERUNSKY, Emil. *Der erste römerzug Kaiser Karl IV.: (1354-1355)*. Innsbruck: Wagner'schen Universitaets-Buchhandlung, 1878.

WERUNSKY, Emil. *Geschichte Kaiser Karls IV. und seiner Zeit*. I–III. Innsbruck: Wagner'schen Universitaets-Buchhandlung, 1880–1892.

ŽŮREK, Václav. *Karel IV.: Portrét středověkého vládce*. Praha: NLN, 2018.

Internetové zdroje:

BENIGNI, Umberto. „Ostia and Velletri“. In: *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 11 [online]. New York: Robert Appleton Company, 1911. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/11346a.htm>.

DU CANGE, et al., *Glossarium mediæ et infimæ latinitatis* [online]. Niort: L. Favre, 1883-1887. Dostupné z: <http://ducange.enc.sorbonne.fr/>.

IOHANNES PORTA DE ANNONIACO. Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris. Ed. SALOMON, Richard. *Corpus Corporum: repositorium operum Latinorum apud universitatem Turicensem* [online]. Universität Zürich [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <http://mlat.uzh.ch/?c=22&w=IohPor.LiDeKar>.

LEMAITRE, Jean-Loup. *Entre Alpes et Apennins: le voyage à Rome du cardinal Pierre de Colombier (9 février–27 juin 1355)*. In: Nicole LEMAITRE (ed.). *Des routes et des hommes: la construction des échanges par les itinéraires et les transports* [online]. Paris: Éditions du Comité des travaux historiques et scientifiques, 2019 [cit. 24.7.2021]. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.4000/books.cths.4389>.

Slovník středověké latiny v českých zemích [online]. Praha: Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., 2019. Dostupné z: <http://lb.ics.cas.cz>.

Seznam zkratek

MGH – *Monumenta Germaniae Historica*

PL – *Patrologiae cursus completus, series latina*, ed. Jacques Migne, Paris 1844–1864.

SSL – *Slovník středověké latiny v českých zemích*: elektronická verze 2.0.

Příloha

Připojený latinský text vybraných částí spisu, který vychází z kritické edice Richarda Salomona, je převzat z elektronické databáze latinských textů *Corpus Corporum*:

IOHANNES PORTA DE ANNONIACO. Liber de coronatione Karoli IV. imperatoris. Ed. SALOMON, Richard. *Corpus Corporum: repositorium operum Latinorum apud universitatem Turicensem* [online]. Universität Zürich [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <http://mlat.uzh.ch/?c=22&w=IohPor.LiDeKar>.

[...]

RELATIO IOHANNIS PORTA.

1. In nomine Domini amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo LIII°, indictione septima, mensis Novembris die XIII, pontificatus vero sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentii VI. divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summi pontificis anno secundo, ordinatus est liber iste per reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Petrum de Columbario Viennensis dyocesis, Ostiensem et Vellethrensem episcopum cardinalem, et scriptus per me Iohannem Porta de Annoniaco Viennensis dyocesis, capellanum et familiarem domesticum commensalem reverendissimi in Christo patris et domini domini Petri miseracione divina Ostiensis et Vellethrensis episcopi, eiusdem sacrosancte Romane ac universalis cardinalis, quem quidem dominum cardinalem sanctissimus dominus noster papa predictus, cum tam in consistorio quam extra propter nonnullorum auctoritatis quidem non modice dominorum hesitationes et dubia de complendis, exercendis et ministrandis illustrissimo principi domino Karolo Dei gratia Romanorum regi semper augusto debitis benedictionis, inunctionis et coronationis honoribus solita maturitate tractasset ac post multa tandem diversis temporibus et diebus audita colloquia reverendorum patrum dominorum cardinalium vota sive auricularia consilia iuxta morem sancte matris ecclesie singulariter explorasset, pridie, videlicet die Lune, X. die mensis Novembris in consueto consistorii Avinionensis loco de dictorum dominorum cardinalium communi consilio et assensu pronuncciatum atque decrevit, quin ymmo verius Ostiensis et Albanensis ac Portuensis ecclesiarum longe diuturnitatis antiqua privilegia in omnium Romanorum imperatorum coronationibus observata recensens, una cum reverendis patribus dominis Albanensi et Portuensi episcopis cardinalibus futurum ac eos una cum eodem domino Ostiensi episcopo cardinali futuros esse debere de iure ac de consuetudine longeva legatum et legatos ad complenda seu celebranda, exercenda seu ministranda dictarum imperialium benedictionis, inunctionis et coronationis consueta solempnia declaravit, ad registrandum omnes et singulas litteras, quas eidem domino Romano(rum) regi vel quibuscumque prelati, principibus aut nobiles, communitatibus aut personis ratione dicte sue legationis destinare vel scribere seu ab illis et eorum singulis recipere eum continget, necnon et omnes et singulos actus, quos per eum vel circa eum contigerit exerceri, ac omnes et singulas novitates, que per Ytaliam et maxime in terris, per quas ipse transibit, tempore dicte sue commissionis emergent.

[...]

33. Missio nunciorum ad senatum et populum Urbis super denunciatione coronationis imperatoris.

Dominica vero, que Ramos palmarum immediate precedit, que per Ytaliam dicitur Passionis, XXII. Martii supradicti, ambo predicti domini rex et cardinalis videlicet inter se digesto consilio nobilem illum superius nominatum Lellum scilicet Petri Stephani de Tosectis de Urbe, quem dictus rex ad eiusdem cardinalis instantiam per plures dies ante in consiliarium et familiarem domesticum iam receptum cesaris ac fiscalem imperii procuratorem fecerat per totam Ytaliam generalem, ad dictam Urbem cum celeritate premittunt ad senatum et populum dicte Urbis cum sola credentie littera dicti regis, ut eorum adventum eisdem senatui populoque notificet et dispositum diem gloriose videlicet Resurrectionis dominice tunc instantem ad sue coronationis solempnia celebranda denunciet et de aliis, que fienda sunt in predicto coronationis celebri die, cum illis, ut poterit, ordinate disponat. Qui quidem Lellus, veluti *fidelis servus et prudens*, mandatum huiusmodi curans curiosius exequi gressus suos versus Urbem celeriter dirigit et die Iovis, XXVI. Martii, tunc immediate sequenti hora prandii Romam intrat ac continuatis passibus Capitolium ascendit, senatoribus loquitur et generale Romanorum concilium ordinat pro crastino convocari. Et die Veneris mane tunc immediate sequenti in eodem generali concilio congregato dictus Lellus iuxta Romanorum consuetudinem et tantorum dominorum decentiam, quas expertus optime noverat, ambasiatam impositam eleganter exponit et mandata mittentium exequitur diligentius.

34. Recessus domini cardinalis de Pisis et honor sibi exhibitus per Iohannem Angelum.

Eodem die Dominico Passionis predicto ambo dicti domini de dicta Pisana civitate descendunt; sed pro maiori comoditate diversis itineribus gradiuntur, quia dictus dominus rex itinerat per Vultras, ubi per episcopum et suos mirabiliter honorabatur, et dictus dominus cardinalis iter continuat per Castellum Florentinum et Podium Bonici versus Senas, antiquam et floridam Tuscie civitatem, quam regina iam prius die Lune, videlicet XXIII. dicti mensis, intraverat hastiludiis et pallio et diversis civium plausibus variisque modis honorum multipliciter honorata et in domibus cuiusdam nobilis divitis et potentis, quem Iohannem Angelum de Salimbenis vulgus appellat, cum omni debita solempnitate recepta, ubi predicti domini sui regis prestolabatur adventum. Et civitatem ipsam Senensem sequenti die post regine introitum idem dominus cardinalis per episcopum et clerum ac populum tam pallio quam aliis honoribus honoratus ingreditur et in eiusdem episcopi domibus cum magno plausu recipitur et multum gratiose videtur et ibi etiam dictum regem expectat.

35. Honor exhibitus imperatori et cardinali per cives Senenses et fidelitas cardinali ostensa ad refrenandum quendam motum civium.

Sequenti vero die Mercurii, XXV. mensis Martii supradicti, dictus dominus rex civitatem Senensem predictis omnibus modis et pluribus honoratus ingreditur. Sed cum descendere credit, rogatur ascendere. Nam maiorum et plebeiorum civium animas passa iam octuaginta annis quodammodo servitus per concives eorum medii status civitatis eiusdem regimen exercentes illis prorsus exclusis iniecta maxime libidinis generans dominandi seu libertatis bonum ampliandi pruritum magis ac magis incitat in tumultum, ut dictum dominum regem quamvis eorum omnium naturaliter dominum etiam de novo constituent et omne sibi tribuendo dominium civitatem totam illi subiciant, conclamando. Et quidam equi sui

manibus continentes habenas, vestimentorum fimbrias alii, pugno claudentes stapedas alii cum illis et tibias brachio perstringentes, alii quoque pedes osculis devotissimis lambentes, gaudiosas alii circum voces: 'Vivat rex in eternum!' ad ethera offerentes nullatenus eum descendere permiserunt, sed voluntatem suam ad finem conceptum deducere sathagentes, regem ipsum et equum ipsius propriis eorum pectoribus humerisque perstrictos versus eorum commune palatium invitos ire compellunt. Quod cives quidam medii rectores illi custodiunt clausumque defendunt et absque cause cognitione sic reddere contradicunt. Sed serenissimus ille presul, Aquilegensis videlicet patriarcha, non tamen ex recta linea regis predicti germanus, necnon et virtuosus alter Pragensis antistes ac exiguus corpore, magnus industria regni Boemie maraschallus galeatis eorum stipati ferocibus illos inde descendere non sine qualis sanguinis effusione compellunt, quos vix de manibus aliorum eripere valuerunt. Quibus per dictum dominum cardinalem a principio rumoribus auditis statim velut cordatus dominus et fidelis amicus ad defensionem pariter et salutem dicti regis et suam gentes eius iubet arma recipere ac ad dictum regem cum acceleritate transmittit, quid facturum se placeat diligenter exquirens. Quod dictus dominus rex a nuncio vix pre cursu loquente percipiens diligentiam dicti domini cardinalis et fidem ad celos extollens ei gratiatur habunde ac, ut in bono sese confirmans animo fortis efficiatur et constans neve pro status eius decentia, cum quoque tunc non expediat, de domo discedat, resperso corde sinceritatis hortatur. Et sic eodem nuncio cum celeritate remisso solempnes duos eius proceres ad eundem dominum cardinalem cum eadem sententia destinare festinat, velut ille, qui semper in singulis sue circumspectionis industriam et iudicii discretionem exercet.

36. Reformatio civium Senensium et quorundam convicinarum castrorum per imperatorem facta.

Cum autem rex in plateam communis, que Campus vulgo dicitur, pervenisset, veluti rex pacificus, mansuetus dominus, princeps pius verbis clementibus loquitur, iram populi mitigat, furorem civium comprimit et eorum cordibus caritatem accendens ad pacem et concordiam eos inducit et caritativis affectibus eos exortans, ut verba eius pauca recolligam, ita dicit: 'Fidelissimi cives! Querite pacem civitatis et orate pro illa ad Dominum, quia in pace illius erit pax vestra.' At illi vocibus altioribus exclamando: 'Rex in eternum vive!' dixerunt: 'Tunc in iocunditate pacis agemus, cum cuncta corrigentur per tuam providentiam; etenim sine regali providentia impossibile est pacem rebus dari'. Quibus auditis obstinatam et diu conceptam eorum voluntatem attendens et communem utilitatem considerans, eorum petitionibus acquiescens descendit de equo et iuxta desiderium civium palatium communis ascendens cepit regimen civitatis exercens civitatem ipsam et homines reformare, multis de medii status ordine ita dictis et maxime nonnullis tunc regentibus non ex iussu, sed ex libito proprie voluntatis exulibus et propriarum rerum aliqua dampna passis. Et sic terra, que per commotionem civium tremuit, conquievit. Et cetera castra seu ville Senensium iurisdictioni subiecte, quarum quedam, ut earum matrem et dominam sequerentur, quedam, ut a servitutis iugo, quo per Senenses cives premi solebant, eximerentur, in totum se dicti regis regimini subiugarunt; de quibus ultimis Grossetana et Massetana civitates necnon et Polizanense ac Alcini montium castra fuerunt. Quorum omnium et ipse rex iuramenta fidelitatis accepit, faciens etiam reformationes aliquas in eisdem.

37. Qualiter custodes ordinantur per imperatorem pro custodia civitatis Senensis.

Quibus sic peractis et propter mansuetudinem regis pacifice quietatis dictus dominus cardinalis in dicto communis palatio visitat dictum dominum regem et post felicis mutuum congratulationem eventus ad propriorum negotiorum colloquia redeunt et pro consummanda celeriter dante Deo dicti regis coronatione decernunt, quod reverendus pater dominus Pragensis archiepiscopus cum propria non modica gente sua Senis remaneat eius nomine pro custodia civitatis et magne experientie vir, quamvis statura pusillus, pollens tamen consilio, et iuris utriusque professor, dominus videlicet Iohannes de Vicedominis de Aretio, staret ibidem ad potestatis officium exercendum, quousque rex ipse coronatus feliciter de Roma rediret.

38. Honor exhibitus Viterbii domino cardinali, et qualiter custos eiusdem prohibuit ingressum imperatori et imperatrici.

Post hec et alia sic, ut predicatur, ordinata predicti domini et regina iter eorum accelerant versus Urbem et, licet non omnino comode simul recipiantur in via, tamen ut prudentes et providi *faciunt de necessitate virtutem* ac per Sanctum Quiricum ac altum Radicofanum et deinde per Aquam pendentem atque Bolsenas et iuxta Montem Flasconem attingunt Viterbium, ubi nec rex nec regina introire permittuntur, quia cives eius propter partialitates eorum magna conspiratione vivebant, propter quod rector patrimonii beati Petri in Tuscia, cuius ipsa civitas quasi caput existit, custos tunc civitatis eiusdem, pati noluit dicti regis introitum nec regine, quia per dictum regem inimicis eorum dicte civitatis exulibus preberi favorem, ut redirent ad propria, dubitabant. Sed dictus dominus cardinalis reverenter ibi recipitur et lete videtur, quia civitas illa pertinet ad Romanam ecclesiam pleno iure. Oportuit ipsum regem preterire Viterbium et apud Vicum recipi transeundo et apud civitatem Sutrii hospitari, et dominus cardinalis etiam idem fecit, quod fuit die Mercurii sancto, prima die mensis Aprilis.

39. Honor exhibitus domino cardinali per cives Romanos et qualiter secreto imperator ingreditur Urbem.

Die Iovis autem sancto de mane, secunda die iam dicti mensis Aprilis, de dicta civitate Sutrii discedentes apud Cezanum, opidum comitis Anguillarie, quod ab Urbe miliari quartodecimo distat, simul et in una mensa prandium sumunt ac deinde statim equos ascendunt et celeribus passibus properant versus Urbem. Et cum ad ecclesiam Magdalene, que sita est per unius miliaris distantiam extra, dictus dominus cardinalis attingit, ibi reperit senatores et populum, ut uno verbo concludam maiores, medios et plebeios, unanimes et concordas ad dictos dominos omni modo, quo poterant, honorandos. Sed dictum regem tunc honorare non possunt, quia tunc ex certa scientia diverterat et Urbem intrare noluit publice recta via propter certas rationes et causas iustas et rationabiles quas habebat. Obmissis itaque viis, que ducunt ad portam castelli Crescentii, quod sancti Angeli <vocatur>, quam omnis Romanorum rex debet in imperatorem coronandus intrare, necnon et ad portam Viridariam, per quam dominus cardinalis intravit per universum populum summo cum gaudio receptus, tam pallio quam aliis cerimoniais et plausibus notabiliter honoratus, supra montem Gaudii, quo quasi cernitur tota Roma, suum secretum iter arripiens, tandem <per> portam illam, que Pertusii dicitur, ingressus est Urbem et in claustro canonicorum basilice principis apostolorum primo descendens, ubi cum domino Benedicto de Ursinis basilice predictae canonico hospitatus est illo sero. Media tamen nocte surgens cepit de nocte sanctuaria visitare et dominus cardinalis

etiam cum eodem. Et in eadem basilica media quasi nocte sacrosanctam Christi Veronicam sibi per dictum dominum cardinalem ostensam devotissime rex ipse catholicus adoravit.

40. Qualiter dominus cardinalis Veronicam sanctam ostendit, <et imperator> ecclesias et sanctorum reliquias visitavit.

Et die tertia Veneris sancto crastino veniente aput monasterium sancti Pauli cibi potusque penitentiam agens demoratus est cum abbate nec illa die propter venerande Dominice passionis memoriam ulterius equitavit. Sed dictus dominus cardinalis in basilica principis apostolorum misse ministerium facit et Veronicam sanctam universis ostendit. Et in eodem die post solis occasum dictus dominus rex alia sanctuaria circuiens venit ad sacrosanctam Lateranensem basilicam, que mater et caput ecclesiarum Urbis et orbis in Salvatoris nostri nomine primitus consecrata per Constantini pii atque Silvestri pape necnon et aliorum sanctorum statuta ipsius est imperatoris et Romani pontificis prima sedes, ibique reliquias omnes et singulas, inter quas circumcisionem domini nostri Iesu Christi et de sanguine quodam vasculo cristallino per felicis recordationis dominum Bonifacium VIII. papam in una magni valoris capsula deposito devotissime vidit et humillime veneratus est, ac in sacristie locum accedens mensam, in qua cum apostolis suis cenavit dominus Iesus Christus, reverentissime vidit et fervore spiritus ardens unam recepit particulam de eadem, tandem inde descendens ad beate Marie maioris basilicam, ubi etiam reliquias omnes vidit, inter quas puerperium, panniculum scilicet, quo quilibet infans de ventre matris involutus egreditur, humiliter adoravit. Et quia iam medie noctis hora transiverat, ad contiguum ibi monasterium beate Praxedis accessit ibique columpnam, que Christum ligatum sustinuit fustis cesum, quam sancte recordationis dominus Iohannes de Columpna dudum tituli sancte Praxedis presbyter cardinalis apostolice sedis in orientalibus partibus tunc legatus, qui per illos tunc infideles captus extitit et inter duas postes cordis astrictus usque ad gravedinem cum effusione sanguinis sectus Christi fidem intubanter non negavit, sed ex illorum inspiratione miraculose dimissus obstinatos illos ad fidem Christi convertit et per quasdam constitutiones, que usque hodie editionis eius titulum habent, sub mandatis ecclesie reformavit, argenti et auri aliaque magni valoris enxenia renuens cum multis aliis reliquiis Romam tulit et eam dumtaxat in eodem monasterio collocavit, vidit adoravitque devote et ab abbate eiusdem loci devotionis instinctu plures dono reliquias reportavit. Et ibi cum magna cordis recreatione quievit. Mane autem Sabbati tunc sequentis summo diluculo residua sanctuaria circuit et caput verum Iohannis baptiste in monasterio sancti Silvestri, quod est prope marmoream Antonini columpnam sculptura pulcherrima et prestancia celsitudinis excellentem, devotissime vidit. Et demum ad principis apostolorum basilicam rediens in pulcherrimo ibi palatio papali descendit et cibo sompnoque reffectus se patentem exhibuit omnibus eum volentibus visitare.

41. Celebratio ordinum per dominum cardinalem in ecclesia sancte Martine.

Eodem Sabbato sancto mane dictus dominus cardinalis ad ecclesiam suam sancte Martine predicto episcopatu Ostiensi annexam, que inter ecclesiam sancti Adriani et locum carceris apostolorum principis situata monti Tarpeio subiacet, in quo usque hodie Capitolium manet, accessit et ibi pontificaliter et pallio utens solempniter celebravit et diversos clericos ad diversos gradus ordinum ordinavit.

42. Manifestatio imperatoris populo et eius visitatio per maiores urbis Rome.

Cum itaque delatum est senatoribus et consilio dicte Urbis, quod dictus rex accessibilis est et se prebet omnibus manifestum, statim per omnes et singulos unanimiter est decretum, quod ad dominum Romanorum regem ambasiata solempnis absque intervallo temporis mitteretur, factumque est ita. Sed quia solempnior fieri non poterat quam de personis illis, que Urbem ipsam et totum populum representant, ideo senatores ipsi et cum illis Romani populi syndici totumque consilium, videlicet XIII capita regionum Urbis predictae ac XVIII boni viri necnon et consules bobatteriorum et mercatorum ac aliarum artium dicte Urbis ad dictum dominum regem stantem in predicto principis apostolorum basilice palatio insimul accesserunt.

43. Qualiter electus a maioribus urbis Rome imperatori explicat articulos ex parte dicte Urbis.

Et quis eorum omnium, quis loquendi modus ornatior tam Rome quam regi necnon senatoribus et toti consilio antedictis plus ad gloriam cederet et honorem, diutius disceptato tandem nobili viro Lello quondam Petri Stephani de Tosectis Romani populi sindico supradicto, domicello dicti domini cardinalis, propositionis huius fuit onus impositum. Qui, sicut scriptum est, *timens populum et obediens voci* eius eorum iussui, quantumcumque sit, subito velut *obedientie filius in humilitatis spiritu* paruit et voluntates eorum et impositos ei distinctos articulos, elegantem orationem et plus quam rethoricam faciens, luculenter et grate nimium audientibus explicavit.

44. Qualiter imperator annuit petitionem urbis Rome civium.

Quibus omnibus pacienter auditis predictus dominus rex veluti mansuetissimus hominum responsum placidum et mitissimum reddidit, se posseque suum liberaliter offerens ad omnia, que Romano populo cederent ad comodum et honorem, atque armigeros et equites, quos ambasiatores predicti petiverant, cum leto vultu magnaue cordis liberalitate concessit pro quatuor mensibus in servitium Romane reipublice moraturos, ac ambasiatores suos una cum Romanorum nunciis in Romanam curiam se missurum et eorum reditum expectaturum in Tyburtina civitate predictae Urbi per XV miliaria vicina, que sola pertinet ad imperium circa Urbem, cum ingenti verborum assertionem promisit.

45. Qualiter imperator iurat Urbi iuramento ab imperatore fieri consueto.

Die vero Dominica, quinta mensis Aprilis, qua Pascha Dominice resurrectionis celebratum est, predictus dominus rex in aurora consurgens debitas volens cerimonias observare ac omnia iuxta longevam Romanorum imperatoris consuetudinem et ritum et ordinem sacrosancte Romane matris ecclesie solempniter consummare, gentibus suis armatis, quibus tunc nulle pulchriores in mundo, tam in ponte sancti Petri quam per alia civitatis Leonine loca ex innata sibi prudentia et industria cautela dispositis, certa secum quantitate retenta civitatem exivit, rediit ad predictam ecclesiam Magdalene et usque ad lucescentes solis radios moratus est ibi. Quibus iam apparentibus tubas clangere iubet et signa moveri, lentoque passu, prout congregari volentium moris est acierum, flammeo quodam rubeo colore vestitus *fulguris coruscantis* ad instar sicut *rex regum et dominantium dominus* intraturus Urbem in pompa revertitur, qui gestu corporis et habitu mansuetus et zelo mentis humilior ut peregrinus intraverat. Sed cum ad parvum pontem Almacie, qui recte in bivio situs est super modicam aquam, tamen ex pluviarum inundatione crescentem, ipsum dominum regem

contigit pervenisse, sindicis et cancellariis Urbis obviat, qui iuxta predecessorum suorum omnium Romanorum imperatorum consuetudinem in honorem debitum Romano populo continue observatam iurare quosdam articulos eum requirunt. Qui rex ipse tamquam verus augustus alme Urbis honores et ipsius Romani populi iurisdictiones augere desiderans ac paratum se offerens omne Romanorum beneplacitum adimplere, narratos per nobilem virum Nicolaum de Monte Nigro, tunc domicellum, cancellarium Urbis, articulos observare se asserit et super apertum librum ewangeliorum, quem predictus nobilis vir Lellus Petri Stephani de Tosectis Romani populi sindicus in manu tenebat tamquam rempublicam representans, corporaliter et publice tactum iuravit et sacramentum prestitit, <quod> a dicto Lello Petri Stephani audivit in hec verba: *Ego Carolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex, imperator futurus, iuro et promitto me esse et esse velle conservatorem, protectorem et defensorem catholice fidei Christiane et sacrosancte Romane matris ecclesie ac totius fidelis populi Christiani ac iurium et honoris sacri Romani imperii suorumque fidelium omnium; necnon iuro conservare pacem et securitatem senatoribus, senatui populoque Romano tam in personis quam in rebus et iuribus universis, quantum valeo atque possum, ac omnes bonos usus et consuetudines urbis Romane ac etiam omnes iurisdictiones et libertates prefate Urbis et populi Romani protegere et manutenere, quantum in me fuerit. Sic me Deus adiuvet et hec sancta Dei ewangelia.*

46. *Qualiter imperator nepotes domini Petri de Columbario cardinalis Ostiensis et cum eis multos, tunc domicellos, militari titulo decoravit.*

Deinde recedens versus portam Crescentii, Viridariam portam relinquens ad dexteram, ad levam arripit iter. Et licet galeatos equites ob temporis brevitatem et multiplicium cerimoniarum misterium et maxime discrete compatiens dicto domino cardinali, ne tedium in tanta solempnitatis prolixitate reciperet, festinos ire iuberet, eorum tamen, qui diu speratum in tam insignis Urbis introitu militarem habere titulum sathagebant, obsistente pressura iussus regius impleri nequibat. Ad portam ipsam tandem perveniens *civitatem Dei, de qua gloriosa dicta sunt*, Urbem almam ingreditur. In quo quidem Urbis ingressu nobiles viros Petrum de Sancto Desiderio dictum Testardum et Petrum de Monasterio necnon et Petrum de Alovesco, dicti domini Petri cardinalis Ostiensis nepotes, tunc domicellos, militari titulo decoravit. Et ibi per senatum aliaque dicte Urbis officia totumque populum cum magno plausu sub pallio iuxta honorantium et honorati decentiam cum consueta solempnitate recipitur et per maioris ac medii et infimi status viros honorabiles electos ad hoc specialiter addextratur et versus beati Petri principis apostolorum basilicam eadem impediende pressura vix ducitur. A dextris enim et a sinistris, ante faciem etiam et post tergum, nunc ense, nunc baculo, nunc virga, nunc manu, diversarum originum viris militarem caracterem imprimebat, nec umquam a parvo ponte predicto usque ad predictam basilicam ab huius honoris impressione vacavit. Sed cum ad introitum platee predictae basilice, que Cortina vocatur, qui est ante beatissime virginis Catherine monasterium, cum innumeris fluctibus acierum antiquorum pariter militum et novorum non sine multis membrorum collisionibus inermis totaliter applicasset, inibi reperit senatores, qui iam de suis equis descenderant, ut servatam ab olim consuetudinem observarent. Quorum unus a dextris et alter a sinistris equi regii frenum recipiunt et ipsum per totam plateam, que Cortina dicitur, supradictam usque ad scalarum gradus marmoreos, per quos in basilicam memoratam ascenditur, adextrant. Ibi tunc rex ipse descendit et, ut moris est, predictis senatoribus illum quem consederat equum dedit; et eosdem gradus predictis senatoribus et aliis dicte Urbis officiis necnon et ducibus,

marchionibus, comitibus ac baronibus et prelatibus innumeris et Romano populo circumfultus ascendit.

47. *Qualiter imperator aurum offert domino Ostiensi tamquam persone summi pontificis.*

In quorum graduum summitate dictus reverendus dominus meus dominus Ostiensis episcopus cardinalis pallium ex Ostiensis ecclesie privilegio gestans aliisque pontificalibus ornamentis amictus cleroque Romano multisque prelatibus et religiosis omnibus singulis in eorum ordinibus preparatis processionaliter sociatus eundem regem ad osculum recipit et amplexum, ac eidem domino cardinali tamquam persone domini nostri pape predicti representanti aurum obtulit, ut in pontificali Romano continetur. Et eum ad dexteram suam tenens duxit ad ecclesiam sancte Marie in Turribus, que est inter primam et secundam portam basilice beati Petri; et ibi ante altare eiusdem ecclesie dictus dominus rex coram dicto domino cardinali super ewangelicum textum, quem subdyaconus tenebat in manibus, sacramentum prestitit in hec verba:

48. *Iuramentum imperatoris summo pontifici et Romane ecclesie; et qualiter ipse imperator et imperatrix per dictum dominum cardinalem coronantur.*

Ego Carolus rex Romanorum, annuente Domino futurus imperator, promitto, spondeo et polliceor atque iuro coram Deo et beato Petro, me de cetero protectorem ac defensorem fore summi pontificis et sancte Romane ecclesie in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando possessiones, honores et iura eius, quantum divino fultus adiutorio fuero, secundum scire et posse meum recta et pura fide. Sic me Deus adiuvet et hec sancta Dei ewangelia.

Deinde dictus dominus cardinalis cum ordinibus suis inde discedit et singulos actus et cerimonias tam verbo quam facto et debitis locis iuxta sacrosancte Romane ecclesie ritum et ordinarii libri pontificalis et bullarum etiam traditionem exequitur. Et dictus dominus cardinalis et rex ipse, qui per canonicos dicte basilice in eadem ecclesia sancte Marie de Turribus receptus extiterat in canonicum et in fratrem, complexi manibus nec minus et animo, sic simul intrant ordine processionali basilicam, ubi tantus est civium plausus, tanta simul exterorum letitia, tantus insuper sonus omnis generis musice concrepans, quod nec fulguris conscindentis ecclesiam <fragor> audiretur, nedum quod invicem minime se loquentes audirent; nec mirum dictu, sed nec visu mirandum est consideranti potissime, quod inaudita tam diu matris ac filii, sororis et fratris, sponse simul ac sponsi fruitio mutuaque letitia tunc videtur. Merito igitur Urbs ipsa letatur, cum se vaginam a se procedentem utrumque gladium conspicit continere. Sed nimis prope, proch dolor, *extrema sui gaudii luctus occupat et risus eius dolore miscetur*; nam, ut infra patebit, cupite diu respirationis letitie spe frustratur.

Nunc tempus est, ut ad propositum redeam et, ut brevius quivero, solempnia tante coronationis exponam. Qui iuxta libri pontificalis ordinem diversas illi benedictiones in diversis locis ecclesie et omnes debitos actus exercuit et eosdem regem et reginam ante altare beati Mauricii inunxit iuxta ordinem Romani pontificalis predicti. Gradiuntur itaque simul spiritualis presul et temporalis antistes et tandem ad maiorem eius basilice tribunam perveniunt. Ibi rex sibi dedicatum in dextro latere conscendit ad thalamum et in sinistro simili regina consedet ac in sede marmorea papali tribune predictae medio sita stat dominus cardinalis et ad missam tunc solempnissime celebrandam se pontificalibus induit ornamentis. Rex etiam et regina similiter amicti sunt vestimentis eorum imperialibus, que ad

huiusmodi coronationis celebranda solempnia requiruntur. Tunc officium singularissimi cantores capelle dicti domini cardinalis incipiunt et missa decantatur et omnes actus et cerimonie in debitis locis fiunt, que et ubi secundum ordinarii libri pontificalis et litterarum apostolicarum ordinem fieri debent. Sed in hoc toto tempore dictus rex ab impressione militari non vacat, quia Romanos et Gallicos, Etruscos et Anglicos, Lombardos et Siculos, Ispanos et Vascones, Germanos et Apulos ac de ceteris nationibus orbis terre honoris titulo militaris ascribit. Distinctis itaque locis atque temporibus predicti rex et regina per dictum dominum cardinalem benedicuntur, inunguntur, coronantur, offerunt et communicant secundum ritum ecclesie et antiquam Romanorum imperatorum consuetudinem observatam seu traditionem libri ordinarii supradicti.

49. Regressus imperatoris et imperatricis coronatorum; et qualiter Columpnenses militavit; et eorum de Urbe egressus.

Missa demum et coronationis imperialis celebritate, quod dictu mirum est et incredibile multis, cum pace protinus et quiete finitis, predicti cardinalis et rex, iam in Dei nomine imperator, simul et post eos domina imperatrix, non depositis vestibus et ornamentis solempnibus, que tenebant, de tribuna predicta cum ingenti plausu et letitia gentium descendentes usque ad locum summum scalarum basilice supradicte, ubi dictus dominus imperator per dictum dominum cardinalem receptus extiterat, gravibus passibus cum magna cordis iocunditate perveniunt. Et ibidem imperator et cardinalis inter se pacis osculum sibi dantes ab invicem discesserunt. Et ibi etiam dictus dominus cardinalis licentiam ab imperatore recepit et dictos gradus imperator et imperatrix non sine gentium armatarum pariter et inermium pressuris descendunt. Ad quorum infimum equos eorum paratos inveniunt et illos cum inenarrabili populi plaudentis exultatione tum ascendunt. Et recte mihi visum est impletum esse, quod scribitur: *Ecce videlicet equus albus et qui sedebat super eum vocabatur Fidelis et Verax.* Tunc ordinati nobiles, medii et plebei Romani singuli singula exhibentes obsequia, quidam eorum circa dominum imperatorem, alii circa dominam imperatricem intendunt. Aliqui frena, aliqui stapedes, aliqui clamidem auream, aliqui pallium super eorum capitibus sustinentes pedites eos adextrant usque ad sacrosanctam Lateranensem basilicam supradictam, ad quam, cum quia per unius magne leuce spatium iter durat, tum quia manus imperatoris adhuc a novorum militum creatione non vacat, tum et maxime quia Romani cives, mares et femine, pre maxime devotionis et dilectionis ardore, sicut *cervus desiderat ad fontes aquarum*, sic ad pedum imperialium oscula festinabant, adeo quod officiales imperii alique Romani per consilium dumtaxat ad hec specialiter ordinati necnon et ille, qui magnam et omnis forme pecunie summam continue spargebat in via, ad cuius collectionem simul pergantium animos divertebant, vix eum defendere poterant a pressura, tandem circa horam vespertinam perveniunt. Et in aula solempni, per quam de dicta Lateranensi basilica in contiguam basilicam ad Sancta Sanctorum, in qua beatorum apostolorum Petri et Pauli capita sub altari et per alia loca dicte basilice sanctorum plurium et sanctarum reliquie conservantur, accedit, paratum invenit, ut qui spirituali cibo mane reffectus extiterat in altari, corporali tunc ibi reficeretur in mensa. Sed vere vir *ad laborem nascitur*. Nam cum vellet manus abluere, Columpnensium militandorum tunc nobile genus genua flectit humiliter supplicans, ut in Lateranensem ecclesiam iterum redire dignetur et eos ante altare illud sanctissimum, cetera mundi altaria precellens dignitate, pontificalis et imperialis tituli prerogativa dotatum, in quo publice primitus extiterat celebratum et sub quo singulis annis crisma sacrum die Iovis sancto miraculose recipitur, cingulo militari decoret.

Qui dominus imperator ex innate mansuetudinis zelo et proprie sue ferventis dilectionis affectu, quo dictos Columpnenses prosequitur, benignissimos pedes movens mitem se prius opere quam verbo ostendit. Et cum in ecclesiam venit, ad sacratissimum illud altare se contulit illosque ibi cum ingentissimo gaudio militavit. Et illi tunc etiam novos alios per se ipsos milites creaverunt. Et sic omnibus solempniter pacifice consumatis ad sumendum tam diu dilatatum prandium imperator ipse rediit. Sed cum imperiales cerimonias exercere se cogitat, propter solis occasum instantem surgere cogitur, quoniam iuramento perstrictus in Urbe predicta non poterat pernoctare. Festinus itaque surgit et equos duci mandavit ac suum velox ascendit et ad venerabile monasterium sancti Laurentii, quod est per mediam leucam foris muros Urbis ipsius, in quo beatorum Stephani prothomartiris et eiusdem Laurentii corpora et aliorum quam plurimum martirum requiescunt, accessit et post se iussit dominam imperatricem accedere ac totam aliam gentem sequi. Quod, sicut mandaverat fieri, est factum, et ibi nocte statim superveniente quievit.

50. Qualiter dominus cardinalis imperatorem visitat et recipit licentiam ab eodem, et confirmat promissa Romanis imperator et Ursinos militat.

Die vero Lune sequenti, VI. dicti mensis Aprilis, in mane predictus dominus cardinalis imperatorem ipsum apud sanctum <Laurentium> visitat multaue simul de negotiis ecclesie conferunt. Et tam de discessu quam de loco, ubi debeant convenire, concordant. Et dictus dominus cardinalis ab illo tunc licentiam recepit videre suam ab Urbe per quatuor leucas seu XII miliaria distantem Ostiensem ecclesiam accessurus, nec imperator voluit eum retinere, quoniam omnes representantes rempublicam Romanorum, quos in die Sabbati sancto supra descripsi, necnon omnes et singuli nobiles et tam antiqui quam novi milites dicte Urbis secum invitati pranderent. Post prandium vero dictus dominus imperator nobilem Nicolaum de Ursinis comitem palatinum et Iohannem de Sancto Eustachio militavit iterumque confirmat promissiones, quas in predicto die Sabbati sancto Romanis fecerat supradictis, dicens, quod ex se nuncios mittant de negotiis Urbis et eorum intentionibus informatos.

51. Qualiter cardinalis offert crucem pulcherrimam ecclesie Ostiensi, et barones suos ad gwerram paratos invicem pacificat imperator.

Veniente autem die Martis mane sequenti dictus dominus imperator versus Tiburtinam civitatem et dictus dominus cardinalis versus Ostiam civitatem predictam iter arripiunt. Qui dominus cardinalis ibidem pernoctavit et die Iovis sequenti in eius maiori ecclesia cathedrali, que beate Auree, cuius corpus ibi reconditur, titulo decoratur, velut in domo sponse sponsus decoratus pallio solempniter celebravit et crucem argenteam super deauratam magne pulcritudinis ad perpetuum decorem ecclesie magna cum devotione donavit. Deinde die ipsa post prandium ad Urbem rediit, et senatores cum consilio nuncios eligunt destinandos, credentes indubie, quod imperator predictus in dicta civitate Tyburis debeat, ut promiserat, expectare ac ad aliqualem inclinate simul et miserabilis Urbis alme respirationem intendere. Sed Deus aliter ordinat, aliter negotia disponuntur. Nam inter duos magnos Alamannie proceres, Stephanum scilicet de Bavaria ducem, Czenconem comitem de Lippa, quedam dissensionis materia exoritur, propter quam tota gens imperatoris eiusdem hinc inde dividitur, et sumptis armis cordibus extuantes ferocibus acies ordinant et ad congregiendum in invicem se disponunt. Et vere campus ille Romanus Germanorum sanguine non superficialiter sed funditus maduisset, nisi *magnus ille consilii angelus, princeps pacis*, imperator videlicet, celeriter medius illis obstitisset, equanimitate cuius in rectitudine

voluntatis attenta furore deposito treugalem inter se partes pacis prenunciat incipere quietem. Sed quia rancoris et odii iam fixa venis *letal*is arundo pectoribus *heret*, optata pacis dulcedo non sequitur nec iuxta mentis imperatorie zelum credita cum aviditate gustatur, quin ymo timentibus animis pars utraque vivit et *novissimus* ille *priore* *deterior* iam cunctis adest in ianuis *error*.

52. *Qualiter imperator expectat Romanorum nuncios.*

Propter quod et propter defectum victualium, quem, si remansissent diutius, prout gentes imperatoris asserunt, incurrissent, sed nec minus, ymo potissime, quia pecuniam non habebant, adveniente die Mercurii mane, iam dicti mensis Aprilis VIII, predictus dominus imperator et tota gens eius de dicta civitate Tiburis discesserunt, et versus Reatinam civitatem iter arripiunt et per Interamnensem transeunt civitatem et per Aquaspartas postmodum accedentes, civitatem Tuderti sitam eis ad sinistra latera non ascendunt et Perusii civitatem a dextra non intrarunt, sed media per utriusque districtus castra tenentes dictum Montispolitiani castrum solemnissime intrant et benigne nimis ibi recepti fuerunt.

53. *Qualiter dominus cardinalis in sua ecclesia Velletrensi est receptus et suos redditus remisit eidem.*

Captata itaque sibi hora die Sabbati, scilicet XI. dicti mensis Aprilis, mane diluculo de Roma discedit, et ad civitatem ipsam Velletrensem accedit, ubi tam magnifice, tam munifice fuit receptus, quod primus conditor civitatis eiusdem magnificentius et munificentius recipi nequivisset, et in eiusdem ecclesia civitatis sub beati Clementis vocabulo consecrata pallio decoratus pontificaliter celebravit et spiritu devotionis allectus omnes redditus, quos ex dicta ecclesia percipit, in utilitatem evidentem eiusdem ecclesie laudabiliter dispensavit. Et die XIII. dicti mensis Aprilis plus quam summe contentus inde discessit et gressus suos dirigit versus Tybur, quo de sero applicuit, et dormivit ibidem.

54. *Liberalitas domini cardinalis exhibita suo capellano depredato.*

Die autem Martis, XIII. dicti mensis Aprilis, dominus cardinalis discedit ab Tybure; verum quia *omnis, que niveo volucris plumescit amictu*, non est, quam simulat, vera columba, tum sibi quod non verebatur accidit illo die. Nam cum transiret per territorium castri Columbarie, quod Palumbaria dicitur in vulgari, quod circa se satis est nemorosum, quidam de dicto castro videntes quendam capellanum suum et domini nostri pape scriptorem, Iohannem de Verulis nuncupatum, solum et inermum post omnem gentem dicti domini cardinalis, non tamen per magnum spatium, equitantem, captato sibi tempore atque loco disrobaverunt eum equo, breviario, vestibus et pecunia, quam habebat. Locus igitur columbarius factus est colubrinus et confidentis domini cardinalis honorem, ut de capellani incomodo taceam, venenose momordit. Dicitur tamen dominus ut vere magnanimus hoc non curans, cum apud castrum Montisopuli, quod est abbatie Farfensis, de sero descenderet, dicto capellano suo totum et plus quam liberaliter emendavit. Et in dicto castro sicut fieri potuit honoratus nocte illa dormivit.

55. *Qualiter dominus cardinalis Sabinie, Perusii, Clusii honorifice fuit receptus et ibi vidit anulum, quo beata Virgo fuit desponsata.*

Mane autem facto dictus dominus cardinalis inde discedens pervenit in Narniam optimam Sabinie civitatem, ubi dictus dominus cardinalis est cum honore magno receptus et cum omni

reverentia honoratus. Et inde suas continuando dietas per castrum sancti Gemini et per Aquaspartas, ubi reverendum in Christo patrem dominum Egidium tituli sancti Clementis presbyterum cardinalem, tunc apostolice sedis in partibus Ytalie legatum, prefatum invenit, qui eidem domino cardinali Ostiensi ibidem obviam venerat, transitum faciens venit Fulgineum civitatem in ducatu Spoletano sitam, quo iverat ad eum legatum videndum et visitandum, ubi per episcopum et populum civitatis illius plurimum extitit honoratus. Deinde a dicto domino legato discedens et per Assisium transiens intravit Perusium et honoranter ibi receptus pernoctavit ibidem. Demum inde discedens venit apud Clusium civitatem, olim caput Etrurie, et ibi in ecclesia beate Mustiole vidit anulum, cum quo Ioseph beatam Mariam desponsavit. Deinde per Montem Policianum et per sanctum Quiricum Senas intravit et ibi dominum imperatorem invenit. Qui plus quam gratiosissime eum recepit, et grata mutuo congratulati fruitione sunt simul.

56. Qualiter dominus cardinalis Ostiensis legatum pape ad bonam amicitiam imperatoris reformavit.

Sed quanta fuerit dicti domini cardinalis sinceritas caritativa et animi rectitudo, lector, attende. Considerans enim et ex verisimili coniectura concludens, quod dictus dominus imperator de prefato in Christo patre domino Egidio tituli sancti Clementis presbytero cardinali, tunc apostolice sedis in Ytalia legato et comissario una cum dicto domino Ostiensi ad coronationis predictae solempnia celebranda, ut in litteris predictis apparet, per sedem apostolicam deputato, non contentabatur ad plenum pro eo, quod dictus dominus legatus a domino imperatore per eius nuncios et litteras requisitus in dicte sue coronationis solempniis noluit interesse, omnem quam potuit operam dedit, ut, antequam imperator ipse de dicta Senensi civitate discederet, reconciliarentur in invicem. Et dum imperatori predicto de reconciliatione huiusmodi loqueretur, bene reperit, quod credebat. Et nisi concordiam ipsam pro speciali gratia petivisset, pro certo predictus dominus legatus imperatoris prefati non remansisset amicus pro eo, quod imperatoris animo et suorum iudicata iam erat opinio, quod per dictum legatum non stetit, quin opus et dispensa perierit et dictus imperator corona sibi debita privatus existeret et delusus. Sed dictus dominus Ostiensis in tantum imperatoris et suorum animos induratos mellifluis inductionibus et effectivis precibus emollivit, quod ad velle suum illos habuit inclinatos et statim scripsit legato predicto, quod statim Senas accederet. Litteris eius visis et ille sic fecit. Appropinquante igitur illo Senas predictus dominus Ostiensis obviam sibi vadit et eum de omnibus actis et agendis informat. Sed exeuntis huius discretionem advertas, quod in cappa sua rubeo colore non utitur, sed eam coloris induit celestini, ut legati venientis honori deferret, quamvis pro auctoritate sibi commissa ante adventum et post reditum legati predicti colore rubeo uteretur. Paulo autem post exeuntem hunc dominum Ostiensem sequitur imperator et ex innata sibi mansuetudine nec minus ad dicti domini Ostiensis instantiam legatum venientem, donec ista videret, incredulum, honoravit. Simul itaque venientes predicti domini cardinales et imperator medius inter eos Senensem civitatem intrarunt et dicti domini cardinales iuxta doctrinam apostoli se ipsos *invicem prevenientes honore* per viam equitantes nullatenus signaverunt. Imperator autem, cum communis, in quo stabat, appropinquaret pallacium, cardinales ambos facto vale dimittit et *in domum suam iustificatus ipse descendit*. Cardinales autem simul ultra procedunt. Et dictus dominus Ostiensis sociavit dictum legatum usque ad locum fratrum Heremitarum sancti Augustini, ubi pro eo etiam erant hospitia preparata; et demum rediit ad domos episcopales, in quibus ipse moratur. Sequentibus autem duobus diebus imperator et ipse se invicem visitant et honore preveniunt, sicut possunt.

57. *Victoria ecclesie contra eius hostes et qualiter tyrannus reddidit ecclesie certas civitates et terras.*

Hiis autem diebus post predicti legati de marchia Anthonitana discessum magnus armorum congressus habitus est prope ipsam civitatem Ancone ad duas leucas inter gentes ecclesie, quas legatus ipse dimiserat, et nobiles Malatestam et Galleottum de Malatestis milites tunc Romane ecclesie rebelles; et, sicut Domino placuit, gentes ecclesie victoriam habuerunt et vulneratus ibi predictus Galleottus post occisos sub ipso tres equos pedes inventus, captus, ductus est et detentus. Multi autem hinc et inde mortui fuerunt. Honor autem remansit *ecclesie*, cuius *caput est Christus*, qui non deserit causam suam. Receptis autem novis huiusmodi gaudiosis legatus ipse totus exultans a suis predictis victoriosis gentibus repetitus redire festinat. Et cum predictis domino imperatore et domino Ostiensi concludens licentiatu ab illis in Marchiam rediit. Et post temporis modicum dominus Malatesta Pisas veniens, ab imperatore ac Ostiensi premonitus, ut ad ecclesie gremium revertatur, et maxime de redemptione fratris *corde compunctus* ad concordiam venit cum legato predicto et certas civitates et terras ex hiis, quas tenebat, ecclesie Romane restituit et certas retinuit sub annuo certo censu. Et sic fratrem de carcere liberans cum ecclesia pacem fecit et de Saulo Paulus effectus in ecclesie beneplacitis usque hodie se exercet.

[...]

78. *Recessus imperatoris ad Almaniam.*

Imperator autem, qui apud castrum Petre sancte remansit, fratrem suum patriarcham expectat, qui, cum post plures dies rediit propter eos, quos quidem magnos et mentis et corporis diurnos et nocturnos labores habuerat, discrasiam quandam passus est, propter quam imperatorem predictum adhuc oportuit amplius expectare. Sed cum volente Domino saluti pristine restitutus est, simul de discessu consultant. Et post firmatum consilium primo faciunt imperatricem recedere ac venerabiles patres dominum Arnestum archiepiscopum Pragensem et Iohannem episcopum Lutomisl(ensem) cum eadem; et recta via per Lombardiam iter agentes continue per tres dietas imperatorem ipsum usque ad Almaniam antecedunt. Post discessum autem imperatricis eiusdem marchio Montisferratii et dominus Ugolinus de Gonzaga necnon et quamplures Ytalici nobiles cum eiusdem imperatoris grata licentia non absque dolore mentis ingenti recedunt et ad propria redeunt, magna gwerrarum onera cum predictis Mediolanensibus subituri.

79. *Qualiter imperator quandam fundat et consecrat ecclesiam pro gratiarum actione.*

Sic igitur dispositis omnibus tandem de castro Petre sancte discedit in Boemiam profecturus et suas militares continuando dietas per terras omnes et singulas, per quas dictus dominus cardinalis accesserat, iter agit. Sed cum ad oppidum quoddam, quod Terrentium vulgo dicitur, pervenisset, ubi, cum iam Romam venerat, inde transiens domum quandam de recordationis inclite domini Iohannis dudum illustris regis Boemie, patris sui, nimium commendando mandato fidelis et obediens ipse filius emerat ad ecclesiam catholicam et devotam sub beate Crucis vocabulo ad omnipotentis Dei reverentiam construendam, ut, ubi per carnalis actum concupiscentie violentum predictum dominum patrem suum mors peccati momorderat, ibi per spiritualis fructum penitentiae seu talentum vita sibi per pietatis opus et divini cultum officii surgeret et medela, ecclesiam ipsam, dum Romam iverat et rediverat, iam quasi perfectam fecit per venerabilem patrem Iohannem Olom(ucensem) episcopum

magnumque suum thesaurarium multis prelatiis atque proceribus assistentibus illi de speciali sedis apostolice <mandato> solempniter consecrari. Domus ergo, que voluptatis et lascivie fuerat, nunc honestatis et sanctimonie facta est et, que terrestris hospitalitatis et carnalitatis exemplum et mortifere negociationis infecta, iam celestis caritatis et spiritualitatis est templum et salutifere contemplationis effecta domus orationis vocabitur, et non minus exequenti genito quam genitori iubenti auctore Domino proderit ad salutem. Nam, ut continue divinus cultus ibi refloreat, quosdam in illa capellanos instituit et de noviter emptis possessionibus illos reddituavit habunde.

80. Accessio imperatoris ad Cremonam et qualiter incessit pedes per pontem.

Inde cibo refectus post omnia consummata discedit et apud Burgenses sancti Donnini sero illo pernoctat et mane, videlicet die sequenti, etiam ibi prandet, statimque post prandium exinde recedit et versus Cremonam accelerat. Sed cum ad pontem ligneum, qui Pado flumini maximo iugum ponit, advenit, libere transire non potest, sed oportuit illum cum gentibus suis ad primum pontis introitum seu littus fluminis expectare, donec fuit cum vicariis dictorum Vicecomitum de Mediolano terram illam regentium de numero equitum, qui secum intrare debeant, concordatum. Et cum sibi fuit huiusmodi concordia per magistrum sue curie nuntiata, ipse idem ad huius vituperii notam menti sue fortius et firmiter imprimendam primus et pedes pontem illum ingreditur, et virga, quam manu gestabat, motum omnibus interdicere vocansque singulariter singulos iubet illos ingredi pontem. Et cum ad firmatum numerum ventum fuit, equum ascendit et cum illis intrat sub pallio et alias multum honorabiliter civitatem, quam per octingentos equites domini Barnabonis de Vicecomitibus eiusdem civitatis regimini presidentis pluries discursam invenit. Erat illis etenim dubium et non iniusta forte suspicio, ne propter eorum proprii domini, videlicet imperatoris, adventum contra tyrannicum regimen populus insurgeret in rumorem, quod et volenti populo *fidelis et verax* dominus tunc temporis nullatenus consensisset. Descendens igitur in magnis episcopatus palatiis de introitu illorum, qui foris remanserant, illos rogavit. Quod illi videntes gentium paucitatem ad imperatoris instantiam concesserunt. Et post eorum introitum ad aures imperatoris eductum imperator cibo refectus est et illo sero pernoctavit ibidem.

81. Recessus imperatoris ad Boemiam.

Altera quidem immediate sequenti die Veneris quadam imperator inde recessit et in proximum Cremonense castellum inibi pransurus accessit et suas continuando dietas per dictam Brixianensem civitatem versus Boemiam redire festinat. De cuius postea felici progressu non possem nisi ex eo, quo sepe fallimur, auditu conscribere, propter quod tacendum esse potius, quam mendaciter aut imperfecte loqui considerans, quantum ad gesta per ipsum et predictum cardinalem, fesso iam calamo concessi quietem.

82. Excusatio et recomendatio huius fidelis scriptoris ad dominum Petrum de Columbario Viennensis dyocesis, Ostiensem et Velletrensem episcopum cardinalem, quem Deus conservet in secula seculorum. Amen.

Reverendissime pater et domine, mi singularissime benefactor! Quoniam labilis naturaliter est humana memoria et preteritorum aliquando reminisci delectat aut suimetipsius aut aliorum ad gloriam, ad quam quisque perpetuandum vel pro tempore saltem attingendum accenditur, ut simul habeat in se de se gaudium et operose virtutis laudabilem posteris relinquat exemplum, idcirco de virtuoso proposito, quo vester animus magis ac magis

agitatur in dies pro vestris et Ostiensis ac Velletrensis, que titulus vestri cardinalatus existunt, necnon et aliarum ecclesiarum vestrarum iuribus et privilegiis conservandis non solum, verum etiam ampliandis, mecum ipse scripsi memoriam, ista vobis per scripturam offerre, ut ex eius, cum placeat, lectione frequenti patrati non tantum boni cor vestrum cum iocunditate letetur, sed *in virtutem de virtute* procedens, ut *Deum deorum videat in Syon*, semper ad opus bonum ferventius inardescat. Et quoniam inter ceteros laudabiles actus, quos diebus vestris exercere possetis, accessus vester ad Urbem memoria dignus et imitatione censetur, volui mihi venienti vobiscum onus imponere, ut ea, que in itinere vestro Romano vobis et aliis memorabiliter contigerunt, in scripture munimento redigerem et compendiosam illorum memoriam compilarem. Sed si voluntatem et dispositionem huiusmodi tardus impleverim, supplex precor, ut, que me totum possident, spes, fides et caritas defectum hunc tarditatis excusent et, quam propria virtute non mereor, ipse mihi veniam intercedentes implorent. Sepe enim spes et fides, quas in et de paternitatis vestre benignitate concepi, fructum ex eis immeritus persepe degustans, exercende caritatis in alios, dum inutilis obsequii mei necessarium velut opus habebant, restricta michi lora laxarunt placendi eis libere nec petitam equidem, sed nec multo minus obtentam, presumptam tamen ob illas licentiam ministrantes. *Habens* namque *spem talem multa fiducia usus* sum, ut et aliis serviam, dum viam mandatorum vestrarum, quam semper volui, currens incedo. *Sapientibus enim et insipientibus debitor sum*, quantumcumque non Paulus. Et cum scriptum sit: *Omni petenti te tribue*, ad exhibendum ministerium, cuius nulla gloria mihi surgit, reputo me cunctis obnoxium, ut, si qua virtus, si qua laus, si qua insuper operis gratia, si quis etiam sufficientie color, *non quod sufficiens sim cogitare aliquid a me quasi ex me, sed gratia*, quecumque sit michi, *ex Deo est, qui et ydoneum me fecit ministrum non littera, sed obedientie spiritu*, quantumcumque non ille, tamen *omnia* sicut ille *sim omnibus* et cuique meum modicum petenti ministerium promptus, exhibeam glebas licet duras et tribulos sterilis mee telluris inculte, ac, si aliud offeram quam speretur, quia *pluribus extensus minor est ad singula sensus*, aput paternitatis vestre discretionem, supplico, me placeat excusatum admitti, maxime cum et apostolorum princeps templum cum Iohanne conscendens excusatus oraverit donans petenti pauperi, quod habebat. Quod licet, ut ille, de materiali substantia prolatum forte verbum exprimere valeam, non minus tamen hoc idem mistico possum intellectu proferre; nam, ut in *Moralibus* Gregorius inquit, *in argento eloquium, in auro solet vite claritas designari. Argentum igitur et aurum non est mihi*, quoniam illis, ut ille, materialiter careo, et verbi, que non illum, facundia viteque splendor me reddit ineptum. Excusatum ergo dignemini ac in bonum suscipere servum vestrum ad plura quam credatis obstrictum, si velut in radicibus arbor arescens insipidum et inutilem fructum ferat aut tamquam ficus fatua palmites infructuosos emittat et hoc paternitati vestre, quod habet, cum devota mentis humilitate presentet, vestre non solum sed cuiuscumque familiaris vestri discrete correctionis id iugo submittens. Recommeno me igitur gratie paternitatis vestre, quam Dominus conservet ad votum semperque felicitet actus eius.

Scriptum Avinione, die primo Februarii, anno nativitatis Dominice MCCCLVI^o, indictione IX, pontificatus vero sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentii VI. divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summi pontificis anno quarto.

Vester humilis familiaris vult recommendationem debitam humilem et devotam ac operis quandoque presentis degustationem